

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

Elīna Apsīte-Beriņa

Promocijas darbs

**STARPVALSTU MIGRĀCIJA EIROPAS SAVIENĪBĀ:
LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU MIGRĀCIJA UZ LIELBRITĀNIJU**

Doktora zinātniskā grāda iegūšanai ģeogrāfijā

Apakšnozare: cilvēka ģeogrāfija

Darba zinātniskā vadītāja:
Dr. geogr. Prof. Zaiga Krišjāne

Rīga, 2013

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes Ģeogrāfijas nodaļā. Darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. **2009/0138/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/004 „Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē”** atbalstu laikā no 2008. līdz 2012. gadam.

Darba zinātniskā vadītāja: *Dr. geogr. prof. Zaiga Krišjāne*

PROMOCIJAS PADOMES SASTĀVS

Padomes priekšsēdētāja: *Dr. geogr. prof. Agrita Briede*
Priekšsēdētāja vietnieks: *Dr. geogr. prof. Oļģerts Nikodemus*
Padomes locekļi: *Dr. geogr. prof. Zaiga Krišjāne*
Dr. geogr., Dr. habil. oec. Pārsla Eglīte
Dr. geogr. prof. Maija Rozīte

Recenzenti:

Dr. habil. oec., Dr. geogr. Pārsla Eglīte (Latvija Zinātņu akadēmija)
Dr. habil. Oec., prof. Juris Krūmiņš (Latvijas Universitāte)
Dr. geogr., prof. Tiit Tammaru (Tartu Universitāte)

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2013. gada 1. martā plkst. 14:00 Latvijas Universitātes ģeogrāfijas nozares Promocijas padomes sēdē LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē Rīgā, Alberta ielā 10, 313. telpā.

Ar promocijas darbu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulvārī 4.

Atsaukmes sūtīt: Dr.geogr. Zaigai Krišjānei, LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Latvijas Universitāte, Raiņa bulvāris 19, LV-1586, Rīga, Latvija, Fakss: +371 7332704, e-pasts: zaiga.krisjane@lu.lv.

© *Latvijas Universitāte, 2013*
© *Elīna Apsīte-Beriņa, 2013*

SATURS

ANOTĀCIJA	6
ANNOTATION.....	7
IEVADS.....	8
1. NOZARES PAMATJĒDZIENU SKAIDROJUMS.....	15
1.1. Starpvalstu migrācija	15
1.2. Migrantu sociālie tīkli un transnacionālā telpa.....	17
1.3. Reemigrācija	20
1.4. Migrācijas posmi Latvijā	20
2. STARPVALSTU MIGRĀCIJAS IZPĒTE	24
2.1. Starpvalstu migrācijas galvenie izpētes virzieni.....	25
2.2. Migrācijas sociālo tīklu teorija	27
2.3. Migrācijas lēmuma pieņemšana	30
2.4. Reemigrācijas izpētes pieredze	33
3. MIGRĀCIJAS PĒTĪJUMU METODIKA.....	36
3.1. Tradicionālās migrācijas pētījumu metodes	36
3.2. Migrācijas pētījumi internetā.....	36
4. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI UN HIPOTĒZES.....	40
5. PĒTĪJUMA DATI UN METODES	43
5.1. Pētījuma datu ieguves metodes.....	43
5.2. Pētījuma materiāls	44
5.3. Izmantotās datu apstrādes metodes.....	47
6. EMIGRĀCIJAS RAKSTURS NO LATVIJAS UZ LIELBRITĀNIJU	49
7. LATVIJAS MIGRANTU LIELBRITĀNIJĀ RAKSTUROJUMS	56
7.1. Migrantu izmantotie informācijas avoti saziņai ar Latviju.....	56
7.2. Emigrācijas motīvi un iemesli.....	61
7.3. Pirmskrīzes un krīzes migrantu reģionālās atšķirības	67
7.4. Migrantu pamatnodarbošanās Latvijā un Lielbritānijā	70
7.5. Ģimene un latviešu kopiena Lielbritānijā	72
7.6. Atkārtota migrācija un reemigrācija.....	80
SECINĀJUMI un PRIEKŠLIKUMI	86
Izmantotā literatūra	89
PIELIKUMS	104

ATTĒLU SARAKSTS

1.1.att. Migrācijas plūsmas no Latvijas pēc pievienošanās Eiropas Savienībai.....	15
1.2. att. Iedzīvotāju starpvalstu ilgtermiņa migrācija Latvijā, 1951 - 2010	21
1.3. att. Latvijas iedzīvotāju starpvalstu emigrācijas galamērķi	22
2.1.att. Informācijas plūsma, migrācijas tīklu attīstība un ķēdes migrācija	26
2.2.att. Migrācijas lēmuma pieņemšanas un sociālo tīklu daudzlīmeņu modelis	31
2.3. att. Migrācijas kustību trajektorijas.....	34
5.1.att. Vīriešu un sieviešu procentuālais sadalījums vecuma grupās.....	45
5.2.att. Respondentu sadalījums pēc izglītības līmeņa, %	46
5.3.att. Respondentu izglītības līmenis pēc dzimuma, %.....	47
6.1.att. Emigrantu no Latvijas proporcionālais sadalījums pa valstīm no 2000 - 2011	49
6.2.att. Nacionālās apdrošināšanas un Strādnieku reģistrēšanās shēmās reģistrēto Latvijas iedzīvotāju skaits Lielbritānijā.....	50
6.3.att. Bezdarba līmenis Latvijā un Lielbritānijā reģistrēto imigrantu skaits no Latvijas	51
6.4.att. Pasažieru skaits starp Rīgu un Lielbritānijas lidostām, 2003 - 2012	52
6.5.att. Lielbritānijā reģistrēto Latvijas iedzīvotāju nodarbinātības sektori.....	53
6.6.att. Respondentu ģeogrāfiskais izvietojums Lielbritānijā un pasažieru skaits no Rīgas.....	55
7.1. att. Informācijas iegūšanas kanāli par migrācijas iespējām uz ārvalstīm.....	56
7.2. att. Saziņas veidi un biežums ar Latviju.....	61
7.3. att. Migrantu grupas pēc aizbraukšanas motīviem	62
7.4. att. Aizbraukšanu pamudinošie iemesli.....	64
7.5. att. Piesaistošie faktori braukšanai uz Lielbritāniju	65
7.6.att. Respondentu sadalījums pēc dzīvesvietas Latvijā	67
7.7.att. No Latvijas aizbraukušo respondentu ģeogrāfiskais sadalījums pa reģioniem.....	68
7.8.att. Nodarbinātības statusa salīdzinājums Latvijā un Lielbritānijā	70
7.9. att. Nodarbošanās sfēras Latvijā un Lielbritānijā.....	72
7.10. att. Aizbraucēju ģimenes sastāvs Latvijā	73
7.11. att. Aizbraucēju ģimenes sastāvs Lielbritānijā.....	73
7.12. att. Sūtījumu saņēmēji Latvijā.....	74
7.13.att. Darba un brīvā laika pavadīšanas paradumi.....	78
7.14. att. Latviešu kopienas Lielbritānijā kopīgās aktivitātes	80
7.15. att. Reemigrācijas plāni	81

TABULU SARAKSTS

1.2.tab. Migrācijas motīvi.....	16
5.1.tab. Pētījuma veikšanas gaita	43
5.2.tab. Komunikāciju portāla www.draugiem.lv lietotāju izlase	44
5.3. tab. Logaritmisko regresijas modeļu raksturojums	48
7.1.tab. Migrantu grupu raksturojums pēc informācijas iegūšanas avota.....	58
7.2. tab. Grupas raksturojums pēc aizbraukšanas motīviem	63
7.3. tab. Izbraukšanas reģiona atšķirības respondentu raksturojumā.....	69
7.4 tab. Migrantu grupu raksturojums pēc ģimenes stāvokļa.....	75
7.5. tab. Migrantu grupu raksturojums pēc ģimenes sastāva.....	76
7.6. tab. Migrantu grupa ar atkārtotas migrācijas pieredzi	81
7.7. tab. Migrantu grupu raksturojums pēc atgriešanās Latvijā	82

ANOTĀCIJA

Iedzīvotāju starpvalstu migrācija ir nozīmīgs pētījuma objekts ģeogrāfijā. Cilvēku pārvietošanās pāri valstu robežām ir komplekss process, kuru raksturo migrācijas virzieni un plūsmas, iesaistīto iedzīvotāju sastāvs, pārceļšanās sociālie un ekonomiskie apstākļi. Starpvalstu migrācija mūsdienās ir sabiedrībā un zinātnē aktuāls jautājums gan Latvijas un Eiropas Savienības, gan pasaules mērogā.

Kopš Eiropas Savienības paplašināšanās 2004.gada 1.maijā, palielinājies gan migrācijas apjoms, gan pētījumu skaits par iedzīvotāju pārvietošanos no jaunajām uz vecajām dalībvalstīm brīvā darba tirgus apstākļos. Lielbritānija ir viens no galvenajiem darbaspēka kustības galamērķiem no Latvijas. Eiropas Savienības iekšējā ekonomiskā telpa ir atvērta migrācijai starp dalībvalstīm un dinamiska. Pētījumi rāda, ka ekonomisko migrāciju papildina jaunas un daudzveidīgas migrācijas formas. Lai gan ģeogrāfiskais attālums ir liels, tās bieži saistītas ar ģimenes savstarpējās saziņas saikņu uzturēšanu. Dažkārt mobilitāte pat nav saistīta ar pastāvīgās dzīvesvietas maiņu, bet tā ir atkārtota un bieži iegūst cirkulāru vai pagaidu raksturu. Tāpat līdzšinējie izpētes rezultāti apstiprina migrācijā iesaistīto iedzīvotāju grupu pārvietošanās veidu, informācijas apmaiņas un saziņas daudzveidību. Tāpēc mūsdienu paaugstinātās mobilitātes ietekmē zinātnē tiek meklēti jauni risinājumi un iespējas sasniegt un uzrunāt kustībā esošos iedzīvotājus. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstība paver plašas iespējas ģeogrāfiskās mobilitātes izpētē.

Starpvalstu migrācijas plūsmu jaunākās iezīmes un to izpēte Eiropas Savienības kontekstā nav izņēmums. Starpvalstu migrācijas izpētē iespējams izmantot dažādas teorētiskās un empīriskās pieejas. Promocijas darba „Starpvalstu migrācija Eiropas Savienībā: Latvijas iedzīvotāju migrācija uz Lielbritāniju” mērķis ir izvērtēt pārmaiņas migrācijas plūsmu raksturā 21.gadsimta sākumā, analizējot Lielbritānijā esošās migrantu grupas no Latvijas, to saziņu ar dzimteni un reemigrācijas iespējas. Pētījuma priekšmets ir starpvalstu migrācijā no Latvijas uz Lielbritāniju iesaistītās iedzīvotāju grupas, kas pēfītas ar komunikāciju portāla www.draugiem.lv palīdzību. Latvijas migrācijas pētījumos inovatīvā datu ieguves metode ļāva saņemt jaunus datus par Lielbritānijā dzīvojošajām Latvijas iedzīvotāju grupām, kas ir šī komunikāciju portāla lietotāji.

Papildus pieejamās statistikas datu un iegūtajai kvantitatīvo datu masīva analīzei promocijas darbā izmantotas strukturētās intervijas. Aptaujas un interviju rezultāti skaidro Lielbritānijā dzīvojošo Latvijas iedzīvotāju grupu raksturojumu.

Promocijas darbs sastāv no anotācijas latviešu un angļu valodā, 7 nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. Darbu papildina attēli, kartes un tabulas. Pirmajā nodaļā ietverta informācija par galvenajiem darbā lietotajiem jēdzieniem. Otrā nodaļa aplūko migrācijas pētījumu teorētisko ietvaru ģeogrāfijā. Šajā nodaļā apskatīta sociālo tīklu nozīme starpvalstu migrācijas izpētē, pārceļšanās lēmuma pieņemšana, apstākļi un sekas, kā arī reemigrācijas iespējas. Trešajā nodaļā aplūkoti migrācijas izpētes metodoloģiskie jautājumi, sākot ar tradicionālajām izpētes metodēm līdz mūsdienu pētījumiem internetā. Darba ceturtajā nodaļā formulēti promocijas darba pēfīnieciskie jautājumi un izvirzītas hipotēzes. Piektajā nodaļā aprakstītas pētījumā lietotās datu ieguves un apstrādes metodes. Sestā nodaļa atspoguļo sekundāro datu analīzes rezultātus. Darba septītajā nodaļā apspriesti iegūtie rezultāti, kas papildināti ar diskusiju. Darba nobeigumā promocijas darba secinājumi un priekšlikumi.

Atslēgas vārdi: Latvija, Lielbritānija, emigrācija, migrantu neformālie sociālie tīkli, reemigrācija.

ANNOTATION

International migration is an important research area in human geography. Movements across international state borders are a complex process which are characterised by migration directions and migrant group composition in the context of economic and social conditions. Nowadays migration crossing international borders is a topical object in society and science at the scale of Latvia, the European Union and worldwide.

Since the European Union accession on 1st of May 2004 there has been an increase both in migration flows and the volume of migration research about population movements within the free labour market from new to old member states. The United Kingdom is one of the main destination countries for Latvian migrants. The intra-European Union labour market is dynamic and open for migration between the member states. Research shows that in addition to economic migration there are various new forms of migration where geographical distance is not a significant obstacle. Often the migration is temporary and does not involve permanent relocation, but is repeated and often obtains a circular nature. Yet the research results confirm the multiplicity of the migrant groups involved in the movements, modes of relocation, information circulation and communication ways. Therefore under the influence of the high contemporary mobility also in science there is a search for new solutions in order to reach and communicate with the groups involved in the movements. Development of information and communication technologies opens vast opportunities to research on geographic mobility.

Research on international migration allows using a vast range of theoretical and empirical approaches. The doctoral thesis “International migration in the European Union: Latvian migrants in the United Kingdom” aims to assess the nature of migration flows in the beginning of the 21st century by analysing Latvian migrant groups in the United Kingdom, communication with the country of origin and remigration prospects. The focus of the research is the migrant groups from Latvia involved in international migration to the United Kingdom that are researched through the communication portal www.draugiem.lv users and are currently living in the United Kingdom. This innovative method in the field of migration studies in Latvia allowed the research to access new data about Latvian migrant groups currently living in the United Kingdom and using the communication portal.

In addition to the analysis of available statistical data and the internet survey the results include structured interviews. Survey and interview results explain the group characteristics.

This doctoral thesis consists of an annotation in Latvian and English, 7 chapters, conclusions and proposals. There are figures, graphs and maps included in the thesis. The first chapter explains the main concepts used in the thesis. The second chapter is devoted to the theoretical framework of migration research in geography. It includes migrant social network theory in explaining international migration, decision making, conditions, consequences and remigration prospects. The third chapter looks at the methodological aspects of migration research, starting with traditional research methods until contemporary research using the internet. In the fourth chapter of the doctoral thesis are the main research questions and hypothesis. The sixth chapter reflects the secondary data analysis. The last chapter shows the main results of the research and discussion. The doctoral thesis ends with the conclusions and proposals.

Key words: Latvia, United Kingdom, emigration, informal migrant social networks, remigration, online survey.

IEVADS

Globalizācijas procesu rezultātā pēdējās divās desmitgadēs ievērojami mainījies migrācijas plūsmu raksturs un iesaistīto iedzīvotāju sastāvs. Transporta, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju attīstība ir mainījusi ar pārcelšanos saistītos cilvēka emocionālos apsvērumus un samazinājusi finansiālās izmaksas. Mūsdienās pārvietošanās starp valstīm ir kļuvusi daudz vienkāršāka, pieejamāka un ērtāka, tādā veidā palielinājusies ģeogrāfiskās mobilitātes formu daudzveidība. Migrācija arvien biežāk tiek raksturota kā komplekss un daudzšķautņains process (Boyle, 2009), ņemot vērā migrācijas lomu indivīda dzīvē. Cilvēki, kuri pārstāv dažādas sociālās un ekonomiskās grupas, piedalās ģeogrāfiskās mobilitātes procesos, pārceļas no vienas valsts uz citu un uzsāk patstāvīgu dzīvi ārpus dzimtenes. Dažkārt viņi pēc noteikta laika atgriežas, tad atkal izceļo uz to pašu vai citu valsti. Mūsdienu tehnoloģiskā attīstība ļauj uzturēties un strādāt vienā valstī, bet privāto dzīvi veidot citā. Tādējādi lielāka kļūst savstarpējās sociālās saziņas tīklu daudzveidība gan starp aizbraucējiem, gan palicējiem. Ģeogrāfiskais attālums kontaktu uzturēšanai ar ģimeni un draugiem nav izšķirošs. Lielisks piemērs ir plaši analizētā zemo cenu aviokompāniju ietekme starpvalstu mobilitātes pieaugumā. Zemo cenu aviopārvadājumi un autobusu maršruti daudziem potenciālajiem migrantiem atvieglojuši pārcelšanās procesa norisi (Burrell, 2011).

Latvijā migrācijas procesu izpētei ir sena vēsture un nozīmīga loma sabiedrības dzīvē. Vēsturisko notikumu rezultātā valstī notikušas migrācijas sistēmas pārmaiņas - no migrantus uzņemošas valsts, Latvija pašlaik kļuvusi par valsti ar augstu emigrācijas līmeni. Tādēļ aktuāls kļūst jautājums par migrācijas procesa virzītājspēkiem un patieso raksturu. Līdzīgi kā citu Austrumeiropas migrantu gadījumā migrācijas plūsmu raksturā nozīmīga loma ir migrantu neformālajiem sociālajiem tīkliem, kuros viņi iegūst informāciju un saņem atbalstu (Wedel, 1986; White, Ryan, 2008). Tie sastāv no radiem, draugiem un paziņām, savukārt formālo migrantu tīklu pamatā ir organizācijas, piemēram, arodbiedrības. Lai gan sākotnēji starp migrantiem un tiem, kuri paliek, ir būtiskas socioekonomiskās atšķirības, migrācijas tīklu teorija paredz, ka šīs atšķirības samazinās migrantu sociālo kontaktu paplašināšanās rezultātā. Tas savukārt samazina ar pārcelšanos saistītās izmaksas un psiholoģiskos riskus. Latvijas gadījumā ir konkrēti apstākļi, kas saistīti ne vien ar migrantu sociālo tīklu esību, bet arī ekonomiskajiem, sociālajiem un politiskajiem apstākļiem. Minēto apstākļu kopums ne vien ietekmē lēmuma pieņemšanu doties prom, bet var arī veicināt atgriešanos, kā arī nosaka sociālās attiecības starp aizbraukušajiem un palikušajiem.

Promocijas darbs analizē aktuālās emigrācijas plūsmas no Latvijas 21.gadsimta sākumā, uzsverot savstarpējās saziņas telpas veidošanas kontaktiem ar dzimteni un reemigrācijas iespējas. Turklāt pētījumā aplūkoti migrantu sociālie tīkli ne vien veicina migrācijas plūsmu attīstību, bet vērtējami arī kā nozīmīgs migrācijas pētniecības instruments. Līdz šim veiktajos pētījumos atklāts, ka sociālajiem tīkliem migrācijā ir svarīga loma: tie ietekmē lēmumu pieņemšanu, nosaka migrācijas plūsmu virzienu, izveido un uztur transnacionālās saiknes, ietekmē migrantu izvietojumu un integrācijas pakāpi (Zell, Skop, 2010). Turklāt jaunākie pētījumi apstiprina, ka

migrantu sociālie tīkli internetā ir unikāls pētniecības instruments un aktuāls izpētes virziens (Hiller, Franz, 2004; Oiarzabal, Reips, 2012; Nedelcu, 2012; Oiarzabal, 2011).

Starptautu migrācija no Latvijas ir nozīmīgs pētījuma objekts. Latvijā līdz šim pētīta iedzīvotāju iekšzemes un ārvalstu migrācija (sk. Krišjāne, Bauls 2005; 2011; Eglīte *et al.*, 2002; Bērziņš, 2011; Krūzmētra, 2011; Krišjāne *et al.*, 2007; Eglīte, Krišjāne, 2009; Hazans, 2003; 2011; Hazans un Philips 2010; Indāns *et al.*, 2006; Lulle, 2007, Mežs, 2011; Dzenovska, 2012). Tomēr līdz šim maz aplūkotas un pētītas iedzīvotāju grupas, to komunikācijas kanāli, aizbraukšanas motīvi un iespējas atgriezties. Promocijas darbā analizētās tēmas sniedz kompleksu ārvalstīs dzīvojošo latviešu raksturojumu.

Pētījuma priekšmets

Promocijas darba pētījuma priekšmets ir starptautu migrācijā no Latvijas uz Lielbritāniju iesaistītas iedzīvotāju grupas, kas pētītas, izmantojot komunikāciju portālu www.draugiem.lv Lielbritānijā dzīvojošajiem lietotājiem.

Mērķis

Promocijas darba „Starptautu migrācija Eiropas Savienībā: Latvijas iedzīvotāju migrācija uz Lielbritāniju” mērķis ir izvērtēt migrācijas plūsmu raksturu 21.gadsimta sākumā, analizējot Lielbritānijā esošās migrantu grupas no Latvijas, to saziņu ar dzimteni un reemigrācijas iespējas.

Darba uzdevumi

Starptautu migrācijā iesaistītās iedzīvotāju grupas no Latvijas vērtētas, izvirzot šādus darba uzdevumus:

- apkopot līdzšinējo starptautu migrācijas pētījumu pieredzi ģeogrāfijā;
- izvērtēt teorētiskās nostādnes, aktuālākos pētījumu virzienus par migrāciju, piemērojot tos Latvijas – Lielbritānijas migrācijas plūsmu pārmaiņu izpētei;
- raksturot Latvijas iedzīvotāju emigrāciju uz Lielbritāniju kopš pievienošanās Eiropas Savienībai, analizējot migrācijas plūsmu raksturu un dinamiku;
- izvērtēt starptautu migrācijā uz Lielbritāniju iesaistīto dažādo iedzīvotāju grupu sastāva raksturojumu, informācijas iegūšanas un atbalsta tīklu lomā emigrācijā, saziņas uzturēšanas nozīmi, nodarbošanās un reemigrācijas iespējas.

Darba zinātniskā novitāte

- Latvijā pirmo reizi migrācijas pētījumos izmantota interneta aptaujas metodika, ar sociālā komunikāciju portāla starptautu aptaujājot ārzemēs dzīvojošos Latvijas iedzīvotājus.

- Pirmo reizi Latvijā izmantots apjomīgs datu masīvs, kas ļauj kompleksi raksturot ārvalstīs dzīvojošo Latvijas iedzīvotāju grupas Lielbritānijā.
- Iegūts komplekss Lielbritānijā dzīvojošo un strādājošo Latvijas iedzīvotāju raksturojums, izpētot saziņas nozīmi noteiktu iedzīvotāju grupu emigrācijas iemeslos, uzturēšanās ilgumā, nodarbinātībā un reemigrācijas iespējās.

Promocijas darba rezultātus var izmantot migrācijas un reemigrācijas politikas pilnveidei Latvijā. Izziņot Latvijas valsts piederīgo aizbraucēju grupas raksturojumu, iespējams pilnveidot sadarbību un ikdienas komunikāciju ar valstspiederīgajiem ārvalstīs, sniedzot nepieciešamo informāciju. Pētījuma rezultāti ir reprezentatīvi arī citu migrācijas plūsmu raksturošanai valstīs, kurās ir līdzīgi sociāli ekonomiskie apstākļi.

Pētījuma ierobežojumi

Starpvalstu migrāciju atspoguļojošo datu nepietiekamā detalizācija – fragmentēti dati par izbraukušo skaitu un sastāvu no Latvijas uz Lielbritāniju, kā arī datu uzskaites nepilnības, analizējot atkārtotas migrācijas un reemigrācijas apstākļus.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Pētnieciskā darba gaitā autore ar promocijas darba aktualitāti, izvēlēto metožu pamatojumu un iegūtajiem rezultātiem ir iepazīstinājusi plašu interesentu loku. Darba nozīmīgākie rezultāti patstāvīgi vai kopīgi ar līdzautoriem ir atspoguļoti un apspriesti 10 vietējās un 24 starptautiskas nozīmes zinātniskajās konferencēs un darba semināros, kā arī vairākās publikācijās latviešu un angļu valodā.

Zinātniskie raksti:

1. McCollum, D. Shubin, S. **Apsite, E.** and Krisjane, Z. (2013) „Re – thinking labour migration channels: the experience of Latvia from EU accession to economic recession”. Pieņemts publicēšanai *Population, Space and Place*. ISI Journal Citation Reports © Ranking: 2011: 3/23 (Demography); 16/73 (Geography). 24.lpp.
2. **Apsite, E.** (2012) „Latvian Emigration Patterns – Regional Perspective”. *Economic Science for Rural Development Nr. 27., 2012, ISSN 1691 – 3078*. 19. – 24.lpp.
3. **Apsite, E.**, Krisjane, Z., Berzins, M. (2012) „Emigration from Latvia under economic crisis conditions”, 2012 2nd International Conference on Social Science and Humanity IPEDR vol.31. IACSIT Press, Singapore. 134.– 138.lpp.
4. **Apsite, E.**, Lundholm, E. and Stjernström, O. (2012) „Baltic State migration system: The case of Latvian immigrants in Sweden” *The Journal of Nordic Studies Vol. 6. No.1.2012.00*. 31 – 51.lpp.
5. Findlay, A. McCollum, D. Shubin, S. **Apsite, E.** and Krisjane, Z. (2012) „The role of recruitment agencies in imagining and producing the ‘good’ migrant”. *Social and*

- Cultural Geography*. 2010 Impact Factor: 2.036. Ranking in 2010 SSCI: 8/67 (Geography). 18.lpp.
6. Findlay, A. McCollum, D. Shubin, S. **Apsite, E.** and Krisjane, Z. (2012) „Imagining and producing the 'good' migrant: The role of recruitment agencies in shaping bodily goodness”. Centre for Population Change Working Paper 19. 31.lpp.
  7. Krisjane Z., Berzins M., **Apsite, E.** „Post Accession Migration from the Baltic States: the case of Latvia”. Pieņemts publicēšanai Glorius, B., Grabowska-Lusinska, I. (eds) *Post accession migration: Flows and patterns*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
  8. **Apsite, E.** (2012) “Labour mobility within the EU: impacts of return migration: Latvia case study”. European Foundation for the Improvement of Working and Living Conditions. <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2012/43/en/2/EF1243EN.pdf>
  9. **Apsite, E.** (2012) „Lielbritānijā dzīvojošo latviešu pieredzes un saikne ar Lielbritāniju”. Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIII. Liepāja: LiePa, 2012. 597. 239. - 247.lpp.
  10. **Apsite, E.** (2011) „Occupational changes: Latvian migrants in the UK and Sweden”. *ISSN 2029 – 5103. Human resources – the main factor of regional development, No. 5, 27. – 32.lpp.*
  11. **Apsite, E.** (2011) „Will they return? Latvian imigrants in the United Kingdom”. *European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives*. 11. – 25.lpp.
  12. **Apsite, E.** (2011) “Sociālo tīklu nozīme migrācijas procesā: Latvijas un Lielbritānijas piemērs.” Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIII. Liepāja: LiePa, 2011. 886. 251. – 257.lpp.
  13. **Apsite, E.** (2010) „Geographical aspects of Mobility from the New European Member States: the case of Latvian Migrants in the United Kingdom”, Latvijas Universitātes Raksti Zemes un Vides Zinātņu sērijā, 2010, Rīga. 295. – 307.lpp.

Dalība starptautiskajās konferencēs:

1. A Long Way from Home: The Baltic People in the United Kingdom conference, University of Glasgow, Glasgow, Scotland 7 – 8 February, 2013. Ziņojums – referāts Migration since the EU enlargement: migrant groups and patterns – the case of Latvia (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš).
2. The 2nd EastBordNet Conference „Relocating Borders: a comparative approach”, Berlin, Germany, January 11 – 13, 2013. Ziņojums – referāts: Relocating of borders: the case of Latvian migrant transnational contacts and remittances (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš).
3. International Geographic Congress, Cologne, Germany, August 26 – 30, 2012. Ziņojums – referāts: *Likelihoods and realities of return migration*.
4. International Geographic Congress, Cologne, Germany, August 26 – 30, 2012. Ziņojums – referāts: *Embodying the 'good' worker: The imagination and production of the ideal labour migrant*. (Līdzautori: A. Findlay, D. McCollum, S. Shubin, Z. Krisjane)
5. Centre of Population Change conference Innovative perspectives on population mobility: mobility, immobility and well being, St. Andrews, Scotland, July 2- 3. Ziņojums – referāts: „*Imagining and producing the good migrant: the role of recruitment agencies in shaping bodily goodness*”. (Līdzautori: A. Findlay, D. McCollum, S. Shubin, Z. Krisjane).

6. 13th International Scientific Conference „Economic science for rural development 2012”, Jelgava, April 26 – 27, 2012. Ziņojums – referāts: *Latvian regional differences for the emigration patterns to the UK.*
7. AAG Annual Meeting, New York, USA, February 24 – 28, 2012. Ziņojums – referāts: *Crisis impacts on Latvian emigration patterns.*
8. The 7th International Scientific Conference „Urban and Regional Development in Global Context”, Klaipeda University, Faculty of Social Science, Lithuania, September 29 - 30, 2011. Ziņojums – referāts: *Occupational changes: Latvian migrants in the UK and Sweden.*
9. The 3rd congress of EUGEO, London, United Kingdom, August 30 – 31, 2011. Ziņojums – referāts: *Compositional diversity of Latvian migrants in the UK.* (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš)
10. IMISCOE Eighth Annual Conference Dynamics of European Migration Space: Economy, Politics and Development, Warsaw, Poland, September 7 – 9, 2011. Ziņojums – referāts: *Crisis emigrants and the future: the case of Latvia.*
11. European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives, University of Latvia, Riga, Latvia, September 26– 27, 2011. Ziņojums – referāts: *Will they return? Latvian imigrants in the United Kingdom.*
12. 6th International Conference of Population Geographies, Umeå University, Umeå, Sweden, June 14 – 17, 2011. Ziņojums – referāts: *The changing profile of Latvian migrants during recession.* (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš).
13. 6th International Conference of Population Geographies, Umeå University, Umeå, Sweden, June 14 – 17, 2011. Ziņojums – referāts: *Developing transnational social space between Latvia and Sweden.* (Līdzautori: E. Lundholm, O. Stjernström).
14. Nordic Geographers Meeting 2011 ENSPAC, Roskilde University, Roskilde, Denmark, May 24 – 27, 2011. Ziņojums – referāts: *Nordic countries: new emigration destinations for Latvian migrants.* (Līdzautori: E. Lundholm, O. Stjernström).
15. 14. Starptautiskā zinātniskā konference „Sabiedrība un kultūra: Robežas un jauni apvārņņi”, Liepāja, Latvija, May 19 – 20, 2011. Ziņojums – referāts: *Lielbritānijā dzīvojošo latviešu pieredzes un saikne ar Latviju.*
16. RGS – IBG Annual International Conference London, United Kingdom, September 1 – 3, 2010. Ziņojums – referāts: *Changing employment patterns of migrants: Latvian migrants in the United Kingdom.*
17. The International Geographical Union (IGU) Regional Conference, TelAviv, July 12–16, 2010. Ziņojums – referāts: *Changing pattern of migration in the Rīga Metropolitan Area: suburban exodus.* (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš).
18. Trinity Immigration Initiative. International Conference 2010 „New Migration, New Challenges” Dublin, Ireland, June 30 – July 3, 2010. Ziņojums – referāts: *New migration patterns and experiences of Latvian labour migrants.* (Līdzautore: Z. Krišjāne).

19. The Annual postgraduate population studies Conference St. Andrews, Scotland, June 28 – 30, 2010. Ziņojums – referāts: *Social networks and transnational activities among different Latvian migrant groups in the United Kingdom.*
20. Contemporary Labour Migration Conference Galway, Ireland, May 13 – 15, 2010. Ziņojums – referāts: *Latvian migration waves to the United Kingdom and Ireland.* (Līdzautore: Z. Krišjāne).
21. 13. Starptautiskā zinātniskā konference “Sabiedrība un kultūra: haoss un harmonija”, Liepāja, Latvija, April 29 – 30, 2010. Ziņojums – referāts: *Sociālo tīklu nozīme migrācijas procesā: Latvijas un Lielbritānijas piemērs.*
22. 5th International Conference of Population Geographies Hanover, NH, USA, August 6 – 9, 2009. Ziņojums – referāts: *Geographical aspects of mobility from the new European member states: the case of the Latvian migrants in the United Kingdom.*
23. Imiscoe cluster A1 conference, Migration flows in Europe: Empirical findings and theoretical implications, Budapest, Hungary, June 25 – 26, 2009. Ziņojums – referāts: *Post Accession Migration from the Baltic States.* (Līdzautori: Z. Krišjāne, M. Bērziņš).
24. Remaking Migration Theory, Braiton, United Kingdom, May 13 – 14, 2009. Ziņojums – posteris: *Latvian migrants in the United Kingdom: different groups and mobility trends.*

Ziņojumi vietējās konferencēs:

1. Latvijas Universitātes 71.zinātniskā konference Rīga, Latvija, 2013.gada 1.februāris. Ziņojums – referāts: *Latviešu jaunās diasporas veidošanās ārzemēs un saziņa ar Latviju.*
2. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, dalība darba grupā par sadarbību ar diasporu, Rīga, Latvija, 2012.gada 16.aprīlis. Ziņojums: *Latvijas iedzīvotāju emigrācijas tendences uz Lielbritāniju jeb Vai zini kādu, kurš dzīvo Anglijā.*
3. Latvijas Ģeogrāfijas Biedrības kongress, Rīga, Latvija, 2012.gada 16. un 17.marts. Ziņojums – referāts: *Atpakaļ migrācijas nosacījumi.*
4. Latvijas Universitātes 70.zinātniskā konference Rīga, Latvija, 2012.gada 2.februāris. Ziņojums – referāts: *Reemigrācijas tendences Latvijā.*
5. Latvijas Universitātes 69.zinātniskā konference, Rīga, Latvija, 2011.gada 3.februāris. Ziņojums – referāts: *Vai zini kādu, kurš dzīvo Anglijā? Latvijas - Lielbritānijas transnacionālā sociālā telpa.* Tēzes publicētas: Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 13.-14.lpp.
6. Latvijas Universitātes 68.zinātniskā konference, Rīga, Latvija, 2010.gada 2. februāris. Ziņojums – referāts: *Latvijas migrantu grupu raksturojumu iespējas.* Tēzes publicētas: Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: referāta tēzes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010, 15.-16.lpp.
7. Latvijas Universitātes 67.zinātniskā konference, Rīga, Latvija, 2009.gada 4. februāris. Ziņojums – referāts: *Ārvalstu mobilitātes ģeogrāfiskie aspekti: Latvijas iedzīvotāji un to*

sociālais tīklojums Lielbritānijā. Tēzes publicētas: Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: referāta tēzes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2009, 16.-17.lpp.

8. Konference: Ģeogrāfiskā mobilitāte: iezīmes un attīstības tendence, Rīga, Latvija, 2008.gada 10. Decembris. Ziņojums – referāts: *Latvijas migrantu grupas Lielbritānijā*.
9. Latvijas Universitātes 66.zinātniskā konference, Rīga, Latvija, 2008.gada 3. Februāris. Ziņojums – referāts: *Starpvalstu mobilitāte – Latvijas migrantu grupas Lielbritānijā*. Tēzes publicētas: Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: referāta tēzes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 18. – 19.lpp.
10. Latvijas Universitātes 65. zinātniskā konference, Rīga, Latvija 2006.g. 5. februāris. Ziņojums – referāts: *Latvijas jauniešu prombūtnes pieredze*. (Līdzautore: S. Moisejčenko). Tēzes publicētas: Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: referātu tēzes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2007, 12.–14.lpp.

Līdzdalība zinātniskajos projektos

Latvijas eksperts projektā: Public Policy and Management Institute (PPMI) un Eurofound “Labour mobility within the EU: impacts of return migration” Nr. 11-3030-28, Project No. 0142. Projekta ilgums: 2011.gada septembris līdz 2012. gada marts.

Pateicības

Promocijas darbs un tā aprobācija veikta ar Eiropas Sociālā fonda projekta “Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē” atbalstu.

Autore izsaka pateicību promocijas darba vadītājai profesorei Zaigai Krišjānei par uzticēšanos un atbalstu zinātniskajā darbībā vairāku gadu garumā un promocijas darba tapšanā. Īpašs paldies docentam Andrim Baulam par ieteikumiem un vērtīgajām konsultācijām promocijas darba pilnveidošanas gaitā. Paldies Mārim Bērziņam par vērtīgajiem komentāriem. Paldies par veiksmīgo sadarbību datu iegūšanas procesā Jurim Auzānam un Jānim Palkavniekam no portāla www.draugiem.lv. Īpaši pateicos visiem aptaujas respondentiem, kuri dalījās savā pieredzē, dzīvojot ārzemēs.

Paldies maniem kolēģiem Cilvēka ģeogrāfijas katedrā, īpaši Ģirtam, Maijai, Guntim un Aijai par laiku, ko esam pavadījuši kopā nerimstošās diskusijās, katram strādājot pie savas tēmas. Paldies visiem līdzjutējiem, radiem, draugiem, vecākiem un ģimenei, jo īpaši mammai Guntai un vīram Robertam par atbalstu studiju laikā.

1. NOZARES PAMATJĒDZIENU SKAIDROJUMS

1.1. *Starpvalstu migrācija*

Starpvalstu migrācija ir pastāvīga vai daļēja dzīvesvietas maiņa ārpus savas dzimtās valsts robežām. Tā ir viens no iedzīvotāju ģeogrāfiskās mobilitātes izpētes virzieniem, līdztekus iekšzemes migrācijai un darba svārstmigrācijai. Migrācijas definīcijas pamatā ir indivīda dzīvesvietas maiņa, ko pēta kompleksi, ietverot sociāli ekonomisko norišu kopuma mijiedarbību ar indivīda vēlmēm un iespējām (White, Woods, 1980). Ģeogrāfiskās mobilitātes plūsmu veidi starpvalstu un iekšzemes migrācijā ir daudzveidīgi. Plūsmas atšķiras pēc dažādām pazīmēm, kā arī pēc migrācijas mērķa. Migrācijas plūsmas var raksturot pēc:

- izraisītājapstākļiem un motīviem,
- virziena,
- brīvprātības pakāpes (arī piespiedu, apstākļu spiesta),
- tiesiskuma (iekšējā un legālā un nelegālā starpvalstu),
- migrantu sastāva (pēc dzimuma, vecuma, tautības, pilsonības),
- integrācijas mītnes zemē (pabeigtā, nepabeigtā) (Eglīte, 2007).

<i>Ilgums</i>	<i>Virziens</i>	<i>Raksturīgie motīvi</i>	<i>Pieņemtais apzīmējums</i>
Ilglaika Pastāvīga	Starpvalstu Iekšzemes	Labākas dzīves Darba Ģimenes	Emigrācija Imigrācija Repatriācija Pārcelšanās
Īslaika	Starpvalstu Iekšzemes	Lietišķie, Atpūtas/tūrisma	Komandējumi Ceļojumi
Regulāra īslaika	Iekšzemes Vietējā Pārrobežu	Darba/mācību	Svārstmigrācija

1.1.att. Migrācijas plūsmas no Latvijas pēc pievienošanās Eiropas Savienībai

Avots: autore pēc P. Eglīte, 2007

Lai gan iedzīvotāju pārvietošanās fenomenam ir daudzveidīgas formas, tam piemīt globāls raksturs, un mobilitātes procesiem tiek pievērsta pastiprināta pētnieku un sabiedrības interese. Aug iedzīvotāju ģeogrāfiskās mobilitātes intensitāte, kas galvenokārt saistīta ar mūsdienu transporta infrastruktūras un komunikāciju tehnoloģiju attīstību, kā arī mūsdienīgām nodarbinātības formām, elastīgu darba laiku, tūrisma un daudzpusīgas izklaides iespējām (Boyle *et al.*, 1998).

Dažādu migrantu grupu raksturojums atspoguļojas pēc to uzturēšanās ilguma galamērķa valstī. Izšķir šādus migrantus:

- īstermiņa;
- cirkulārie jeb svārstveida (atkārtoti braucieni);
- ar atvērtu atgriešanās iespēju;
- pastāvīgi (Eade *et al.*, 2006).

Klasiskie darba migranti, kuriem trūkst pārliecības vai prasmju integrēties vietējā sabiedrībā, cenšas akumulēt pēc iespējas vairāk prasmju, zināšanu, finanšu un atgriezties. Vēlāk viņi mēdz veikt atkārtotus braucienus. Savukārt piedzīvojumu meklētājiem atgriešanās iespējas paliek atvērtas, un viņi ir gatavi citiem piedāvājumiem (Eade *et al.*, 2006).

Starptautu migrāciju raksturo iedzīvotāju pārvietošanās, šķērsojot politiskas vai administratīvas robežas ar nodomu jaunajā dzīvesvietā uzturēties noteiktu laika periodu (parasti gadu vai ilgāk) (Boyle *et al.*, 1998). Šāda iedzīvotāju pārrobežu kustība migrācijai piešķir transnacionālu dimensiju. To veidojošie faktori ir nozīmīgi pasaules ekonomikas, politikas, tehnoloģiju un kultūras pārmaiņu kontekstā (Castles, 2004). Migrācija bieži ir ekonomiskās un sociālās attīstības rezultāts. Migrācija var veicināt turpmāko attīstību un uzlabot ekonomiskos un sociālos apstākļus vai arī gluži otrādi - padziļināt stagnāciju un nevienlīdzību (Castles, 2000). Lai gan ir faktori, kas izraisījuši sākotnējās migrācijas plūsmas, migrācijas pētnieki uzsver, ka jaunie apstākļi, kas rodas migrācijas gaitā, funkcionē kā neatkarīgi iemesli, tādējādi uzturot esošās un radot jaunas migrācijas plūsmas (Massey *et al.*, 1993; Deléchat, 2001). Cilvēku mobilitāte ir kļuvusi par raksturīgu globālās ekonomikas daļu (Castels, 2004). Globalizācija kā sociāls un ekonomisks process mudina uz pārrobežu plūsmu un starptautu sociālo tīklu izplatīšanos, kas pāri valstu robežām savieno aizbraukušos ar tiem, kuri palikuši dzimtenē.

1.2.tab. Migrācijas motīvi

<i>Motīvi</i>	<i>Atgrūdošie faktori</i>	<i>Pievelkošie faktori</i>
EKONOMISKIE UN DEMOGRĀFISKIE	Nabadzība, bezdarbs, <u>darba iespēju trūkums</u> , zemas algas, <u>nespēja nopelnīt pietiekoši</u> , <u>nestabilitāte</u> , augsta dzimstība, veselības aprūpes un izglītības iespēju trūkums	Iespēja gūt augstākas algas, augstāks dzīves līmeņa potenciāls, personīgā vai profesionālā attīstība
POLITISKIE	Konflikti, nedrošība, vardarbība, vāja pārvaldība, korupcija, cilvēktiesību pārkāpumi	Drošība, politiskā brīvība
SOCIĀLIE UN KULTŪRAS	Diskriminācija pēc nacionalitātes, dzimuma, reliģijas, <u>seksuālās minoritātes</u>	Ģimenes apvienošana, etniskā migrācija uz izcelsmes valsti (diaspora), brīvība no diskriminācijas

Avots: autore pēc Olofsson, 2012; Mansoor, Quillin 2006

Starpvalstu migrācijas procesa izpratnes pamatā ir ekonomiskie motīvi (Blanchflower *et al.*, 2007; Massey *et al.*, 1993; Arango, 2004). Papildus dominējošajiem ekonomiskajiem motīviem svarīgi kļūst arī daudzi neekonomiski faktori, piemēram, ģimenes saites, dzīves vides un kultūras aspekti (Bengtsson, Johansson, 1993; Hedberg, Kepsu, 2003; Bailey *et al.*, 2004; Lundholm, 2007). Individīdi salīdzina paredzamos nākotnes ekonomiskos ieguvumus ar migrācijas izraisītajām finanšu un kultūras izmaksām un tad pieņem lēmumu. Dažādos migrācijas raksturojumos tas ir jaunu zināšanu, pieredzes un nodomu īstenošanas plāns. Modernā migrācija ir nepārtraukts un komplekss cilvēku pārvietošanās process, kas iekļauj daudzpusīgu izceļošanas un ieceļošanas reģionu raksturojumu, migrācijas plūsmu daudzveidību, dzīvesvietas maiņas motivāciju un citus ar pārcelšanos saistītus apstākļus. Papildus tam migrācijas rezultāti var būt nenoteikti, un nespēja integrēties uzņemošajā sabiedrībā var novest pie atgriešanās savā iepriekšējā dzīvesvietā. Mūsdienās, īpaši Eiropas Savienības kontekstā, brīva iedzīvotāju un darbaspēka kustība ir viens no tās pamatprincipiem, un tas dažādu izceļošanas un ieceļošanas valstu kontekstā var nest gan pozitīvas, gan negatīvas pārmaiņas.

1.2. Migrantu sociālie tīkli un transnacionālā telpa

Būtisks starpvalstu migrācijas pētījuma objekts ir migrantu un palicēju veidotās saiknes jeb migrantu sociālie tīkli, kas nodrošina komunikāciju starp dzimteni un ieceļošanas valsti (Massey *et al.*, 1993; de Haas, 2008, Dahinden, 2009). Migrantu sociālie tīkli ir specifisks saikņu kopums, kas uz radniecības un draudzības pamata apvieno migrantus, bijušos migrantus un palicējus izcelsmes un galamērķa valstīs (Massey *et al.*, 1993). Tīkls ir plūstošs, mainīgs un daudzveidīgs, nav tas pats, kas sociālās grupas, kas pārsvarā ir pastāvīgas, stabilas, izveidotas ar konkrētu mērķi un bieži vien hierarhiski organizētas. Migrantu sociālajiem tīkliem nav vienotas organizācijas ar vadību un skaidriem darbības kritērijiem. Tīkls saviem locekļiem izvirza mazāk nosacījumu un nav tik pastāvīgs kā korporācija (Ēriksens, 2010).

Nereti emigranti atzīst, ka viņu sociālais tīkls ir šaurs un centrējas tikai ap ģimeni vai darbu un darbabiedriem, kas vienlaicīgi ir arī kaimiņi un cilvēki, ar kuriem kopā pavadīt brīvo laiku. Taču tas var būt arī plašs sociālo aģentu loks, kuri saistīti ar vājām saitēm, ar aģentiem no vietējās sabiedrības. Darba meklējumos viens no visbiežāk izmantojamajiem informācijas iegūšanas veidiem ir indivīda sociālais tīkls, proti, viņa ģimenes locekļi, draugi, bijušie un pašreizējie darbabiedri, skolas un studiju biedri, kaimiņi un paziņas. Tieši sociālais tīkls nereti ir arī galvenais informācijas avots darba meklēšanā, bet darba devējiem – darbinieku meklējumos (Lulle, 2007). Formālās organizācijas savukārt vairāk var kalpot par šo tīklu paplašinātāju un pastiprinātāju, ietverot arvien lielāku aģentu skaitu, ar kuriem indivīds ir saistīts ar „vājajām saitēm, proti, draugiem, paziņām un kolēģiem” (Wilson *et al.*, 1998). Tādēļ migrantu tīklus nošķir formālos un neformālos.

Sociālos tīklus, kas savieno gan aģentus, gan kontekstus vismaz divās ģeogrāfiski un starptautiski atšķirīgās vietās, sauc par transnacionālajiem sociālajiem tīkliem. Starptautiskās

migrācijas dinamiku tieši ietekmē transnacionālās sociālās telpas attīstība un tās raksturojums (Faist 2000; Olofsson, Malmberg, 2010). Labi attīstījies transnacionālā telpa „baro” migrāciju. Taču gadījumā, ja šī telpa nav pietiekami attīstīta, migrācijas līmenis ir zems (Faist, 2000). Šeit svarīga loma ir sociālajiem migrācijas tīkliem, kas attīsta ķēdes migrāciju, un šis koncepts nosaka, ka liela mēroga starptautiskā migrācija var attīstīties tikai starp noteiktām valstīm. Starp tādām, kur pastāv migrācijas sistēma un ekstensīvi migrācijas tīkli (Gurak, Caces, 1992). Tīkli pilda adaptīvas funkcijas, un tiklīdz migranti ir pārcēlušies uz ārzemēm, radinieki un draugi tiecas akumulēt noteiktās vietas sociālo kapitālu (Faist 2000; Olofsson, Malmberg, 2010). Tīkli ir būtiska dažādo saikņu, kas pastāv starp cilvēkiem un vietām, daļa, un palīdz izcelt un uzturēt dažādās migrācijas formas un procesus. Tīkli ir nozīmīgi globalizācijas kontekstā un savstarpējā savienojamībā, jo tie var tikt izmantoti ne tikai, lai identificētu galvenos dalībniekus, bet arī lai izskaidrotu procesa mehānismu (Rindoks *et al.*, 2006). Tīklu raksturojums var tikt izmantots, lai interpretētu iesaistīto personu uzvedību.

Informācijas plūsmas, tirdzniecība, cilvēku cirkulācija un ķēdes migrācija ir svarīgi elementi, lai attīstītos un tiktu uzturēta transnacionālā sociālā telpa starp valstīm. Ņemot vērā sociālo tīklu multiplikatora efektu, tie var izraisīt migrācijas ķēdes. Termins tīklu migrācija parasti tiek izmantots, lai aprakstītu procesu, ko agrāk raksturoja ķēdes migrācija. Ķēdes migrāciju raksturo informācijas apmaiņa starp potenciālajiem un iepriekšējiem migrantiem, kā arī tieša palīdzība pārcelties, atrast dzīvesvietu un iekārtoties darbā (MacDonald, MacDonald, 1964; Perez, McDonough, 2008). Tā kā migrantu sociālos tīklus paplašina un stiprina katra nākamā migranta pievienošanās tīklam, potenciālie migranti gūst labumu no sociālajiem tīkliem un etniskajām kopienām, kas jau nodibinātas galamērķa valstī (Haug, 2008). Palicēju, agrāko un potenciālo migrantu pārrobežu personiskās attiecības nodrošina un veicina starpvalstu darbaspēka kustību, kas izpaužas kā cirkulārā un ķēdes migrācija (Boyd, 1989).

Starpvalstu migranti, šķērsojot savas nacionālās valsts robežas, turpina uzturēt saiknes ar dzimteni, un informācijas apmaiņas un komunikācijas rezultātā rodas transnacionālā sociālā telpa. Tā ir globalizācijas procesa priekšnoteikums un tajā pašā laikā arī tā sekas (Faist, 2000; Castles, 2007). Sabiedrības daļa, kas ir emigrējusi, rada jaunu sociālo kapitālu un savstarpējās sociālās saiknes, tādējādi savienojot izcelsmes un iecelošanas valsti (Granovetter, 1973; Portes, 1998). Saskaņā ar teoriju katram migrantam ir noteikts skaits ģimenes locekļu un tuvu draugu, kuri sazinās regulāri un veido blīvu tīklu, ko veido ciešas saites. Tajā pašā laikā katra persona ar vājajām saitēm ir saistīta ar noteiktu skaitu cilvēku, kurus viņa labi nepazīst. Ciešo saikņu tīkliem ir vieglāk piekļūt, bet tie var sniegt ierobežotu pakalpojumu klāstu, jo visiem tā locekļiem ir pieejama viena un tā pati informācija. Vājo saikņu tīkliem ir potenciāls, lai savienotu jeb izveidotu tiltu starp nošķirtiem personu tīkliem (Chelpi-den Hamer, Mazzucato, 2010).

Migrācijas pētījumu transnacionālās perspektīvas izmantošana atrodama vairākos pētījumos, piemēram, Smith, Guarnizo, 1998; Portes *et al.*, 1999; Portes, 1995, 1998; Vertovec, 2001; Levitt *et al.*, 2003; Vertovec, 2009; Lulle, 2007. Šī pieeja atspoguļo pieaugošu teritorijas, subjektivitātes un kolektīvu sociālo kustību atdalīšanos (Appadurai, 1996) un dažādas ekonomiskas, kulturālas un politiskas prakses un dinamiku, kas pārvar nacionālās robežas, tādā

veidā radot jaunus sociālas morfoloģijas, piemēram, transnacionālas sabiedrības, tīklus un sociālas telpas (Nedelcu, 2012). Transnacionālisms ir globalizācijas sekas (Castles, 2007), un migrantu veidotie sociālie tīkli izplešoties savstarpēji saista divas valstis (Faist, 1997; Pries, 2009). Transnacionālā sociālā telpa starp divām valstīm cilvēkiem ļauj pārvarēt starptautiskās migrācijas barjeras, tādā veidā atvieglojot integrācijas procesu galamērķa valstī (Faist, 2000). Šī telpa sastāv no saiknēm, mijiedarbības, apmaiņas un mobilitātes funkcijām, kas intensīvi izplatās pasaulē (Vertovec, 2009). Sociālo tīklu ekspansija līdz ar transporta un komunikāciju tehnoloģiju attīstību ir veicinājusi daudzu starptautiskās migrācijas plūsmu transnacionālismu (Zell, Skop, 2010). Īpaši mūsdienu telekomunikāciju attīstība ar pieaugošu ātrumu efektīvi apvieno šādus transnacionālos tīklus, kuros veidojas ideju, pieredzes un resursu plūsma (Benítez, 2012). Tieši šādi tīkli ir transnacionālās sociālās struktūras veidošanās analīzes centrā, (Vertovec, 2009) rezultātā veidojot transnacionālās ģimenes.

Ģimenes un mājāsaimniecības transnacionālās mobilitātes rezultātā izplešas laikā un telpā, veidojot ģeogrāfiski dispersas un daudzpusīgas sociālās saiknes starp izcelsmes un galamērķa valstīm (Baldassar, Baldock, 2000, Ryan *et al.*, 2009, Dunn, 2009; Faist, Baubock, 2010). Lai gan tīkli pastāvīgi tiek reproducēti, to dalībnieki jeb aģenti, kas iekļauti šajā procesā, tos arī sociāli konstruē un maina (Nohria, 1992).

Migrantu transnacionālās identitātes lielā mērā izskaidro, kāpēc saiknes ar izcelsmes kopienu bieži tiek saglabātas paaudžu paaudzēs un kāpēc apmešanās un integrācija galamērķa valstī automātiski nesakrīt ar sarūkošu vēlmi sūtīt naudas pārvedumus vai citādi iesaistīties sabiedriskajā dzīvē izcelsmes valstī (de Haas, 2008). Sociālo tīklu pētījumi transnacionālajā sociālajā telpā atklāj, ka ģeogrāfiskais attālums un reti kontakti palielina grūtības sociālo saišu uzturēšanā. Teorētiski ir nelokāmi uzsvēruši, ka kontaktiem jābūt regulāriem, biežiem un jēgpilniem. Taču transnacionālo sociālo telpu attīstība mudina meklēt citus aģentus un skaidrojumus, kā tiek saglabātas sociālās attiecības starp tīklā iesaistītajiem indivīdiem vismaz divās atšķirīgās valstīs (Faist, 2000; Lulle, 2007). Naudas pārvedumi parasti tiek tērēti patēriņa precēm, zemes iegādei un finanšu ietaupījumiem izcelsmes valstī (Straubhaar, Vadean, 2005; Rauhut, 2010). Pavadot ārvalstīs ilgāku laika periodu, cilvēkiem mēdz pastiprināties izjūta par savas dzīvesvietas atrašanos ne tur, ne te, tajā pašā laikā esot tur un arī šeit. Mūsdienu migrācija rada jaunus veidus, kā būt kopā sociālo saišu tīklā pāri robežām. Tas rada jaunas ikdienas ģeogrāfijas formas, kā arī daudzējādu piederību un identitāti, kas veidojas uz tehnoloģiju attīstības bāzes 21. gadsimtā (Nedelcu, 2012).

Transnacionālā apmaiņa rāda, ka migrācija un reemigrācija nav pabeigti un neatgriezeniski procesi; transnacionālā dzīve un transnacionālā migrācijas tīkla izmantošana pati par sevi var kļūt par izdzīvošanas vai dzīves apstākļu uzlabošanas stratēģiju (Lulle, 2007).

Transnacionālās saiknes starp cilvēkiem, vietām un to izvietojumu telpā ir ģeogrāfiskās diasporas pamatā. Diasporas centrā un cilvēku pieredzes pamatā ir ģeogrāfija, kas caur migrāciju ietver mijattiecības starp vietu, mājām, kultūru un identitāti (Blunt, 2003). Ģeogrāfijas izpētes laukā būtiskākie diasporu raksturojošie elementi ir izkļiedētība, transnacionālisms, migrācija un pārceļšanās, aptverot dažādos apstākļus, kādos cilvēki migrē. Par diasporu vēsturiski tiek

uzskatītas cilvēku grupas, kas tika izraidītas vai emigrēja no savas vēsturiskās dzimtenes uz dažādām pasaules malām. Rietumos terminu sāka lietot, to attiecinot uz ebreju diasporas kopienām pasaulē (Rios, Adiv, 2010). Mūsdienās diasporas koncepts migrācijas pētījumos tiek izmantots daudz plašāk. Dzimtenes ģeogrāfiskais novietojums var izrādīties ļoti svarīgs migranta personīgajai identitātei, jo dzimšanas vieta rada spēcīgas emocionālās saites un var turpināt kalpot par svarīgu diasporas punktu (Jacobsen, 2002).

Termini transnacionālisms un diaspora ir savstarpēji cieši saistīti un bieži uzskatīti par vienu un to pašu, jo abi attiecas uz cilvēku mobilitāti, kapitāla plūsmām, idejām, objektiem un telpas radīšanu, kā arī tīkliem un politiku (Blunt, 2003). Diaspora bieži saistīta ar transnacionālām sociālajām attiecībām. Taču transnacionālisms nepiedāvā diasporai piemērotus apstākļus, taču vienlaikus papildus norāda uz dalībnieku teritoriālo identitāti, jo ne visas transnacionālās attiecības ir diasporiskas (Dahlman, 2004).

1.3. Reemigrācija

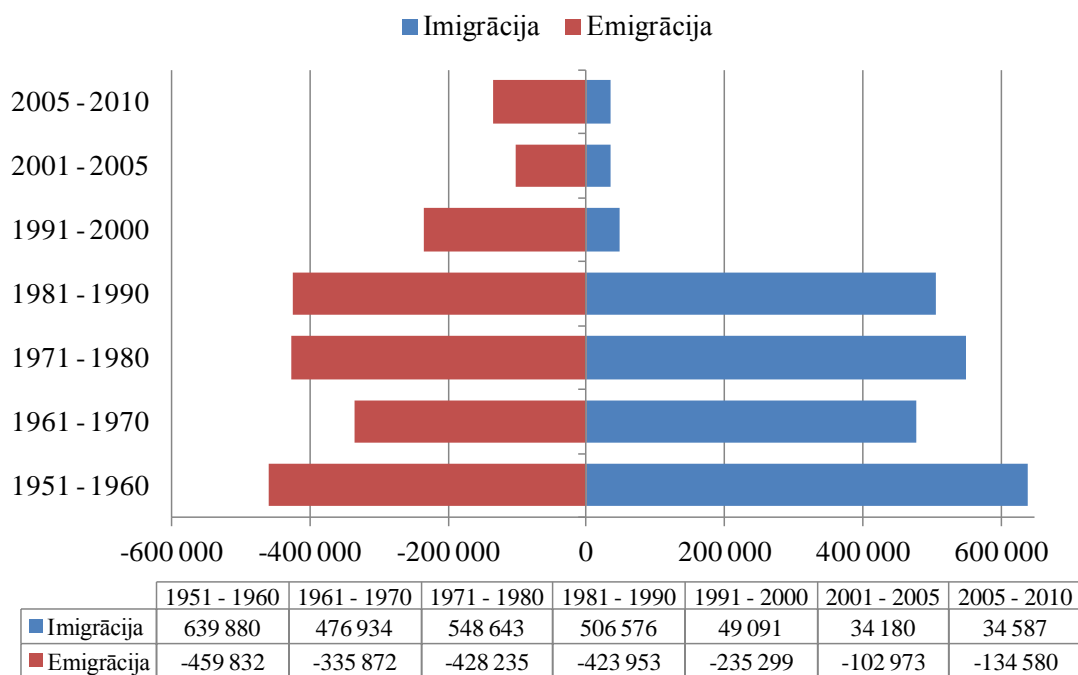
Reemigrācija ir viens no starptautiskās migrācijas veidiem. To pēta vairākas zinātņu nozares: ģeogrāfija, socioloģija, demogrāfija un ekonomika. Starptautiskā migrācijas organizācija reemigrāciju definē kā „procesu, kad personas atgriežas uz dzīvi savā dzimtajā valstī vai pastāvīgajā dzīvesvietā”. Reemigrācijas izpētē pieļaujamas dažādas pieejas, jo tā ir starptautiskās migrācijas subprocess, kuru ietekmē daudzveidīgi apstākļi (Cassarino, 2004).

Reemigrācijas procesā migrants brīvprātīgi pieņem lēmumu atgriezties savā dzimtenē pēc perioda, ko ir pavadījis ārvalstīs (Dustmann, Weiss, 2007). Migrantu sociālo tīklu kontekstā tie gan palielina starptautiskās migrācijas iespējamību, jo samazina ar pārcelšanos saistītās izmaksas un riskus, gan arī var veicināt aizbraukušo atgriešanos (Taylor, 1999). Reemigrāciju neveicina neskaidri politiskie un ekonomiskie apstākļi dzimtenē. Savukārt reemigrāciju veicinošie apstākļi var būt saistīti ar labvēlīgiem sociāliem un ekonomiskiem aspektiem, kā arī ar demogrāfisko situāciju (Silbereisen, 2008). Reemigranti var atjaunot esošos sociālos tīklus un „smadzeņu aizplūšanu” pārvērst tiešā zināšanu un pieredzes pārnesē uz dzimto vietu. Sociālie tīkli, kas izveidoti migrācijas procesā, sniedz pieeju resursiem, kas bagātina cilvēku, sociālo un kultūras kapitālu izcelsmes valstī (Kazlauskienė, Rinkevičius, 2006; Woodruff, Zenteno, 2007). Reemigrācijas daudzveidīgās pieredzes pamatā svarīgs pamatelements, kas jāņem vērā, ir migranta gatavība atgriezties. Tā attiecas uz procesu, kas norisinās laika gaitā un ko veido mainīgi apstākļi (t.i., personīgās pieredzes, kontekstuālie apstākļi izcelsmes un galamērķa valstī), taču tas ne vienmēr norāda uz gatavošanos atgriezties. Tas vairāk saistāms ar vēlmi un iespēju atgriezties, iegūt resursus, lai nodrošinātu savu atgriešanos mājās (Cassarino, 2008).

1.4. Migrācijas posmi Latvijā

Latvija, tāpat kā abas pārējās Baltijas valstis, vēstures gaitā ir piedzīvojusi ievērojamas ekonomisko, politisko, sociālo un arī migrācijas procesu pārmaiņas. Pēc 2.pasaules kara Baltijas

valstis bija pievilcīgs galamērķis imigrantiem no citiem Padomju Savienības reģioniem. Latvija piesaistīja imigrantus ar piedāvātajām darba iespējām un augstāku kopējo dzīves līmeni. Visai lielais imigrantu pieplūdums mainīja Latvijas etnisko, dzimuma un vecuma struktūras sadalījumu, kā arī valsts ekonomisko profilu (Mežs *et al.*, 1994; Zvidriņš, 2004; Eglīte, 2002, 2005, 2007; Eglīte, Mežs, 2002; Kulu, 2004; Krupickaite, 2007). 1.2 attēlā redzama starpvalstu migrācijas apjoma dinamika Latvijā.

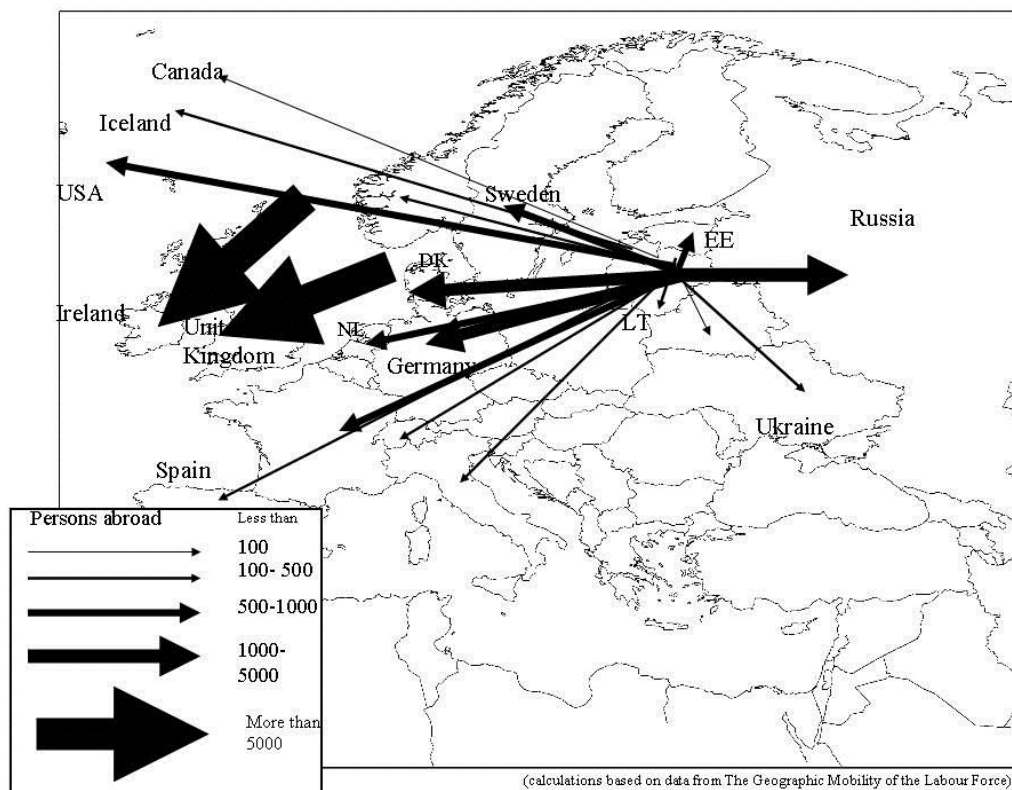
1.2. att. Iedzīvotāju starpvalstu ilgtermiņa migrācija Latvijā, 1951 - 2010

Avots: LR Centrālā Statistikas pārvalde, 2012

Attēlā redzami laika periodi raksturo noteiktus migrācijas posmus. Pirmo posmu starp 1951. un 1990.gadu raksturo augsta migrācijas intensitāte un pozitīvs migrācijas saldo. Padomju periodā iedzīvotāju skaits migrācijas rezultātā palielinājās katrā no aplūkotajiem laika posmiem (sk. 1.2.att.). Padomju Savienības sabrukums un tās sastāvā iekļauto republiku valstiskās neatkarības atgūšana mainīja arī migrācijas statusu. Līdz ar Padomju Savienības sabrukumu miljoniem kādreizējo iekšzemes migrantu kļuva par ārzemniekiem un līdz ar to arī starpvalstu migrantiem (Popov, 2010). Līdz 2004. gada 1.maijam, kad Latvija pievienojās Eiropas Savienībai, galvenie emigrācijas galamērķi no Latvijas bija bijušās Padomju Savienības republikas. Kopš 1991.gada starpvalstu migrācijas raksturu Latvijā noteica liels emigrācijas apjoma pārsvars pār imigrāciju (migrācijas saldo bija negatīvs un pārsniedza 180 tūkst. cilvēku). Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem 1992.gadā reģistrēts vislielākais aizbraucēju

skaits no Latvijas (50 tūkst. cilvēku). Nākamo posmu līdz 2005.gadam raksturo mērena emigrācija un neliels iebraucēju skaits.

Būtiskākas pārmaiņas starpvalstu migrācijā notiek līdz ar Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai. Pēc tās paplašināšanās migranti no Latvijas ieguva plašākas ceļošanas iespējas. Samazinoties institucionāliem ierobežojumiem un vairākām dalībvalstīm atverot savus darba tirgus, pieauga darbaspēka emigrācija no Latvijas. Galvenie darbaspēka migrācijas galamērķi 21.gs. pirmās dekādes otrajā pusē ir Lielbritānija un Īrija.

1.3. att. Latvijas iedzīvotāju starpvalstu emigrācijas galamērķi

Avots: Krišjāne *et al.*, 2007

Lielbritānija un Īrija bija vienas no pirmajām, kas atvēra savus darba tirgus jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Turklāt Latvijas iedzīvotāju došanos uz šīm valstīm sekmēja arī angļu valodas prasme. Rezultātā Lielbritānija un Īrija ir nozīmīgi pēdējās desmitgades migrācijas galamērķi aizbraucējiem. Laika posmā no 2004. līdz 2011.gadam Lielbritānijā reģistrēti ap 120 tūkstošiem Latvijas valstspiederīgo.

Emigrācijas apjoms laika periodā no 2005. līdz 2010.gadam ievērojami palielinājās starptautiskās finanšu krīzes izraisīto apstākļu rezultātā. 2008. gada otrajā pusē Latvijas ekonomika piedzīvoja strauju lejupslīdi ar tai sekojošu IKP sarukumu turpmākajos divos gados,

kas bija straujākais jekad reģistrētais samazinājums Eiropas Savienībā (Weisbrot, Ray 2010). Bezdarba līmenis no 5 procentiem 2007.gada beigās palielinājās līdz 23 procentiem 2010.gadā. Tas bija augstākais Eiropas Savienībā. Latvijā atsevišķos 2008. un 2009.gada periodos bija straujākais nodarbinātības, importa un mazumtirdzniecības rādītāju kritums Eiropas Savienībā (Eurostat, 2010). 2011.gada sākumā bezdarba līmenis Latvijā bija 16,2 procenti un pārsniedza Eiropas Savienības vidējo bezdarba rādītāju (9,3%) (UK Statistics, 2011). Lai gan Eiropas Savienībā pasliktinājās vispārējā ekonomiskā situācija, citās valstīs (piemēram, Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā un Norvēģijā) peļņas iespējas bija lielākas nekā Latvijā.

Kā norādīts citu nozaru pētījumos, aizbraukušo skaits pēdējā desmitgadē sasniedz līmeni, kas nopietni apdraud Latvijas iedzīvotāju ataudzi, tautsaimniecības attīstību un sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspēju, tādēļ emigrācija var tikt uzskatīta par šķērsli Latvijas tautas attīstībai (Hazans, 2011). Ņemot vērā migrācijas tēmas vēsturisko nozīmi Latvijā, straujās pārmaiņas imigrācijas un emigrācijas raksturā, pēdējās desmitgades iespēju daudzveidību un pāris izteiktiem galamērķiem, migrācijas plūsmu uz Lielbritāniju izpētei ir būtiska nozīme.

2. STARPVALSTU MIGRĀCIJAS IZPĒTE

Migrācijas procesa teorētiskie modeļi tiek aplūkoti vairākās zinātnes nozarēs, piemēram, ģeogrāfijā, ekonomikā, socioloģijā un demogrāfijā. Iedzīvotāju mobilitātes izpēte mūsdienās saistīta ar daudzveidīgo migrācijas formu, iesaistīto iedzīvotāju grupu, to sastāva un emigrācijas motīvu raksturojumu.

Vācijā dzimušais britu ģeogrāfs Ernsts Ravenšteins 19.gs. beigās izstrādāja vairākus iedzīvotāju migrācijas pamatlikumus, par pamatu ņemot statistikas datus. Cilvēka ģeogrāfijā migrācijas teorija tradicionāli saistīta ar iedzīvotāju pārvietošanās telpisko aspektu izpēti. Attālums ir nozīmīgs migrācijas faktors, raksturojot reģionālās plūsmas un analizējot gravitācijas modeļus (Zipf, 1946; Isard, 1960). Migrācijas izpētē bieži tiek lietota mobilitātes pārneses teorija, kurā migrācijas procesi atspoguļo ne vien ekonomisko attīstību, bet arī pārmaiņas sabiedrībā un tehnoloģisko progresu (Zelinsky, 1971). Papildus tam pēdējā laikā cirkulārās kustības arvien vairāk absorbē citas ģeogrāfiskās mobilitātes formas. Tradicionālās iedzīvotāju pārvietošanās formas tiek aizstātas ar moderno tehnoloģiju piedāvātajiem komunikācijas veidiem. Īpaši svarīga ir interneta un telekomunikāciju tehnoloģiju attīstība (Bijak, 2006).

Amerikāņu sociologs Duglass Masejs (*Douglas Massey*), strādājot pie migrācijas teorijas attīstības, to skaidro ar migrāciju izraisošajiem aspektiem. Piemērs tam ir migrācijas ekonomiskās teorijas (neo-klasiskā ekonomikas teorija un duālā darba tīgus teorija) un sistēmu teorija. Tāpat migrācijas procesi bieži tiek skaidroti tīklu, institucionālās, kā arī kumulatīvo cēloņsakarību teorijas skatījumā (Massey *et al.*, 2005). Plašais teorētisko izpētes pieeju klāsts apstiprina, ka migrācijas procesi ir daudzpusīgi un nav skaidrojami viena teorētiskā modeļa ietvarā.

Iepriekšējie pētījumi apstiprina ģeogrāfiskās mobilitātes formu daudzveidību pasaulē (sk. Pessar 1999, Castles, 2000; 2004; Halfacree, 2004; Massey *et al.*, 2005; Boyle 2009; Vertovec, 2009). Latvijā līdz šim pētīta iedzīvotāju iekšzemes migrācija (sk. Krišjāne, Bauls 2005; Eglīte *et al.*, 2002; Bērziņš, 2011; Krūzmētra, 2011), kā arī starpvalstu darbaspēka migrācija (sk. Krišjāne *et al.*, 2007; Krišjāne, Eglīte, 2009). Atsevišķi pētījumi veikti par emigrāciju no Latvijas (sk. Hazans, 2003; 2011; Eglīte *et al.* 2002; Indans *et al.*, 2007 u.c.). Tomēr līdz šim maz aplūkotas un pētītas iedzīvotāju grupas, to komunikācijas kanāli, aizbraukšanas motīvi un iespējas atgriezties. Promocijas darbā analizētās tēmas sniedz kompleksu ārvalstīs dzīvojošo latviešu raksturojumu.

Iedzīvotāju starpvalstu migrācijas izpētē nepieciešams izmantot daudzveidīgas pieejas (White, Woods, 1980). Migrācijas plūsmas var raksturot pēc vienas vai vairākām pazīmēm: izraisītājspātkāļiem, motīviem, virzieniem, brīvprātības pakāpes, tiesiskuma, migrantu sastāva, integrācijas mītnes zemē (Eglīte, 2007). Austrumeiropas migrantu kontekstā bieži tiek uzsvērtā neformālo sociālo tīklu nozīme (Wedel, 1986; White, Ryan, 2008; Sumption, 2009; Pinger, 2009; Zell, Skop, 2010; Olofsson, Malmberg, 2010). Tiem ir liela loma migrācijas lēmuma pieņemšanā (Lee, 1966; Fielding, 1992; Bērziņš, 2011 pēc Hugo, Coleman, 1988; Portes, 1998;

Massey *et al.*, 2005; Haug, 2008; Niedomysl, Malmberg 2009), emocionālā un funkcionālā atbalsta iegūšanā pirms došanās uz ārzemēm un uzsākot dzīvi ārvalstīs. Radniecības saites, draugu loks un dažādi informācijas apmaiņas tīkli palielina pārcelšanās iespējas un mazina riskus, kas saistīti ar migrācijas radītajiem izaicinājumiem (Bērziņš, 2011). Tipiskas ir migrācijas attīstības ķēdes, kad migranta sākotnējo pārcelšanās mērķi papildina citi, kā rezultātā attīstās arī citas migrācijas formas. Tradicionāli starptautiskā darbaspēka migrācija tiek interpretēta kā atbildes reakcija uz esošo algu līmeņa atšķirību valstu starpā (Todaro, 1969). Tomēr migrācijas iemeslus nevar vienkāršot tikai pēc ekonomiskiem (algas/ienākumi) apstākļiem. Pat, ja ekonomiskie apstākļi vairumā gadījumu ir dominējošie, migrācijas plūsmas katrā valstī ietekmē arī kultūrvēsturiskais, sociālais un politiskais konteksts. Individīda dzīvē migrācija ir nozīmīgs notikums, jo pārcelšanās lēmums parasti tiek izsvērts un pieņemts, apsverot iespējamās sekas (Lee, 1966; Fielding, 1992; Niedomysl, Malmberg, 2009). Iepriekšējie pētījumi rāda, ka austrumeiropiešu migrāciju uz Lielbritāniju visbiežāk raksturo profesionālo prasmju samazināšanās vai zudums (Markova, Black, 2007). Tas parasti notiek, kad migranti ar augstu kvalifikāciju imigrācijas valstī veic darbus, kas neprasa iepriekšējā darbā izmantotās prasmes (Salt, 1997). Lai gan migrācija bieži tiek saistīta ar grūtībām, tā piedāvā arī iespējas gūt jaunas zināšanas, prasmes un paaugstināt ienākumus. Tādējādi ekonomiskā migrācija ir grūtību pārvarēšanas stratēģija, kas saistīta ar riskiem, bet sniedz iespēju uzlabot sadzīves apstākļus un gūt augstākus ienākumus. Savukārt izceļošanas zemēm tas var radīt ekonomiskas un sociālas grūtības.

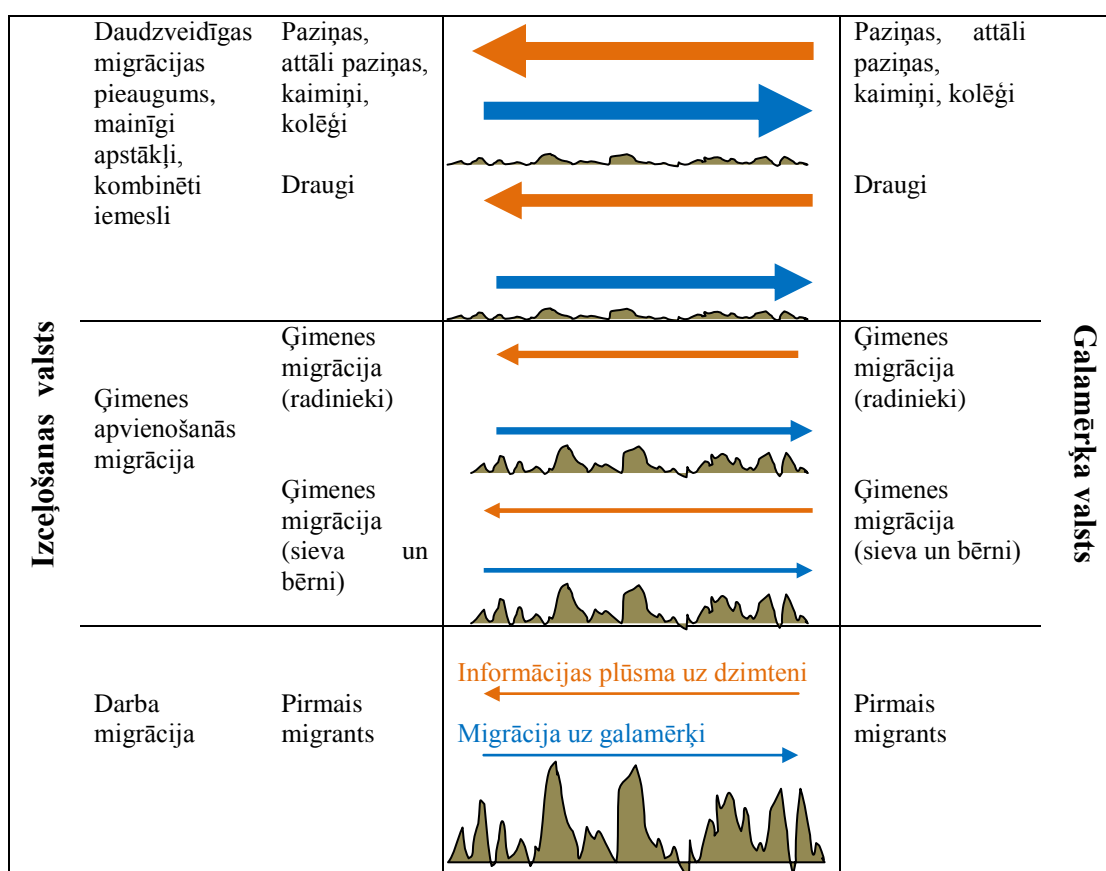
2.1. Starpvalstu migrācijas galvenie izpētes virzieni

Brīvprātīgās darbaspēka migrācijas ietekme uz izcelsmes un galamērķa valstīm kļūst arvien daudzpusīgāka (Massey *et al.*, 2005). Ģimenēm migrācija ir ienākumu dažādošanas stratēģija (Light *et al.*, 1989). Tā ļauj sadalīt migrācijas riskus, jo starptautiskās robežas veido pārrāvumu, kas ļauj ienākumiem dzimtenē un ārzemēs būt nesaistītiem. Labas peļņas iespējas ārzemēs var sakrist ar sliktu ekonomisko situāciju dzimtenē un otrādi. Tāpat vieglāk pārvarēt ar pārcelšanos saistītās grūtības ir tad, ja indivīds ir iesaistīts kādā migrantu sociālajā tīklā. Nonākot ārzemēs, migrantiem no Austrumeiropas ir līdzīga izdzīvošanas stratēģija. Kā uzsvēruši vairāki autori, austrumeiropieši ieceļošanas zemē strādā zemu kvalificētus darbus (Parutis, 2006; Favell, 2008). Tādēļ ir nozīme, vai imigranti darba tirgū konkurē ar mazāk aizsargātiem strādniekiem, atņemot tiem darbu, vai pretēji – imigranti veic darbus, kurus vietējie nevēlas darīt un kuri netiktu darīti vispār, ja imigrantu nebūtu (Suarez, Hillard, 2001).

Saskaņā ar ekonomiskās migrācijas neo-klasisko modeli indivīds izvēlas migrēt uz valsti pastāvīgi tikai tadā gadījumā, ja tur iespējams saņemt augstākus ienākumus nekā izcelsmes valstī (Massey *et al.*, 1993). Savukārt atbilstoši duālā darba tirgus teorijai migrācijas plūsmas lielā mērā nosaka darba pieprasījuma raksturojums galamērķa valstī, kur vietējie iedzīvotāji pārvietojas uz pievilcīgākām profesijām un migranti aizņem netīros, bīstamos un grūtos jeb t.s. 3D darbus (no angļu. val.: *dirty, dangerous, difficult*) (Piore, 1979). Turklāt daudzi

austrumeiropieši migrācijas rezultātā samierinās ar sava statusa un kvalifikācijas pazemināšanos (Favell, 2008). Darbi, uz kuriem piesakās migranti, ir tie, kurus vairs nevēlas darīt rietumeiropieši. Šie 3D darbi migrantiem kļuvuši par zināmu nodarbinātības iespēju pēcindustriālajā pakalpojumu ekonomikā.

Vairāki autori uzsver, ka visās migrācijas teorijās nozīmīgi faktori ir starptautisko atšķirību nozīmīgums, starpība starp migrācijas izmaksām un ienākumiem, dzīvošanas izmaksas, bezdarba līmenis, sabiedrisko preču kvalitāte un labklājības sistēmas nodrošinājums (Kahanec et al., 2009). Šie faktori darbojas, raksturojot ekonomisko migrāciju starp valstīm, bet ir noskaidrots, ka cieša saikne ir arī starp pastāvīgu apmešanos un ģimeņu atkalapvienošanos (Massey, Espinosa, 1997), kā arī jaunu ģimeņu veidošanu laulībās ar vietējiem iedzīvotājiem (Apsite et al., 2012; Olofsson, 2012).

2.1.att. Informācijas plūsma, migrācijas tīklu attīstība un ķēdes migrācija

Avots: Autore pēc Munz et al., 2008

Pastāv atšķirības starp tiem, kas uz jaunu valsti pārceļas kopā ar ģimeni vai radniekiem, un tiem, kas izceļo vieni. Tas ir svarīgs jaunu kontaktu veidošanas un sociālā tīkla paplašināšanas aspekts. Nereti indivīdam, kurš pārcēlies viens, pastāv risks kļūt izolētam jaunajā valstī, ja

jaunajā mītnes zemē neveidojas jaunas sociālās saites (Olofsson, Malmberg, 2010). Ja migranti galamērķa valstī veido klasterus un ar dzimteni saglabā spēcīgas saites, tas var radīt pieprasījumu pēc laulību partneriem izcelsmes valstī. Šis mehānisms var pastiprināt migrāciju (MacDonald, MacDonald, 1964; Lievens, 1999; de Haas, 2010). Konstatēts, ka, jo ilgāk viesstrādnieks uzturas mītnes zemē, jo mazāki naudas pārvedumi tiek nosūtīti uz mājām (Galor, Stark, 1990). Tas izskaidrojams ar viesstrādnieku patēriņa ieradumu maiņu, jo ar laiku pieaug tendence arvien vairāk ienākumus tērēt privātām vajadzībām. Tādējādi pēc noteikta laika izcelsmes valsts no aizbraucēju ienākumiem gūst mazāku labumu naudas pārvedumu veidā, bet galamērķa valsts no iebraucējiem saņem lielāku viņu ienākumu daļu.

Migrācijas plūsmas starp divām valstīm nosaka savstarpējās ģimenes, radniecības un draudzības saites. Tas ļauj uzturēt konkrēto migrācijas plūsmu, jo daudzveidīgākās saites arvien papildina migrāciju (Helmenstein, Yegorov, 2000). Līdz ar pirmā migranta, kurš visbiežāk ir darba migrants, aizbraukšanu, veidojas atgriezeniska informācijas plūsma atpakaļ uz dzimteni, kas tādā veidā samazina šķēršļus un apstākļus, kas jaunajiem migrantiem varētu traucēt aizbraukt. Informācijas apmaiņa veicina jaunu migrantu aizbraukšanu, sākot no tuvākajiem ģimenes locekļiem, citiem radniekiem, draugiem līdz pat attālākiem radiem, paziņām un pat nepazīstamiem cilvēkiem.

2.2. Migrācijas sociālo tīklu teorija

Migrācija ir komplekss process, kuru nav iespējams izskaidrot viena teorētiskā modeļa ietvaros (Halfacree, 2004). Ja migrācijas plūsmas ir negaidītas un lielā mērogā, sabiedrība un valdība saskaras ar ievērojamiem izaicinājumiem, kas pārspēj viņu kontroles kapacitāti un rada konfliktus. Šīs problēmas ir vieglāk pārvaramas, ja migrācija paliek mērenā līmenī un migranti absorbējas uzņemošajā galamērķa valsts reģionā.

Par sociālo tīklu nozīmi migrācijas pētījumos diskutējuši ļoti daudzi pētnieki vairāku desmitu gadu garumā (Boyd, 1989; Castles, Miller, 2003; Duvell, 2004; Ryan, 2011). Migrantu sociālo tīklu pieejā cilvēks tiek pozicionēts kā mezgla punkts, kurš saistīts ar citiem, un veido tīklu (Vertovec, 2009). Migrantu sociālo atbalsta tīklu analīze pēdējās desmitgadēs piedzīvojusi strauju attīstību. Apliecinājums tam ir vairāku autoru darbi (McKenzie, Rapoport, 2007; Woodruff, Zenteno, 2007; Hussey, 2007; Lulle, 2007). Tādējādi arī tīkla struktūra atspoguļo indivīdu attiecību modeli (Anjos, 2010).

Teorijas pamatu veido divi tās centrālie jēdzieni – aģents un tīkls, kas ir cieši saistīti. To mijiedarbība ir kompleksa un dinamiska, apskatot migrāciju kā procesu, kurā piedalās indivīds un/vai ģimene. Tajā būtiska nozīme piešķirta procesam, kas skatāms sociālajā, vēsturiskajā, politiskajā un ekonomiskajā kontekstā, tiem mijiedarbojoties. Tīklu teorija interpretē un saista migrācijas procesu personīgā, kultūras, kā arī citos aspektos. Informācija par nodarbinātības iespējām un dzīves kvalitāti ārvalstīs uz sūtītājvalstīm visefektīvāk tiek izplatīta, izmantojot personīgos kontaktus un personu tīklus, kas iekļauj draugus un kaimiņus, kuri ir emigrējuši un ieguvuši personīgu pieredzi. Uzņēmējvalstī esošie imigranti bieži palīdz saviem tautiešiem

migrācijas procesā. Palīdz viņiem atrast darbu un pierast pie jaunās vides un sadzīves apstākļiem. Šie tīkli, kas izveidojas, samazina migrācijas izmaksas jaunajiem migrantiem un pamudina potenciālos migrantus izceļot (Krišjāne *et al.*, 2007).

Migrācijas tīklu teorija atspoguļo migrācijas cēloņsakarības. Individuālā migrantu uzvedība un pārmaiņas tajā ietekmē kopienu, kas attiecīgi ietekmē gan migrācijas plūsmas, gan kopienas sadzīvi mītnes zemē. Svarīgi, ka sakarā ar šīm pārmaiņām indivīdu un kopienas līmeņos, migrācijas process kļūst arvien pašpietiekamāks un neatkarīgāks no izceļošanas zemes sociāli ekonomiskajiem apstākļiem, kas aizsāka migrācijas procesus.

Migrācijas izpētē svarīgi noskaidrot, kādēļ migrācija notiek un kā tā gadu gaitā mainās un tiek uzturēta (Haug, 2008). Vairākos migrācijas pētījumos ir atklājies, ka sociālie tīkli visbiežāk ir būtisks noteicošais faktors migranta plānos un viņa galamērķa izvēlē (Bocker, 1994; Boyd, 1989; Faist, 1997; Fawcett, 1989). Arī Somijas un Zviedrijas migrācijas gadījumā migrantu sociālajiem tīkliem starp iepriekšējiem un pašreizējiem migrantiem ir būtiska nozīme uztveres izveidē par Zviedriju, kā arī galamērķa izvēles procesā (Hedberg, 2004; Olofsson, Malmberg, 2010). Iedzīvotāju ģeogrāfiskā mobilitāte un līdz ar to arī starpvalstu migrācija ir selektīvs process un tās svarīgākā nozīme ir galamērķa izvēlē (Rogers, 1988; Boyle *et al.*, 1998). Vairāku galamērķa un izcelsmes valstu izpētes gadījumos atklājas, ka sākotnēji neliels iebraucēju skaits no kādas valsts var izraisīt ilgstošu efektu un radīt turpmāku migrācijas plūsmu starp šīm valstīm (Krišjāne *et al.*, 2007). Personu un informācijas apmaiņa ir ļoti svarīgs faktors migrācijas pieaugumā, jo tādā veidā izplatās informācija par konkrēto galamērķi, un iepriekšējo migrantu panākumi var darboties arī kā labs piemērs potenciālajiem sekotājiem (Gurak, Caces, 1992; Faist, 2000). Vietas raksturojums jau sen atzīts par svarīgu migrācijas plūsmu noteicošu faktoru (Walters, 2002). Faktori, kas starp dažādām valstīm migrantus „pievelk” un „atgrūž”, atšķir migrantus gan pēc vecuma, gan dzīves posma (Boyle, *et al.*, 1998; Champion *et al.*, 1998). Pētījumi liecina, ka vairums austrumeiropiešu izvēlas doties uz valstīm ar angļu sarunvalodu (Doyle *et al.*, 2006). Arī Latvijas gadījumā nozīmīgākie izceļošanas galamērķi ir Lielbritānija un Īrija, jo došanās uz Skandināviju prasa papildus ieguldījumus valodas apgūšanā un kontaktu dibināšanā.

Sociālajiem tīkliem ir nozīmīga loma darba meklētājumos (Sumption, 2009). To priekšrocības ir neformālie tīkli, kas darbojas ātrāk un efektīvāk par formālajiem rekrutēšanas mehānismiem. Turklāt darba devējiem tie dod iespēju atrast piemērotākos darbiniekus. Tomēr tiem piemīt arī trūkumi, jo plaši izplatīta paļāvība uz sociālajiem tīkliem darba tirgū var novest pie sociālās stratifikācijas, ierobežojot indivīda iespējas (Sumption, 2009). Vairākos pētījumos analizēti darbaspēka pieprasījuma faktori, rekrutēšanas iestāžu loma, kā arī sociāli ekonomiskās informācijas apmaiņa starp aģentiem (Massey, 1987; Gurak, Caces, 1992; Faist, 2000; Lulle, 2007).

Pēc pētnieces Lulles (2007) klasifikācijas Masseur migrantu tīkla koncepta modelis sastāv no sešiem galvenajiem elementiem:

- Migrācija uz ārvalstīm sākas tad, ja abās valstīs – gan darbaspēka sūtītājā, gan saņēmējā – ir notikušas vairākas savstarpēji papildinošas strukturālas pārmaiņas makrolīmenī.

- Līdzšinējais tradicionālais sociālais tīkls noteiktā kopienā kalpo par atbalstu migrācijas procesā.
- Pirmo atbraucēju adaptācija jaunajos apstākļos veicinājusi vēl lielāku emigrāciju no noteiktām ģeogrāfiskām vietām.
- Migrācija var kļūt par pastāvīgu un pašpietiekamu procesu, ja ir plaša pieeja tīkla resursiem par spīti tam, ka notiek strukturālas pārmaiņas, kas sākotnēji izraisījušas izceļošanu.
- Kad agrāk aizbraukušie migranti ir iekārtojušies, jaunie iebrāucēji no tās pašas izcelsmes vietas iegūst stabilus tīkla kontaktus diasporā.
- Tīkls var paplašināties ik reizi, kad cirkulārie migranti atgriežas dzimtenē ar jaunu informāciju un dalās tajā ar potenciālajiem migrantiem.

Sociālie pētnieki vairāku desmitu gadu laikā ir aprobējuši tīkla teorijas paradigmu, kas ļauj migrācijas tīklu konceptu transformēt pētījumu metodē. Ar tās palīdzību tīkla struktūras analīzi iespējams savienot ar šī tīkla aģentu sociālekonomisko uzvedību. Turklāt tīkla darbību iespējams analizēt plašākā kontekstā (Scott, 2000; Lulle, 2007).

Vairākkārtēji pētījumi par poļu migrantiem Lielbritānijā atklāj, kā migranti veido sociālos tīklus, kā tas ietekmē viņu uzturēšanās lēmumu un kādu ietekmi atstāj uz sabiedrības līdzsvaru (Ryan *et al.*, 2008). Sociālie tīkli pastāv gan izceļošanas valstī, gan starp izceļošanas un ieceļošanas valsti, kā arī diasporu starpā un starp diasporu kontaktiem ar ieceļošanas valsts sabiedrību (White, Ryan, 2008).

Latviešu migrantu sociālo tīklu veidošanas tehniku Lielbritānijā var cieši saistīt ar citu autoru aprakstīto metodiku. Tradicionāli vēl komunisma ēras laikā cilvēki izmantoja neformālos tīklus (Wedel, 1986, White, Ryan, 2008). Tā rezultātā tīkli ar ģimenes locekļiem un draugiem pretēji oficiālajām institūcijām ieguva lielu uzticību (Bukowski 1996; White, Ryan 2008). Piemēram, post-sociālisma Polijā sociālajiem tīkliem arvien ir augoša nozīme daudzu cilvēku dzīvē (Podgorecki, 1994; White, Ryan, 2008). Autore Pinger (2009), pētot Moldāvijas migrantus, sociālajiem tīkliem migrācijas procesā piešķir būtisku nozīmi. Viņa secina, ka moldāviem, kuri vēlas pamest savu valsti, bieži trūkst resursu un informācijas, lai veiktu pirmo pārcelšanos. Tādēļ, lai to realizētu, viņi uzticas labi nodrošinātajiem sociālajiem migrantu tīkliem, jo attiecības un kontakti starp valstīm var ietekmēt lēmumu par labu migrācijai, sniegt finansiālo atbalstu un pēc ierašanās galamērķī nodrošināt ar dzīvesvietu, darbu, informāciju un emocionālo atbalstu (Gorlich, Trebesch, 2008). Tiklīdz migrācijas plūsmas kļūst pašpietiekamas, tās atspoguļo tīklu esību un tie nodrošina ar informāciju, palīdzību un pienākumiem, kas veidojas starp migrantiem uzņemošajā sabiedrībā un radiem un draugiem izcelsmes valstī (Boyd, 1989).

Migrācija uz kādu konkrētu galamērķi var kļūt arī pašpietiekama, jo tīkli rodas un tiek uzturēti migrācijas rezultātā (Pessar, 1999). Tīkls potenciālajiem migrantiem rada iespēju uzzināt praktisku informāciju, piemēram, par transporta veidiem nokļūšanai galamērķī. Tas viņiem ļauj labāk novērtēt izmaksas un ieguvumus darbam ārzemēs, tādā veidā samazinot riskus, kas saistīti ar migrāciju. Turklāt migrants palīdzību var saņemt pirms izbraukšanas, kā arī galamērķa valstī (Gorlich, Trebesch, 2008). Draugu un radu palīdzība ļauj jaunajiem migrantiem

vieglāk iegūt informāciju, kā arī saņemt aktīvu palīdzību darba un dzīvesvietas atrašanā, dokumentu nokārtošanā vai laulības partnera atrašanā. Līdz ar to izveidojusies migrantu kopiena vienā konkrētā galamērķī, palielina migrācijas pieaugumu uz konkrēto vietu (Appleyard, 1992).

Pētījumā par poļu veidotajiem sociālajiem tīkliem Vācijā un Itālijā atklājas, ka tie palīdz integrēties ieceļošanas valstu sabiedrībā (Elrick, Lewandowska, 2008). Sociālais tīkls sastāv no attiecību kopuma starp cilvēkiem, kas iekļauj dažādas sociālās distances pakāpes, sākot ar ģimeni un draugiem līdz paziņām, organizāciju kontaktiem un gandrīz pilnīgiem svešiniekiem.

Tiem, kuriem ir augsts formālās izglītības līmenis, neformālie tīkli var būt mazāk nozīmīgi. Turpretī migrantiem ar zemāku izglītības līmeni ģimenes un draudzības saites ir ļoti nozīmīgas ieceļošanas svaļstī (Faist, 1997, 2000). Tādējādi papildus finanšu un cilvēka kapitālam, sociālais kapitāls ir trešais būtiskākais faktors, kas nosaka migrācijas iespējas un motivāciju. Migranti, kuri emigrējuši jau iepriekš un ir iekārtojušies galamērķa valstī, pilda placdarma funkcijas (Bocker, 1994), samazinot turpmāko migrantu migrācijas riskus un izmaksas.

Sociālie tīkli nosaka indivīdu „pievilkšanas” un „atgrūšanas” faktorus migrācijā (Portes, 1998). Turklāt vairums indivīdu izvēlas migrēt tad, kad tīkli jau ir izveidojušies un labi funkcionē arī kā atbalsta elements (Portes, 1995). Ar tīklu palīdzību tiek organizēts ieceļošanas process un iekārtošanās ārvalstīs. Šādi atklājas tīkla nozīme migrācijas procesā (Light et al., 1989). Migrantu uzvedības izskaidrošanai migrācijas tīkliem ir neapstrīdami svarīgi loma, lai izprastu migrācijas modeļus, nodarbinātību un saiknes ar mājām (Castles, Miller, 2003).

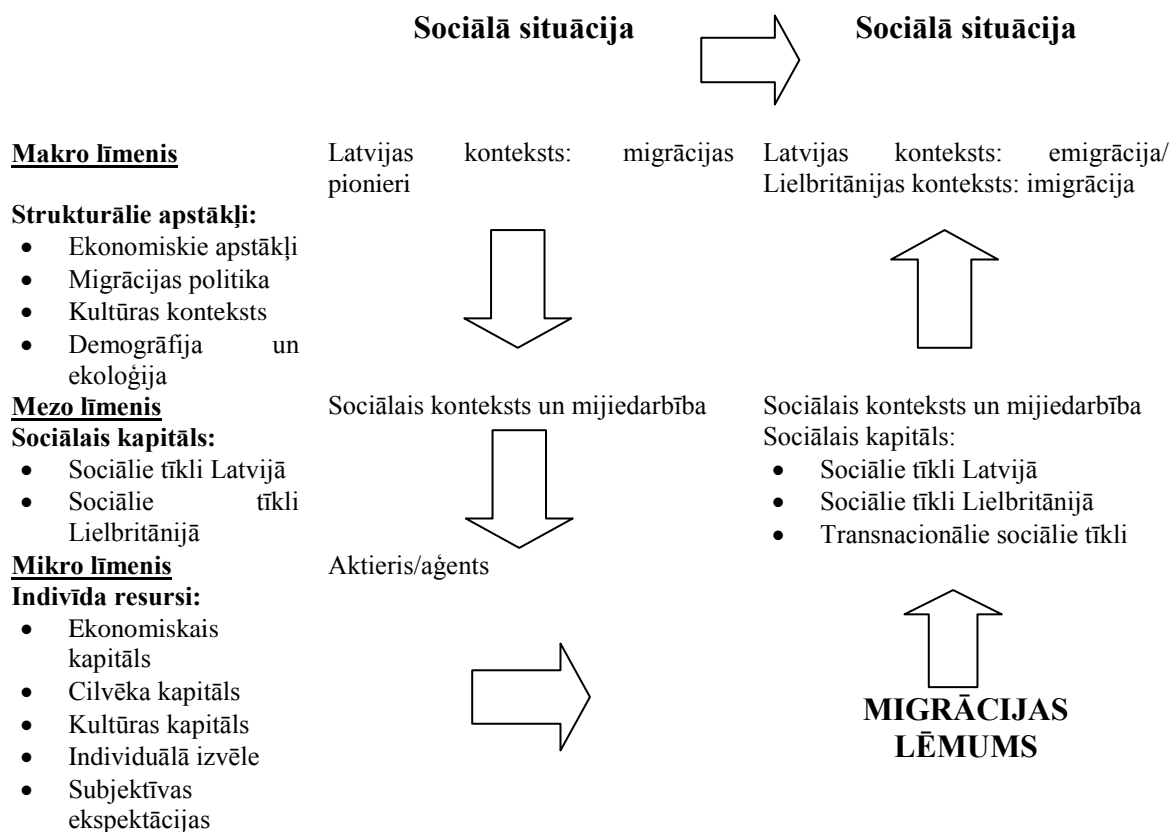
Lai gan ir izņēmumi, piemēram, piespiedu migrācija, migrācijai raksturīga selektivitāte. To nosaka atšķirības starp indivīdiem, kas vērojamas konkrētās sociālās grupas ietvaros. Biežāk pētītās migrantu selektivitātes pazīmes ir vecums, dzimums, izglītības līmenis, sociālais statuss, profesionālā kvalifikācija, ģimenes stāvoklis, mājoklis. Selektivitāte atklājas arī interešu dažādībā, kas ietekmē indivīda vēlmi migrēt. Jaunākiem cilvēkiem, salīdzinot ar gados vecākiem, ir lielāka varbūtība migrēt (White, Woods, 1980). Potenciālajiem migrantiem ir lielāka varbūtība vērtēt dažādus vietas atribūtus un rīkoties atšķirīgi, ja tie saņem daudzveidīgāku informāciju (Munz, 2008).

2.3. Migrācijas lēmuma pieņemšana

Migrācijas pētījumos sociālie tīkli ir svarīgs faktors gan pārcelšanās lēmuma pieņemšanā, gan izvēloties galamērķi (Boyd, 1989; Faist, 1997; Fawcett, 1989; Haug, 2008). Lēmums pārcelties parasti tiek pieņemts kopīgi ģimenē. Laika griezumā pastāv daudz lielāka iespēja, ka par labu migrācijai izlems arī tie ģimenes locekļi, kuriem pirms tam nebija nodoma migrēt. Lēmums emigrēt var būt dažādu individuālu motīvu vadīts. Tomēr starp personiskajiem motīviem vienmēr dominējuši ekonomiskie apsvērumi vai vēlme dzīvot labāk. Savukārt tie bieži saistīti arī ar citiem ne-ekonomiskiem apsvērumiem. Ekonomisko cēloņu izraisīta migrācija būtiski ietekmē iedzīvotāju skaitu un sastāvu kādā konkrētā teritorijā, kā arī ietekmē tās ekonomisko attīstību un sociālos procesus.

Migrācijas lēmumu pieņemšanas centrā tradicionāli ir ģimenes, nevis indivīda vadīti apsvērumi (Stark, 1991; Duvell, 2004). Tāpat migrācijas lēmuma pieņemšanu parasti ietekmē sociālā tīkla esība, kas savieno cilvēkus dažādās ģeogrāfiskās atrašanās vietās (Boyd, 1989). Eiropas Savienībā brīva darbaspēka kustības apstākļos dalībvalstu pilsoņi var brīvi pārvietoties transnacionāli starp divām vai vairākām valstīm. Rezultātā palielinās pagaidu un īslaicīgās pārvietošanās plūsmas, kas neprasa ilgtermiņa pārcelšanos vai naturalizāciju valstī, kurā indivīds izvēlas strādāt (Favell, 2008).

Migrācijas lēmuma pieņemšanas stratēģiju individuālā (mikro) līmenī parasti skaidro sociālā kontekstā mezo līmenī, kas balstīts uz strukturāliem (makro līmeņa) noteikumiem (Haug, 2008).

2.2.att. *Migrācijas lēmuma pieņemšanas un sociālo tīklu daudzlīmeņu modelis*

Avots: Autore pēc Haug, 2008, Coleman, 1990;

Tiklīdz pirmie konkrētās migrācijas plūsmas dalībnieki (pionieri) ir tikuši galā ar migrācijas riskiem, nākamie potenciālie migranti migrācijas procesā saskaras ar mazākām grūtībām. Tādējādi sociālā un cita veida kapitāla pārvietošana kļūst daudz vieglāka. Iekļaušanās migrantu sociālajā tīklā rada ievērojamu ietekmi uz migrācijas lēmuma pieņemšanu. Sociālais un kultūras konteksts nosaka to, kā tiešie un netiešie ekonomiskie faktori ietekmē migrācijas lēmumu, piemēram, cilvēka vecums vai izglītība (Hugo, 1981). Tāpat sociālie un kultūras faktori

nosaka pārceļšanās iespējamību, kā arī migrācijas formu, galamērķu izvēli, migrantu adaptāciju ieceļošanas valstī (Haug, 2008).

Migrācijā nozīmīgi ir demogrāfiskie faktori, piemēram, dzimums, vecums, ģimenes lielums, dzīves posms, radniecības saites (Haug, 2008). Minētie migrācijas motivācijas komponenti ietekmē ģimenes pārceļšanās lēmumus. To pieņemšanā jāņem vērā arī indivīdu loma un ietekme ģimenē, kā arī ģimenes sociālie tīkli.

Migrācijas tīklu un lēmuma pieņemšanu raksturo:

- Tiece. Draugu un radnieku esība pašreizējā dzīvesvietā samazina tendenci migrēt. Tādi ne-ekonomiskie faktori kā ciešas kopienas saites, ciešas radniecības saiknes, lielas investīcijas kopienā, kā arī asimilācijas grūtības jaunajā kopienā pastiprina tendenci nemigrēt (Ritchey, 1976; Uhlenberg, 1973; Haug, 2008). Sociālie tīkli dzīvesvietā ir preventīvs faktors.
- Informācija. Ja radi un draugi jau pārcēlušies uz citurieni, tieksme migrēt palielinās (Ritchey 1976). Turklāt pārcelties uz šīm vietām kļūst arvien pievilcīgāk, ja ir pieejama informācija par dzīves apstākļiem, piemēram, darba iespējām. (Choldin 1973, Tilly, Brown, 1967). Jo lielāks ir attālums starp izcelsmes vietu un galamērķi, jo mazāka ir informācijas aprīte. Ja cilvēkam ir vairāk sociālo saikņu galamērķī, viņam pieejamie informācijas kanāli ir plašāki (Coombs, 1978). Sociālie tīkli galamērķa valstī darbojas kā pievilksnās faktori.
- Motivācija. Radi un draugi veicina un veido kanālus, piesaistot migrantus vietām, kurās viņi paši dzīvo, atvieglojot pielāgošanos jaunajai videi, piemēram, palīdzot ar darba meklējumiem, materiālo atbalstu, iedrošinājumu un jaunām sociālām saitēm (Tilly, Brown, 1967; Choldin, 1973; Ritchey, 1976). Sociālie tīkli galamērķī kalpo par pievilksnās faktoriem.
- Konflikti. Ģimeņu konflikti kopienas ietvaros izraisa migrāciju (Hugo, 1981). Sociālie tīkli konkrētajā dzīvesvietā var kalpot kā atgrūšanas faktori.
- Veicināšana. Ģimenes locekļu lēmumu migrēt var ietekmēt ģimenes iedrošinājums. Pamudinājumu var sniegt iespēja ārzemēs atrast labāk atalgotu darbu. Tā tiek veidota stratēģija, lai mājsaimniecību nodrošinātu ar ienākumiem (Stark, 1991). Šajā gadījumā migrantu sociālie tīkli mītnes zemē kalpo kā atgrūšanas faktori, kas pamudina doties prom.

Sociālie tīkli dažādos kontekstos var piesaistīt vai atgrūst migrācijas plūsmas. Nozīmīgs solis lēmuma pieņemšanas un migrācijas tīklu skaidrojumos ir sociālā kapitāla jēdziena izmantošana šajos pētījumos. Migranta lēmums atstāt mājas un ģimeni nozīmē, ka migranti ir atvērti jaunai pieredzei un tiem piemīt tieksme riskēt, kā arī vēlme mainīt pašreizējo situāciju (Mesnard, 2004; Dustmann, Kirchkamp, 2002; Docquier, Rapoport, 2004).

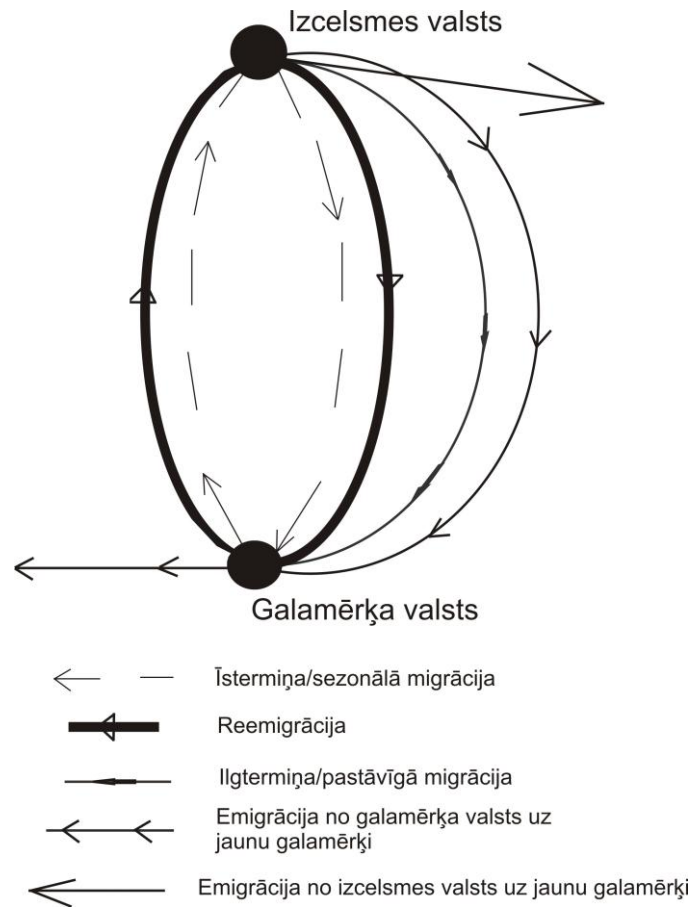
2.4. Reemigrācijas izpētes pieredze

Tehnoloģiskās un institucionālās inovācijas ir būtiskas reemigrācijas izpētē. To attīstību izceļošanas valstī veicina zināšanu, resursu un pieredzes pārnese caur migrantu sociālajiem tīkliem. Šāda kopsakarība aplūkota vairāku migrācijas procesu raksturojošajās teorijās, piemēram, neo-klasiskās ekonomikas teorijā, darbaspēka migrācijas teorijā, strukturālisma, transnacionālisma un sociālo tīklu teorijā.

Caur sociālo tīklu teorijas prizmu reemigrācija ir raksturojama kā materiālo un nemateriālo resursu nesēju jeb aģentu kopums, kas vajadzīgs, lai nodrošinātu un sagatavotos atgriešanās brīdim dzimtenē. Resursu mobilizēšana notiek pārrobežu līmenī, līdzdarbojoties ekonomiskajām un sociālajām interesēm (Cassarino, 2004). Tas ne tikai palīdz atgriezties, bet arī ļauj uzturēt ciešas saites ar dzimteni un iepriekšējo dzīvesvietu.

Migrācijas tīklu struktūra ir selektīva (Church *et al.*, 2002). Pamatnosacījums ir brīvprātīga līdzdalība un sadarbība ar citiem tīklā iesaistītajiem, lai paplašinātu un uzturētu izveidotās saiknes. Tāpat savstarpējo attiecību pamatā ir regulārā informācijas, zināšanu un citu resursu apmaiņa starp migrācijas tīkla dalībniekiem (Cassarino, 2004).

Mūsdienās ir daudz ātrāk un ērtāk pārvietoties telpā, nekā tas bija agrāk. Migrantiem ir plašākas iespējas saglabāt un uzturēt kontaktus ar ģimeni un draugiem, jo pieaug cirkulārā pārvietošanās. Cilvēku migrācija starp vairākām darbības vietām un dzīvesvietu, kā arī atkārtota un tranzīta migrācija ir arvien augoša tendence (Haour – Knipe, Davis, 2008). Cirkulārā migrācija starp izcelsmes un galamērķa valsti atspoguļota 2.3.attēlā. Šādas migrācijas daudzveidība īpaši spilgti vērojama darbaspēka kustībā Eiropas Savienības valstu starpā. Daudzveidību nosaka gala mērķu izvēle un uzturēšanās laiks katrā no tiem. Turklāt pārvietošanās var būt mērķtiecīgas vai savstarpēji mainīgas. Emigrācija no izcelsmes valsts dažādu apstākļu ietekmē uz galamērķa valsti var būt īstermiņa, sezonāla, ilgtermiņa vai pastāvīga. Reemigrācija jeb atgriešanās dzimtenē var sniegt ieguldījumu izcelsmes valsts attīstībā (Klagge, Klein-Hitpaß, 2010). Tomēr iespējama arī atkārtota emigrācija uz iepriekšējo ieceļošanas zemi vai jaunu galamērķi. Šāds scenārijs iespējams, ja reemigrācija nav devusi gaidīto rezultātu – ekonomisko un sadzīves apstākļu uzlabošanos.

2.3. att. Migrācijas kustību trajektorijas

Avots: izveidojusi autore

Migrācijas teorija paredz, ka tie migranti, kuri plāno atgriezties, uztur saiknes ar savu izcelsmes valsti un investē (ar naudas pārvedumiem) savā izcelsmes zemē (Geets un Willekens, 2009). Tomēr dažādu apstākļu, piemēram, ekonomiskās krīzes iespaidā, cilvēki migrē atkārtoti. Šādā gadījumā būtiska ir sociālo tīklu loma un atbalsts lēmuma pieņemšanā. Cilvēkiem ar plašāku sociālā atbalsta loku ir vieglāk pārdzīvot satricinājumus, piemēram, ekonomisko recesiju, nekā tiem, kuriem ir šaurāks sociālās saziņas kapitāls.

Vācu ģeogrāfes Klagge un Klein-Hitpaß (2010), pētot poļu migrantu atgriešanos dzimtenē, atklāj dažādus atgriešanās iemeslus un to, ka īpaši svarīga ir augsti kvalificēto migrantu atgriešanās. Šādu kvalificētu cilvēku atgriešanās veicina uz zināšanām balstītas ekonomikas attīstību dzimtenē, kas Polijas gadījumā pēdējos gados ir stimulējis reģionu attīstību. Tomēr ne visi migranti izlemj atgriezties. Pētot darbaspēka ģeogrāfisko mobilitāti Latvijā, konstatēts, ka samērā maz ir izzināts, kā migranti iekļaujas savas valsts darba tirgū pēc atgriešanās (Krišjāne *et al.* 2007). Secināts, ka visbiežāk pētījumu trūkums saistīts ar attiecīgas

statistikas uzskaites nepilnībām. Tāpēc Latvijas gadījumā ir grūti aplūkot tikai kvalificēto reemigrantu grupu un tās lomu valsts ekonomikas attīstībā.

Kopumā pasaules mērogā un Eiropas vienotā darba tirgus kontekstā ir skaidrs, ka daļa emigrantu atgriezīsies dzimtenē un izmantos ārvalstīs iegūtās zināšanas un prasmes (Dustmann *et al.*, 2007). Vislielākais reemigrācijas ieguvums ir tad, ja migranti ārzemēs ir uz neilgu laiku, tur esot sūta naudas pārvedumus atpakaļ uz mājām un atgriežas ar jaunām zināšanām, prasmēm un kontaktiem (Martin *et al.*, 2006). Tas sekmē arī starpvalstu sadarbību, preču tirdzniecības attīstību un ārvalstu investīciju piesaisti.

Piederība noteiktai kopienai un ciešu saziņas saikņu uzturēšana izskaidro, kāpēc migranti mēdz veikt ievērojamus naudas pārskaitījumus uz izcelsmes valsti. Starpvalstu sociālie tīkli ne tikai veicina migrāciju, bet arī iedrošina un sekmē atgriešanos jeb reemigrāciju (Burrell, 2011). Pētījumā par reemigrāciju Moldovā autore izšķir trīs izceļošanas valstij būtiskus aspektus (Pinger, 2009):

- Gan uzkrājumi, gan pārskaitījumi, kas tiek nosūtīti uz dzimteni, ir lielāki, ja migrants kādu dienu plāno atgriezties un turpina uzturēt ciešu emocionālu saikni ar savu ģimeni. Tas veidojas intuitīvi, jo atpakaļmigranti pēc atgriešanās vismaz daļēji gūst labumu no naudas pārskaitījumiem, kurus tie veikuši uz dzimteni un savā veidā var tikt uzskatīti par īpaša veida uzkrājumiem.
- Īstermiņa migranti ir svarīgi, jo mūsdienās pārskaitījumi ir atzīti par svarīgu un stabilu finansējuma avotu attīstībai (Pinger, 2009; Taylor, 1999; Ratha, 2003; Acosta, 2006).
- Sūtītājvalsts var gūt labumu no prasmēm un pieredzes, kas iegūtas ārzemēs, tikai tad, ja migrants reāli atgriežas (Iara, 2006; Stark *et al.*, 1997).

Vaita un Raijena (*White and Ryan*) (2008) uzsver, ka ir neiespējami prognozēt, vai liela daļa poļu atgriezīsies Polijā uz pastāvīgu dzīvi. Atgriešanās nodomus dzimtenē un uzturēšanās periodu ārvalstīs nav iespējams noteikt, tomēr poļi paļaujas uz visu veidu neformālajiem tīkliem.

3. MIGRĀCIJAS PĒTĪJUMU METODIKA

3.1. *Tradicionālās migrācijas pētījumu metodes*

Vēsturiski ģeogrāfiskos pētījumos pārsvarā tikušas izmantotas kvantitatīvās pētījumu metodes, tomēr pēdējā laikā nozīmīgu ieguldījumu devuši arī pētījumi, kuros izmantotas kvalitatīvās pētījumu metodes. Mūsdienu cilvēka ģeogrāfiju raksturo plašs apskatāmo objektu loks, teorētiskie jautājumi un metodoloģiskā daudzveidība. Galvenie ar telpu saistītie intereses objekti ir nemainīgi, bet mainīga ir ģeogrāfiskā iztēle. Arvien tiek piedāvātas jaunas pieejas, lai izpētītu, kā ģeogrāfijas jautājumi atklājas sociālās, ekonomiskās un politiskās dzīves skatījumā.

Cilvēka ģeogrāfijā ģeogrāfiskās mobilitātes un migrācijas pētījumos, izņemot kvantitatīvo datu analīzi, lieto arī citus datu iegūšanas paņēmienus: etnogrāfiju, darbības pētījumus, naratīvus jeb stāstījumus, fenomenoloģiju jeb cilvēka pieredzes pētījumus attiecībā uz piedzīvoto pieredzi, pamatoto teoriju, gadījumu analīzi, kur svarīga ir analīzes vienība (Martinsons, 2011). Savukārt daudzveidīgi var arī būt datu ieguves veidi – dalībnieku novērošana, strukturizētās intervijas, padziļinātās intervijas, dzīvesstāstu apkopošana, diasporas mediju analīze, dzīves vēstures metode migrantu dzīves izpētē, kuru 1984.gadā savā praksē sāka izmantot Tomass un Znanieckis (Thomas un Znaniecki). Ģeogrāfijā izmantotās kvalitatīvās izpētes metodes lielā mērā atbilst etnogrāfiskajai metodei, kas ir aprakstoša un pēta tautas, izcelšanos, izvietojumu, materiālo un garīgo kultūras mantojumu, kultūrvēsturiskās attiecības starp pasaules daļu tautām. Metode ļauj veidot kvalitatīvus cilvēku sociālo parādību aprakstus, kas balstīti uz lauku pētījumiem. Metode ir holistiska, tā pamatota pieņēmumā, ka sistēmas īpašības nav iespējams precīzi aprakstīt, ja tās tiek skatītas atrauti viena no otras. Ar kvalitatīvās metodes palīdzību cenšas noskaidrot, kā konkrētajā pētāmajā teritorijā dzīvo mūsdienu cilvēki.

Papildus kvantitatīvajiem datiem, ko mūsdienās plaši iegūst, izmantojot interneta vidi, palielinās arī kvalitatīvo datu ieguves metožu lietojums interneta vidē (Mann, Stewart, 2000). Internetā balstīta intervēšana rada datus, kas jau ir pieejami teksta formā, un šādā veidā tiek ietaupīts laiks, jo tā vairs nav jāpārraksta (Flick, 2006). Intervēšana izmantojot e-pastu, ir veids kā aizstāt klātienē (*face-to-face*) interviju ar interneta vidē balstītām, jo šādā veidā respondentiem tiek nodrošināta daudz lielāka anonimitāte.

Promocijas darbā izmantota jaukta tipa datu ieguves metode – kombinēti gan kvantitatīvie, gan kvalitatīvie dati, kas iegūti divos pētījuma veikšanas posmos.

3.2. *Migrācijas pētījumi internetā*

Starpvalstu migrācija caur informāciju un komunikāciju tehnoloģiju perspektīvā rada jaunus veidus, kā digitālajā ērā dzīvot un rīkoties transnacionāli (Nedelcu, 2012; Benítez, 2012). Internets ir globāla radoša sadarbības platforma, kuras mērķis ir dalīties zināšanās neatkarīgi no laika un telpas (Oiarzabal, 2006, 2011; Oiarzabal, 2012). Sociālajos medijos tā lietotāji parāda

savu ārpus tiešsaistes identitāti arī interneta tiešsaistes vidē. Iepriekš ir bijuši pētījumi par komunikāciju portālu nozīmi, veidojot un uzturot sociālo kapitālu (Best, Kreuger, 2004; Ellison *et al.*, 2007; Mesch and Talmud 2006, Oiarzabal, 2012), portālu lietojumu jauniešu (Boyd, 2008; Lenhart and Madden 2007) un studentu vidū (Ellison *et al.*, 2007). Internetā balstītās pētījuma metodes pašlaik ir īpaši aktuāls metodoloģijas lauks, lai gan internetā balstītiem pētījumiem ir tikai 15 gadu vēsture. Šajā pētījuma laukā internetā balstītiem pētījumiem ir ievērojams kāpums, ir attīstījusies arī programmatūra, kas palīdz iegūt datus šiem pētījumiem (Reips, Buffardi, 2012). Informāciju un komunikāciju tehnoloģijas migrantiem un viņu radniekiem izcelsmes valstī piedāvā trīs jaunas komunikāciju dimensijas. Tas ir veids, kā uzturēt ģimenes saiknes, stiprināt kultūras vērtības un izteiksmes veidus un nodrošināt efektīvu atbalstu ģimenei (Benítez, 2012).

Visbiežāk izmantotā internetā balstīto pētījumu metode ir interneta aptauja. Taču interneta aptaujas metodoloģija ir sarežģīta, jo tās mērķis ir ģeneralizēt rezultātus no izlases kopas uz konkrēto kopu. Interneta aptaujas sastopas ar problēmām, kas skar lietojamību, attēlojamību, pārklājumu, izlases veidošanu, neizpildīto anketu skatu un tehnoloģijas (Illingworth, 2001; Dillman *et al.*, 2009). Līdz ar to internetā balstītās aptaujas ir tādas, kur respondents izvēlas atbildēt pēc brīvprātības (*self-selection*) principa, tās ir piemērotas, lai pētītu kādu konkrētu interneta lietotāju grupu (Coomber, 1997), kuras dalībniekus kaut kas saista (O'Lear, 1996), piemēram, ģeogrāfiskā atrašanās vieta, kopīgas intereses, kopīgas problēmas risināšana *u.c.* Kopumā interneta aptaujās respondentus cenšas izvēlēties pakārtoti interneta lietotāju izlasei. Tā var būt izveidota kā varbūtības izlase vai pēc brīvas izvēles principa. Pētījumiem, kuros izmantota brīvas izvēles pieeja rezultātu interpretēšanai, ir ierobežojumi, jo, lai iegūtu reprezentativitāti, ir svarīgi iekļaut visas marginālās grupas.

Internetā veikti pētījumi veicina efektīvu pētniecību un bieži vien palielina respondentu skaitu, ņemot vērā nosacījumu, ka metode lietota kā daļa no jauktās metodoloģijas (Dillman *et al.*, 2009; James, 2007; Bampton, Cowton, 2002). Interneta pētījumu priekšrocības daudzviet literatūrā atrodamas pie skaidrojumiem par izpētes metodēm. Tās ļauj pētniekam sazināties ar iedzīvotājiem, kuri atrodas ģeogrāfiski attālos reģionos, kā arī atzīta par noderīgu metodi starpvalstu pētījumos. Metode izmantojama, lai sazinātos ar iedzīvotāju grupām, kuras bieži vien ir grūti sasniegt, piemēram, mazāk fiziski mobilo vai sociāli izolēto cilvēku sasniegšanai. Tās ir arī īpaši piemērotas, pētot interneta kopienas un lai apspriestu delikātus un jutīgus jautājumus, kur anonimitātei ir priekšrocība. Šī datu ieguves metode samazina izmaksas, piemēram, tās, kas saistītas ar ceļošanu, datu ievadi, interviju transkripciju. Turklāt atbilžu kvalitāte, kas iegūta, izmantojot tiešsaistes pētījumu, ir tāda pati kā atbilžu, kas iegūtas ar tradicionālajām metodēm (Kivits, 2005; Madge, O'Connor, 2007). Lielākā daļa pētījumu, kuros tiek izmantots internets, ir kvantitatīvi - tiešsaistes aptaujas, kas norisinās interneta vidē, tiek veidotas kā aptaujas vai interneta eksperimenti (Hewson *et al.*, 2003), kas palīdz iegūt nepieciešamos datus optimizētu resursu apstākļos.

Promocijas darba izstrādes laikā veiktā pētījuma interneta aptauja norisinājās 2012.gadā. Tā darbā tiek izmantota kā būtisks empīrisks pierādījums tam, ka oficiālie statistikas dati, kas reģistrē cilvēku aizbraukšanu no bijušās Padomju Savienības valstīm, mēdz būt ierobežoti un

nepilnīgi (Danzer, Dietz, 2009). Interneta izpētes pieeja sniedz lielisku metodisko potenciālu un daudzpusību, kas nozīmīgi ir papildinājis aptauju pētniecības potenciālu kopumā (Vehovar, Lozar, 2008). Internets mūsdienās sniedz iespēju rezultātus iegūt efektīvi un rentabli. Uzaicinājums piedalīties aptaujā potenciālo respondentu sasniedz gandrīz uzreiz (Umbach, 2004). Ja indivīds izvēlas piedalīties aptaujā, atbildes tiek saglabātas rakstiskā formā, analīzei tās pieejamas tūlīt pēc anketas aizpildīšanas. Internetā balstītajos apsekojumos samazinās arī kļūdu skaits, kas izriet no kodēšanas (Zhang, 1999), un atbildes jau ir elektroniskā formātā. Interneta lietotāji pašlaik ir ļoti liela un daudzveidīga iedzīvotāju daļa, un šāda veida aptaujās bieži tiek apsekoti visi iedzīvotāji attiecīgajās grupās, nevis izlases, tādā veidā samazinās izlases veidošanas kļūda (Hewson *et al.*, 2003; Umbach, 2004). Interneta plašā darbības joma patiesībā var uzlabot reprezentivitāti, jo daudzās iedzīvotāju grupas parasti ir grūti apzināt un tām vieglāk piekļūt, izmantojot internetu (Dodd, 1998). Arvien vairāk akadēmisko darbu izmanto tiešsaistes tīklus un ir jānovērtē interneta nozīme dažādos sabiedriskās dzīves aspektos (Castells, 2006). Attiecības, kas veidojas tiešsaistes kopienās, ir salīdzināmas ar tām, kas veidojas, tiekoties aci pret aci. Uzsver arī to, ka ir nepieciešams attīstīt pētījumus kiberkulturā (Escobar, 1994; Dutton, 1999, Janelle, Hodge, 2000; Bell, Kenedy, 2000; Wilson, Peterson 2002; Vertovec, 2009). Ja indivīds (pēc pašselekcijas metodes) izvēlas pabeigt aptauju, atbildes tiek reģistrētas un pieejamas analīzei tūlīt pēc aptaujas anketas pabeigšanas. Kopumā interneta aptaujās tiecas izvēlēties lietotāju izlasi, kuri piedalītos aptaujā un reprezentētu visus lietotājus. To var darīt saskaņā ar iespējamības atlasē principiem vai pašselekcijas principiem (Madge, O'Connor, 2007). Tā kā pašselekcija var ierobežot rezultātu ticamību gadījumos, kad nepieciešama reprezentativitāte, ir svarīgi sasniegt marginālās grupas un iekļaut tās izlasē, lai interpretētu datus. Turklāt jāpiebilst, ka pašselekcija bieži novērojama arī daudzās tradicionālajās pētījumu metodēs un nav unikāla tikai interneta pētījumos. Pašselekcijas metode ir lietderīga gadījumos, kad tiek pētītas konkrētas interneta lietotāju grupas (Coomber, 1997). It īpaši tajos, kad šīs grupas nav piesaistītas konkrētai vietai, bet tām ir kopīgas intereses (O'Lear, 1996). Internetā veidotās anketas piedāvā augstākas kvalitātes datus, jo nepieļauj intervētāja kļūdas, un bieži tajās tiek ievietoti pārbaudes mehānismi, neļaujot respondentam pieļaut kļūdas, ievadot informāciju par sevi (McCullough, 1998; Roster *et al.*, 2004). Pašlaik respondenti, kurus iespējams sasniegt ar internetā veidotām aptaujām, visticamāk ir indivīdi, kuriem ir piekļuve datoram, kuriem ir prasmes lietot aptaujās nepieciešamās funkcijas, kuri piekrīt un jūtas ērti, aizpildot anketu internetā (Berge, Collins 1997; Kiesler, Sproull 1986; Parker, 1992; Sproull, 1986). Ņemot vērā metodoloģijas ierobežojumus, kas rodas, izmantojot interneta aptaujas, attiecībā uz reprezentivitāti un iespējamajām kļūdām, ka randomizētas izlases veidošana, lai iegūtu reprezentatīvu izlasi, nav iespējama, kas rada nopietnus ierobežojumus interneta aptauju patiesajai vērtībai, it īpaši gadījumā, kad tā koncentrējas uz plašu un dažādu iedzīvotāju kopumu (Couper, 2007). Tāpēc interneta lietotāju izlase reprezentē tikai interneta lietotājus, nevis visus iedzīvotājus kopumā (Bradley, 1999).

Sociālie komunikāciju tīkli, piemēram, Facebook, pētījumā par basku diasporu atklājas kā pozitīvi faktori diasporas asociāciju un biedru attiecību veidošanā. Pētījuma rezultāti atklāj, ka

lielākā daļa lietotāju Facebook palielina viņu spēju un diasporas grupu spēju kontaktēties, būt informētiem, apstiprināt un uzturēt savu identitāti (Oiarzabal, 2012). Facebook nodrošina kopīgas indivīdu un interešu grupu (valodas, kultūras, etnicitātes) telpas veidošanos tiešsaistē esošu un neesošu cilvēku grupās pāri viņu pašreizējai ģeogrāfijai (Burrell, Andreson, 2008). Sociālie tīkli kļūst par kolektīvās izpausmes, identifikācijas un piederības izteiksmes līdzekļiem (Oiarzabal, 2012).

4. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI UN HIPOTĒZES

Migrācijas plūsmas starp Latviju un Lielbritāniju 21.gadsimta sākumā noris brīva darbaspēka kustības apstākļos. Tas nosaka ne tikai šādas migrācijas tiesisko regulējumu, bet arī apmēru un intensitāti. Savukārt aplūkotās starpvalstu migrācijas noturīgumu starp abām valstīm raksturo plūsmu regularitāte, savstarpējo saikņu uzturēšanas ciešums un daudzveidība. Iepriekš veikti pētījumi atklāj migrantu neformālo sociālo tīklu nozīmi darbaspēka kustībai no jaunajām dalībvalstīm uz Lielbritāniju (Thaut, 2009; Ryan, 2011; Parutis, 2011; Pinger, 2009). Tāpēc, ievērojot jaunākās teorētiskās nostādnes un iepriekšējo starpvalstu migrācijas pieredzi Latvijā, darbā izvirzīti pētnieciskie jautājumi un vairākas hipotēzes.

Pirmais pētnieciskais jautājums saistīts ar migrācijas plūsmu vispārējo raksturu 21.gadsimta sākumā, nošķirot divus emigrācijas posmus atšķirīgos sociāli ekonomiskajos apstākļos.

1. *jautājums. Kādas pazīmes raksturo migrācijas plūsmas no Latvijas uz Lielbritāniju, pirmkārt, pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai un, otrkārt, ekonomiskās lejupslīdes laikā Latvijā kopš 2008.gada?*

Tradicionāli nozīmīgs starpvalstu migrācijas izpētes jautājums ir procesos iesaistīto iedzīvotāju sastāva raksturojums. Latvijas gadījumā pretēji izpētes gadījumam Igaunijā tika atklāta skaita samazināšanās emigrantiem ar augstu izglītības līmeni (Anniste *et al.*, 2012).

2. *jautājums. Kādas galvenās pazīmes raksturo Latvijas iedzīvotāju grupas Lielbritānijā un kas veicina emigrācijas palielināšanos no Latvijas?*

Iepriekš veiktie pētījumi par darbaspēka emigrāciju no Latvijas ir noskaidrojuši dažādu faktoru nozīmību šajā procesā. Pētījums atklāj, ka augstāka varbūtība pārcelties uz ārvalstīm ar mērķi vairāk nopelnīt ir raksturīga vīriešiem (Krišjāne *et al.*, 2007). Savukārt sievietes starpvalstu migrācijā vairāk iesaistās ģimenes apvienošanas nolūkā (Massey, Espinosa, 1997; de Haas, 2010). Ģimenes saikņu uzturēšana ir nozīmīgs dzīvesvietas maiņas motīvs starptautiskajā migrācijā (Bengtsson, Johansson, 1993; Hedberg, Kepsu, 2003; Bailey *et al.*, 2004; Lundholm, 2007). Tāpat saziņa un informācijas apmaiņa ar ģimenes locekļiem, draugiem un paziņām ir būtiska darbavietas meklējumos. Iepriekš pētīts, ka Lielbritānijā aptuveni 50% migrantu savas darbavietas atrod, saņemot informāciju no draugiem un paziņām (Grieco, 1987). Neformālie sociālie tīkli ir ne tikai nozīmīgs informācijas resurss, tie spēj ietekmēt migrācijas procesu attīstību. Īpaši nozīmīgi tas ir tad, ja aizbraucēji uztur ciešu saikni un investē (ar naudas pārvedumiem) izceļošanas valstī (Conway, Cohen, 1998; Beets, Willekens, 2009). Kā minēts, migrācijas lēmums ir indivīda, bet biežāk māsaimniecības lēmums (Stark, 1991; Duvell, 2004). Ekonomisko apsvērumu ietekmētais lēmums atstāt māju un ģimeni nozīmē, ka migranti ir atvērti jaunai pieredzei, gatavi riskēt un pārvarēt grūtības, lai uzlabotu savu un ģimenes finansiālo situāciju (Mesnard, 2004; Dustmann, Kirchkamp, 2002; Docquier, Rapoport, 2004). Sākotnēji

aizbrauc viens ģimenes loceklis, bet pēc laika tam pievienojas pārējie ģimenes locekļi (Haug, 2008). Lai atklātu sociālo tīklu nozīmi migrācijas procesā no Latvijas, izvirzīta nākamā hipotēze.

1. hipotēze. Ārvalstīs dzīvojošo radu un draugu migrācijas pieredze un neformālie migrantu sociālie tīkli ir nozīmīgi informācijas avoti par darba un sadzīves apstākļiem ārpus Latvijas, kā arī būtisks rādītājs emigrācijas pieaugumā vai sarukumā.

Iepriekš veiktie pētījumi apstiprina, ka vēlme vairāk nopelnīt ir nozīmīgs motīvs darba meklējumiem ārvalstīs (Krišjāne *et al.*, 2007; Eglīte, Krišjāne, 2009; Hazans, 2011). Ekonomiskās lejupslīdes apstākļos pieaug gan izceļošanas apmērs no Latvijas, gan motīvu daudzveidība. Savukārt pētnieki citās valstīs atklāj, ka recesijas izraisītā neskaidrība un nedrošība samazina mobilitāti (Findlay *et al.*, 2010). Lai gan ekonomiskā krīze Eiropā ir plaši izplatījusies, Lielbritānijā pieejamās nodarbinātības iespējas emigrantiem no Latvijas bija plašākas, nekā paliecot dzimtenē.

2. hipotēze. Ekonomiskie iemesli ir noteicošie emigrācijai no Latvijas uz Lielbritāniju. Vēl lielāku nozīmi atšķirībā no agrāko pētījumu pieredzes tie iegūst ekonomiskās lejupslīdes laikā.

Iebraucējiem no jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm visbiežāk pirmā darba pieredze Lielbritānijā ir zemu kvalificētos darbos (Parutis, 2006; Favell, 2008). Dzīvesvietas maiņas rezultātā migranti ir spiesti adaptēties jaunajā situācijā, kas bieži saistīta ar statusa, kvalifikācijas un prasmju pazemināšanos vai zudumu (Markova, Black, 2007; Favell, 2008). Individā izvēli pārcelties uz pastāvīgu dzīvi citā valstī mudina augstāki paredzamie ienākumi (Massey *et al.*, 1993). Migrācijas plūsmas nosaka darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma attiecības ieceļošanas valstī. Iebraucēji aizņem vakantās darbavietas zemāk kvalificētos darbos un mazāk atalgotās profesijās, kas vairs nav saistošas vietējiem iedzīvotājiem (Piore, 1979). Tādēļ nākamā tiek izvirzīta šāda hipotēze.

3. hipotēze. Vairumam Latvijas iedzīvotāju grupu pamatnodarbošanās Lielbritānijā nav atbilstoša Latvijā iegūtajai profesionālajai kvalifikācijai un izglītībai.

Migrācijas izpētē būtiski ir ekonomiskās attīstības cikli, kas visai tiešā veidā ietekmē iedzīvotāju nodomus mainīt dzīvesvietu. Starptautiskās finanšu krīzes iespaidā 2008. gada beigās Latvijas ekonomikā sākās recesija. Ekonomiskās lejupslīdes apstākļos daudziem Latvijas iedzīvotājiem radās grūtības veikt ikmēneša izdevumus. Īpaši grūti tas bija mājāsaimniecībām, kas ekonomiskās izaugsmes laikā bija ņēmušas mājokļa un patēriņa kredītus (Stenning *et al.*, 2010). Tāpēc arī daudzi aizbraucēji savu emigrācijas lēmumu pamato ar nepieciešamību nopelnīt, lai veikt ikmēneša kredīta maksājumus. Paredzams, ka aktuālā emigrācija daudz būtiskāk ietekmēs jaunās piepilsētas apbūves teritorijas. Īpaša nozīme tam varētu būt Pierīgā, kur iepriekš bija vērojama intensīva suburbanizācija. Turklāt emigrācijas palielināšanās krīzes apstākļos apstiprina, ka Latvijas situācija ir atšķirīga no citu valstu pieredzes, kur recesijas izraisītās

neskaidrības samazina iedzīvotāju mobilitāti (Findlay *et al.*, 2010). Tāpēc nākamā tiek izvirzīta šāda hipotēze.

4. hipotēze. Ekonomiskās lejupslīdes laikā starpvalstu migrācijā bez iepriekšējas migrācijas pieredzes iesaistās jaunas iedzīvotāju grupas no Rīgas un Pierīgas, kuru dzīves līmenis ir augstāks nekā pārējā Latvijas teritorijā.

Reemigrācijas procesam ir komplekss raksturs un ne vienmēr iespējams noteikt precīzu tā iznākumu. Eiropas Savienības paplašināšanās rezultātā novērotā migrācijas palielināšanās no jaunajām uz vecajām dalībvalstīm sākotnēji tika uztverta kā īstermiņa pasākums. Tomēr ekonomisko un sociālo apstākļu atšķirības izceļošanas un ieceļošanas valstīs tikai pastiprina migrācijas plūsmas. Turklāt ekonomiskās lejupslīdes apstākļos ievērojami mainījies migrantu sākotnējais uzturēšanās nolūks ārvalstīs, kā arī migrantu grupas kļuvušas daudzveidīgākas. Reemigrācijas gadījumā izceļošanas valsts iegūst kvalificētu darbaspēku, jo ārvalstīs iegūtās prasmes un pieredze palīdz iekļauties darba tirgū (Iara, 2006; Stark *et al.*, 1997). Lai gan aizbraucēju grupā ir liela dažādība, svarīgi ir noskaidrot, kādi ir šo cilvēku nākotnes plāni attiecībā uz reemigrācijas iespējām, kas tiks pārbaudīti šajā hipotēzē.

5. hipotēze. Nodarbinātības problēmu izraisīta atkārtota migrācijas pieredze no Latvijas pēc apstākļu uzlabošanās un stabilizēšanās Latvijā var palielināt reemigrācijas apjomu.

5. PĒTĪJUMA DATI UN METODES

5.1. Pētījuma datu ieguves metodes

Promocijas darbā izmantotā datu ieguves metode ir pašadministrējama tiešsaistes aptauja (Oiarzabal, 2012), kas paredzēta Lielbritānijā dzīvojošajiem Latvijas iedzīvotājiem. Pētījuma veikšanā nošķirami trīs posmi (5.1.tab.). Pirms pētījuma veikšanas un anketas ievietošanas paredzētajā interneta mājas lapā 2010.gada martā tika veikts pilotpētījums, lai pilnveidotu šo datu ieguves metodi un pielāgotu Latvijas gadījuma izpētei. Pētījuma metodoloģijas pilnveidošana un respondentu izlases izveide uzlaboja reprezentativitātes rādītājus. Aptaujas norisinājās 2012. gada martā un ilga apmēram 2 nedēļas. Tiešsaistes aptauja, izmantojot komunikāciju portālu draugiem.lv, ļāva iegūt datu masīvu no Lielbritānijā dzīvojošās Latvijas iedzīvotāju grupas, kuri ir portāla lietotāji. Promocijas darba empīriskā daļa pamatota trešajā posmā iegūto datu analīzē, kas papildināta ar otrā posma materiālu.

5.1.tab. Pētījuma veikšanas gaita

<i>Pētījuma gaita</i>	<i>Laika periods</i>	<i>Metode</i>	<i>Respondentu skaits</i>	<i>Struktūra</i>	<i>Pielietojums</i>
1.posms	2010.gada marts	Interneta aptauja	N=1000	20 jautājumi	Pilotpētījums – lietots kā pamats interneta aptaujas metodoloģijas uzlabošanai.
2.posms	2011. - 2012.gads	Strukturētās intervijas interneta vidē	N= sākotnējais respondentu skaits 160.	Dažāds jautājumu skaits, individuāla pieeja	Lietots, lai ilustrētu kvantitatīvo datu rezultātus
3.posms	2012.gada marts	Atkārtota interneta aptauja	N=1117	41 jautājums	Pielietots kā primārais analīzes datu masīvs

Aptaujas struktūra veidota, grupējot vairākus jautājumu blokus, piemēram, sociāli demogrāfiskajā respondentu raksturojumā, emigrācijas motīvos, iemeslos, uzturēšanās ilguma īpatnībās, komunikācijas paradumos u.c. Empīriskā pētījuma kvalitatīvo datu ieguve ir otrais posms, kas sekoja kvantitatīvo datu ieguves daļai. Tiešsaistes aptaujas pēdējā sadaļā tika lūgts norādīt savu elektroniskā pasta adresi, kas ļāva sazināties un uzdot papildus jautājumus. Papildus jau esošajām elektroniskā pasta adresēm tika izmantota arī sniega pikas metode. Tā ļāva iegūt vēl vairāk respondentu, kas piedalījās sīkākā jautājumu izpētē.

Interneta aptaujas izlase (5.2.tab.) veidota proporcionāli Lielbritānijas aktīvo mēneša lietotāju raksturojumam pēc dzimuma un vecuma sadalījuma. Tādā veidā izlases veidojas un

pārstāv to Latvijas iedzīvotāju daļu, kuri ir sociālā medija lietotāji un ģeogrāfiski atrodas Lielbritānijā.

5.2.tab. **Komunikāciju portāla www.draugiem.lv lietotāju izlase**

Vecuma grupas	Nepieciešamais skaits		Esošais skaits	
	Vīrieši	Sievietes	Vīrieši	Sievietes
16-19	29	42	30	76
20-24	132	161	137	207
25-29	128	145	131	148
30-34	70	71	71	73
35-39	34	41	34	45
40-44	21	34	23	34
45-49	13	28	17	27
50+	11	40	16	41
Kopējais skaits	1000		1110	

Avots: www.draugiem.lv

5.2. *Pētījuma materiāls*

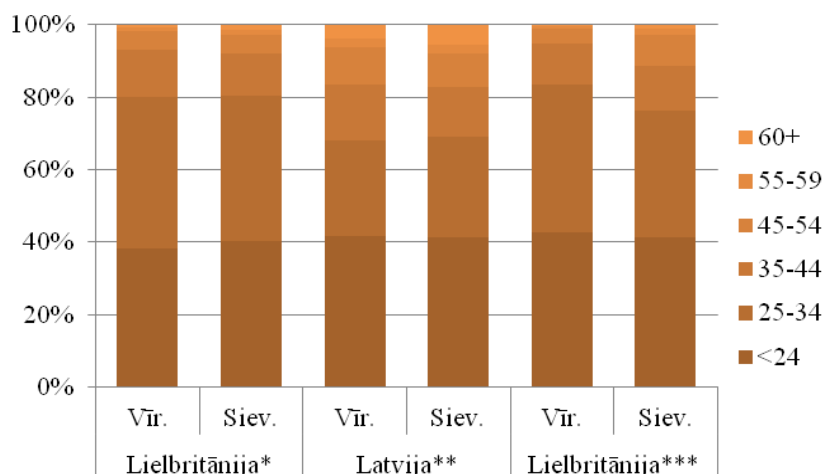
Promocijas darba pētījuma priekšmets ir starpvalstu migrācijā no Latvijas uz Lielbritāniju iesaistītās iedzīvotāju grupas, kas pētītas, izmantojot komunikāciju portāla www.draugiem.lv Lielbritānijā dzīvojošos lietotājus. Lai gūtu visaptverošu migrācijas plūsmu raksturojumu no Latvijas, darbā izmantoti šādi materiāli:

- Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes publicētie statistikas dati par ārvalstu migrāciju.
- Lielbritānijas Statistikas biroja pieejamie dati par reģistrētajiem Latvijas valstspiederīgajiem.
- Lielbritānijas Iekšlietu ministrijas publicētie dati par Strādnieku reģistrācijas shēmā (WRS) (2004.g. – 2011.g. aprīlis) un Nacionālās apdrošināšanas numuru (NINo) reģistrētie saņēmēji no Latvijas (2002– 2011).
- 2012.gada martā veiktās interneta aptaujas rezultāti, kuras laikā iegūti dati no 1117 Lielbritānijā dzīvojošajiem latviešiem, kuri ir komunikāciju portāla www.draugiem.lv lietotāji.
- Strukturēto interviju materiāls, kas iegūts 2011. un 2012.gada laikā no Lielbritānijā dzīvojošajiem latviešiem.

Promocijas darbā izmantotais datu masīvs iegūts 2012.gada martā, izmantojot interneta aptaujas metodi. Interneta aptauja, izmantojot komunikāciju portālu draugiem.lv, ļāva iegūt datu masīvu no Lielbritānijā dzīvojošās Latvijas iedzīvotāju grupas, kuri ir portāla lietotāji. Pirms pētījuma veikšanas un anketas ievietošanas paredzētajā interneta mājas lapā metodes

pilnveidošanai 2010. gada martā tika veikts pilotpētījums. Pētījuma metodoloģijas pilnveidošana un respondentu izlases izveide uzlaboja reprezentativitātes rādītājus. Interneta aptaujas izlase veidota proporcionāli Lielbritānijas aktīvo mēneša lietotāju raksturojumam pēc dzimuma un vecuma sadalījuma. Tādā veidā izlase veidojas un pārstāv to Latvijas iedzīvotāju daļu, kuri ir sociālā komunikāciju portāla lietotāji un ģeogrāfiski atrodas Lielbritānijā. Aptauja norisinājās tiešsaistes režīmā, izmantojot interneta pārlūkprogrammu. Aptauja parādījās to lietotāju individuālos profilos, kuri aptaujas laikā uzturējās Lielbritānijā. Izmantojot atlasas jautājuma funkciju, tika liegta pieeja anketai tiem, kuri Lielbritānijā tikai viesojās vai uzturējās neilgu laiku un tur nedzīvo pastāvīgi. Sociālā komunikāciju portāla draugiem.lv lietotāju skaits ir ap 2 miljoniem, aptverot gan Latvijā, gan ārvalstīs dzīvojošos latviešus un ārvalstniekus, kuri sevi saista ar Latviju. Komunikāciju portālam Latvijas interneta lietotāju ikdienā ir būtiska nozīme. To ikdienā lieto 59,8% respondentu, bet kopumā pulcē 87,6% Latvijas interneta lietotāju (Click, H+K Research, 2012).

Pēc pilnveidotas metodikas veiktais pētījums 2012.gada martā ļāva iegūt datus no 1117 Lielbritānijā dzīvojošajiem Latvijas iedzīvotājiem, no tiem 461 vīrietis un 656 sievietes. Aptaujā pārstāvēti cilvēki vecumā no 16 gadiem līdz 63 gadiem. Visvairāk vīriešu izbraukuši vecumā no 24 līdz 30 gadiem, bet sievietes jaunākas – vecumā no 16 līdz 23 gadiem. Vīriešu grupā salīdzinājumā ar sievietēm lielāks aizbraukušo skaits vecumā no 30 līdz 37 gadiem un vairāk sieviešu nekā vīriešu pēc 45 gadiem.

*Ārvalstu Nacionālā apdrošināšanas numura (NINo) saņēmēji Lielbritānijā (2010/11.gads)

** No Latvijas izbraukušie ilgtermiņa migranti (2011.gads)

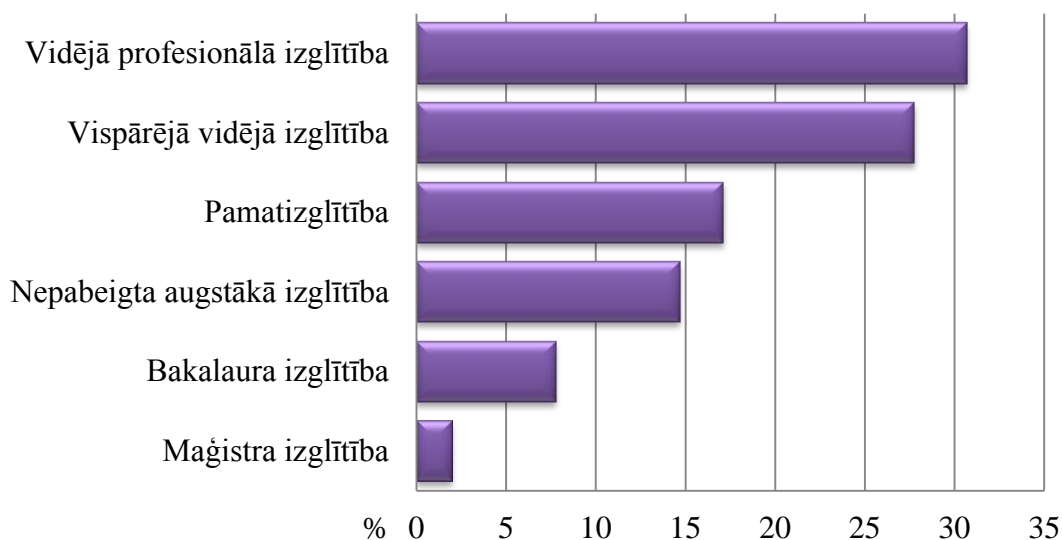
*** Komunikāciju portāla draugiem.lv dati (2012.g.janvāris)

5.1.att. Vīriešu un sieviešu procentuālais sadalījums vecuma grupās

Avots: CSB 2011, NINo 2011, www.draugiem.lv.

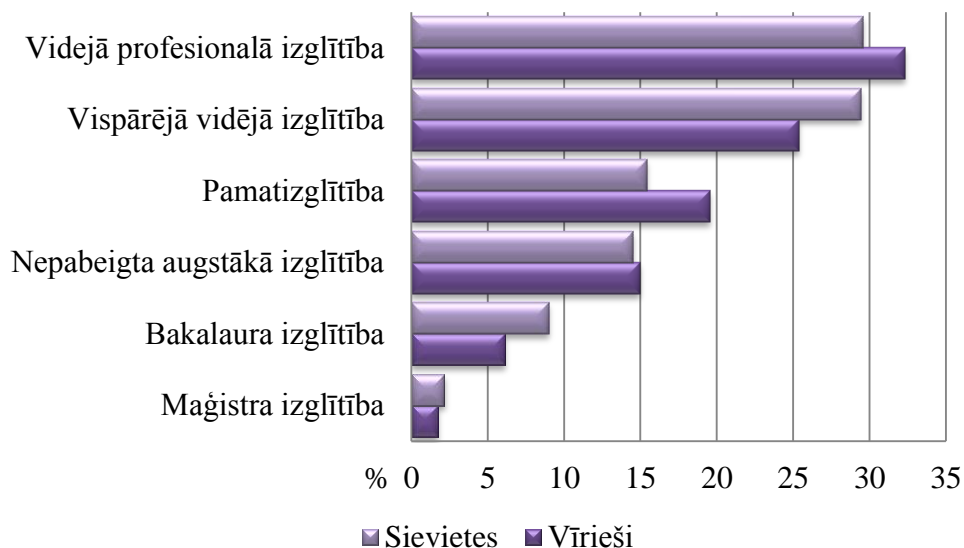
Respondentu vecuma grupu sadalījums sakrīt ar Lielbritānijas Strādnieku reģistrēšanās shēmas datiem (WRS), kurā 43% no visiem Lielbritānijā reģistrētajiem imigrantiem no jaunajām

dalībvalstīm ir vecumā no 18 līdz 24 gadiem. 5.1. attēls parāda Lielbritānijā iebraukušo jauno dalībvalstu imigrantu sadalījumu vecuma grupās, emigrantu no Latvijas sadalījumu vecuma grupās, kā arī komunikāciju portāla www.draugiem.lv Lielbritānijā esošo respondentu sadalījumu vecuma grupās. No Latvijas emigrējušo, Lielbritānijā oficiāli reģistrēto, kā arī komunikāciju portāla lietotāju vecuma grupu proporcijas ir savstarpēji līdzīgas.

5.2.att. Respondentu sadalījums pēc izglītības līmeņa, %

Promocijas darba pētījumā atklājas, ka respondentu vidū dominē vidējā profesionālā vai arodizglītība un vispārējā vidējā izglītība (5.2.att.). 30,7 % respondentu ieguvuši vidējo profesionālo izglītību un 27,8 vispārējo vidējo izglītību, bet pamatizglītību aptaujas brīdī ieguvuši 17,1%. Nepabeigta augstākā izglītība ir 14,7% respondentu, kas saistāms ar augsto jaunu cilvēku izbraukšanas īpatsvaru, kuru nodarbošanās Latvijā pirms aizbraukšanas bijusi skolēns, students. Augstākās izglītības kategorijā attiecīgi bakalaura grāds ir 7,8% respondentu un tikai 2% respondentu ieguvuši maģistra grādu.

5.3.att. Respondentu izglītības līmenis pēc dzimuma, %

Sīkāk apskatot vīriešu un sieviešu izglītības līmeņa sadalījumu 5.3. attēlā, redzams, ka atšķirības nav būtiskas. Vīriešiem nedaudz vairāk respondentu ir ar vidējo izglītību, taču augstāks rādītājs ir ar vidējo profesionālo izglītību – 32,3% vīriešiem un 29,6% sievietēm. Augstāko izglītību ieguvušo respondentu sadalījums arī neparāda būtiskas atšķirības dzimumu starpā.

5.3. *Izmantotās datu apstrādes metodes*

Promocijas darba izstrādē izmantots daudzveidīgs datu apstrādes metožu klāsts:

- Zinātniskās literatūras un iepriekšējo pētījumu analīze.
- Statistisko datu analīzes, grupēšanas, salīdzināšanas metodes.
- Ekonometriskās datu apstrādes metodes datu masīva analīzei – aprakstošā statistika, binārā logaritmiskā regresija, Hī-kvadrāta analīze, šķērsriezuma tabulas analīze. Datu apstrādē un analīzē lietota statistikas datorprogramma *SPSS Windows 18.0*.
- Kartogrāfiskā metode ilustratīvā materiāla izveidošanai un rezultātu vizualizēšanai.
- Kvalitatīvo datu apstrādei izmantota deduktīvā satura analīze un strukturēšana.

Promocijas darbā papildus pieejamajiem statistikas datiem procesa raksturošanai būtiskākā ir empīriskā daļa, kas sastāv no Lielbritānijā dzīvojošo Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultātiem. Viņi aptaujāti, izmantojot interneta aptaujas metodi. Pamatojoties uz datiem, aprakstošā statistika sniedz ieskatu dažādu grupu raksturojumā. Darba gaitā izveidoti vairāki logaritmiskās regresijas modeļi (5.3. tab.), ar kuru palīdzību apstiprinātas izvirzītās hipotēzes.

Nosaukums	Aizbraukšanas motīvu grupas	Informācijas iegūšanas kanāli	Reģionālās atšķirības Latvijā	Atkārtota migrācijas pieredze	Atpakaļmigrācija	Partneris Lielbritānijā	Bērni Lielbritānijā
Atkarīgie mainīgie	Citi =0	Citi =0	Cits reģions =0	Nav=0	Neatgrieziesies =0	0= nav kopā ar partneri Lielbritānijā	0= nav kopā ar bērnu/iem Lielbritānijā
	Darba migranti =1	Radi, draugi =1	Rīga, Pierīga =1	Ir =1	Atgrieziesies =1	1= ir kopā ar partneri Lielbritānijā	1= ir kopā ar bērnu/iem Lielbritānijā
Migrācijas mainīgie		Aizbraukšanas motīvu grupa	Aizbraukšanas motīvu grupa	Aizbraukšanas motīvu grupa	Aizbraukšanas motīvu grupa	Aizbraukšanas motīvu grupa	Aizbraukšanas motīvu grupa
	Informācijas iegūšanas kanāls		Informācijas iegūšanas kanāls	Informācijas iegūšanas kanāls	Informācijas iegūšanas kanāls	Informācijas iegūšanas kanāls	Informācijas iegūšanas kanāls
	Reģionālās atšķirības Latvijā	Reģionālās atšķirības Latvijā		Reģionālās atšķirības Latvijā	Reģionālās atšķirības Latvijā	Reģionālās atšķirības Latvijā	Reģionālās atšķirības Latvijā
	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā	Aizbraukšana pirmskrīzes vai krīzes periodā
	Atpakaļmigrācija	Atpakaļmigrācija	Atpakaļmigrācija	Atpakaļmigrācija		Atpakaļmigrācija	Atpakaļmigrācija
	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli	Ekonomiskie iemesli
	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli	Ģimenes/privāti iemesli
	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts	Dzīves apstākļu uzlabošana/mājoklis/kredīts
	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji	Studenti/piedzīvojumu meklētāji
Socio-ekonomiskie mainīgie	Dzimums	Vīrietis =1 Sieviete = 2					
	Vecuma grupas	1= 16 – 23; 2 = 24 – 30; 3 = 31 – 37; 4=38 – 44 5= pēc 45					
	Izglītība	0=pamatizglītība; 1= vispārējā vidējā izglītība; 2= arodizglītība vai vidējā profesionālā; 3 = augstākā izglītība					
	Pamatnodarbošanās Latvijā	Bezdarbnieks =0; Skolēns, students=1; Mājsaimnieks/-ce=2; Uzņēmuma īpašnieks, vadītājs=3; Strādnieks (strādā fizisku darbu)=4; Kvalificēts strādnieks, speciālists=5					
	Nodarbošanās Lielbritānijā	Bezdarbnieks =0; Skolēns, students=1; Mājsaimnieks/-ce=2; Uzņēmuma īpašnieks, vadītājs=3; Strādnieks (strādā fizisku darbu)=4; Kvalificēts strādnieks, speciālists=5					
	Ģimenes stāvoklis	Partnera nav, nav kopā ar partneri Lielbritānijā =0; Partneris ir Lielbritānijā=1					
Bērni	Bērnu nav, nav kopā ar bērniem Lielbritānijā =0; Kopā ar bērniem Lielbritānijā =1						

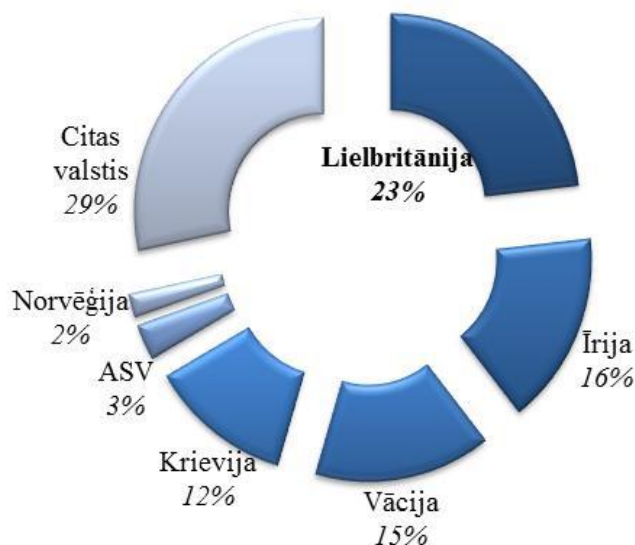
5.3. tab. Logaritmisko regresijas modeļu raksturojums

6. EMIGRĀCIJAS RAKSTURS NO LATVIJAS UZ LIELBRITĀNIJU

Latvija vienlaicīgi ar Igauniju, Lietuvu, Poliju, Ungāriju, Slovākiju, Slovēniju un Čehiju (A8 valstis) 2004.gada 1.maijā kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti. Līdz ar Eiropas Savienības paplašināšanos trīs valstis - Lielbritānija, Īrija un Zviedrija atcēla ierobežojumus, kas attiecās uz jauno dalībvalstu piekļuvi Eiropas kopējam darba tirgum. Daudziem Austrumeiropas valstu iedzīvotājiem radās iespēja doties dzīvot un strādāt ārpus savas nacionālās valsts robežām. Līdz ar to Eiropas atvērtā darba tirgus piedāvātās iespējās Lielbritāniju padarīja par vienu no galvenajiem Latvijas emigrantu galamērķiem. Iepriekšējos pētījumos ir atzīts, ka Eiropas Savienības paplašināšanās imigrāciju uz Lielbritāniju ir padarījusi par vienu no koncentrētākajām brīvprātīgas migrācijas plūsmām mūsdienu pasaulē (Krieger, 2004; Pollard *et al.*, 2008; Garapich, 2008; Sumption, 2009).

Lai gan no Latvijas emigrējušo norādītais apjoms nav pilnīgs emigrantu proporcionālais sadalījums pa valstīm (6.1.att), tomēr ar 23% tas parāda Lielbritāniju kā galveno Latvijas migrantu galamērķi. Pēc Latvijas Republikas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem Latvijas valstspiederīgo personu skaits ārvalstīs Lielbritānijā uzturas 19 451 persona tai skaitā 133 Latvijas nepilsoņi (PMLP, 2012).

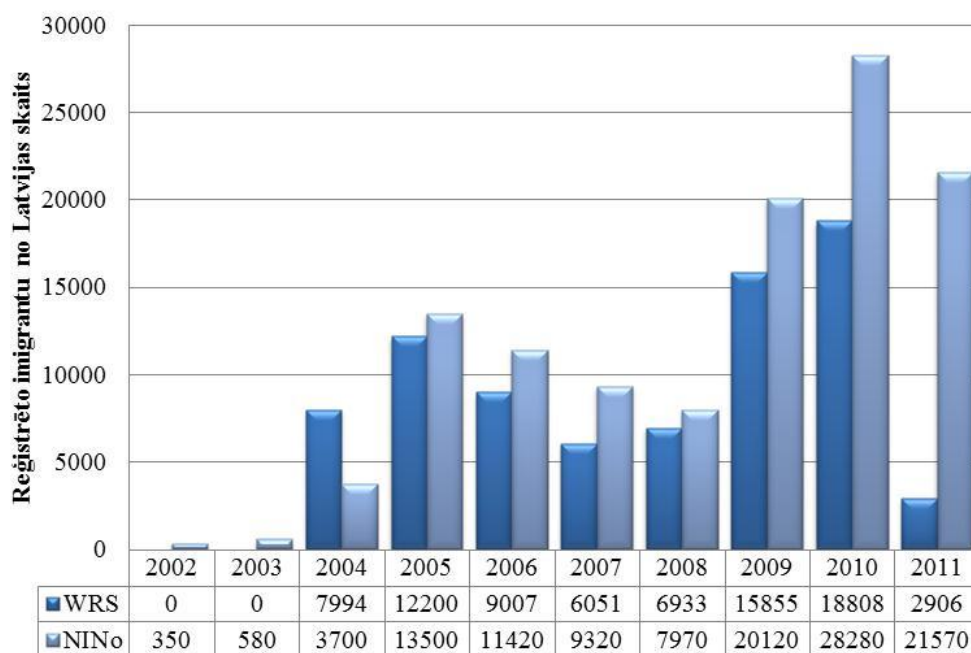

6.1.att. Emigrantu no Latvijas proporcionālais sadalījums pa valstīm no 2000 - 2011

Avots: Avots: izveidojusi autore pēc LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2012

Neseno imigrantu skaits no jaunajām dalībvalstīm Lielbritānijā veido apmēram miljonu, no kuriem vairums ir poļu. Tajā pašā laikā Zviedrijā ieplūdušo imigrantu skaits no jaunajām dalībvalstīm ir visai neliels (Munz, 2008; Drinkwater *et al.*, 2009; Olofsson, Malmberg, 2010). 6.2. attēlā pēc Lielbritānijā pieejamajiem uzskaites datiem redzami divi izteikti Latvijas imigrantu pieauguma viļņi. Pirmkārt, pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004.gada

1.maijā, tomēr šeit skaita palielināšanās saistāma ne tikai ar jaunajiem aizbraucējiem, bet arī ar personām, kas šajā posmā savu statusu legalizēja. Otrkārt, Lielbritānijā reģistrēto iebraucēju shēmā redzamais palielinājums saistāms ar ekonomisko krīzi, kas ietekmēja ekonomiskos un sociālos apstākļus Latvijā un izraisīja lielu emigrācijas vilni no Latvijas. Tā cieta vienā no smagākajām recesijām Eiropas Savienībā, kuras finanšu stāvoklis ietekmēja Latviju smagāk nekā jebkuru citu dalībvalsti (Kancs, 2010; Kūle *et al.*, 2011). Līdz ar krīzi 2009. gada emigrācijas vilnis laikā no 2004. gada līdz 2012. gada sākumam iedzīvotāju skaits Latvijā ir samazinājies par 12% jeb gandrīz 280 tūkstošiem (Bičevska, 2012).

6.2.att. Nacionālās apdrošināšanas un Strādnieku reģistrēšanās shēmās reģistrēto Latvijas iedzīvotāju skaits Lielbritānijā

Avots: Lielbritānija Iekšlietu ministrijas dati

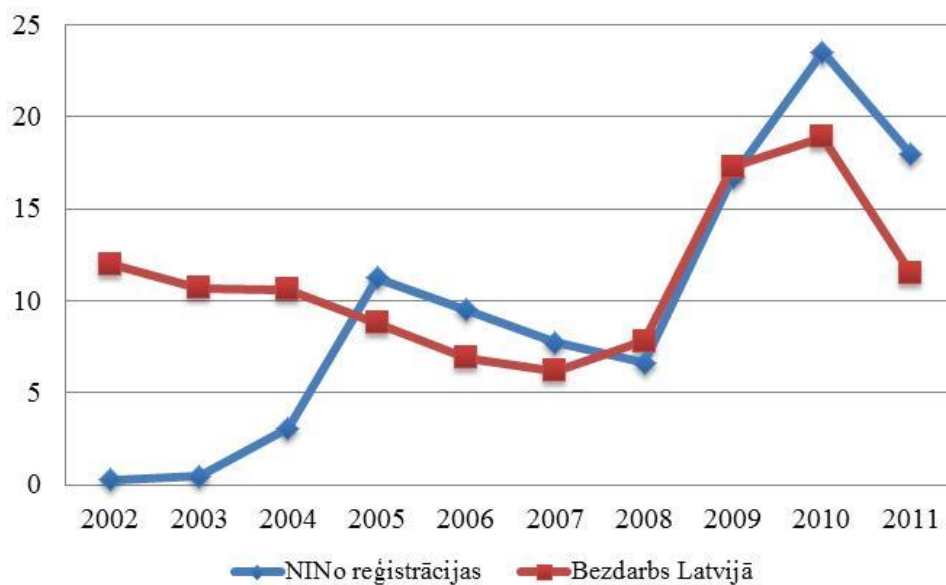
Lielbritānijā veidotās imigrantu uzskaites sistēmas ir pilnīgākas. Saskaņā ar Lielbritānijas Iekšlietu ministrijas pieaugušo ārzemju pilsoņu ieceļošanas NINo reģistrācijas datiem no 2002.gada janvāra līdz 2011.gada martam Lielbritānijā ieradušies ap 120 tūkstošiem imigrantu no Latvijas, taču pēc strādnieku reģistrācijas shēmas (WRS) datiem laika posmā no 2004.gada maija līdz 2011.gada aprīlim Lielbritānijā bijuši nodarbināti ap 80 tūkstošiem Latvijas valstspiederīgo.

Neilgi pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai 2005.gadā pēc NINo datiem ieradās 13 500 Latvijas valstspiederīgo, bet maksimums ar 28 280 personām, kuras Lielbritānijā ieguvušas nacionālās apdrošināšanas numuru, tika sasniegts 2010. gadā. Neliels reģistrēto

personu skaita kritums vērojams 2011.gadā, kad reģistrējušās 21 570 personas, kā arī iepriekš 2007. un 2008.gadā, kad reģistrējās attiecīgi 6051 un 6933 personas.

Lielbritānijas valdības izveidotā WRS (*Workers Registration Scheme*) jeb Strādnieku reģistrēšanās shēma tika izveidota, lai veiktu jauno dalībvalstu (Latvija, Lietuva, Čehija, Igaunija, Ungārija, Polija, Slovākija un Slovēnija) imigrantu monitoringu Lielbritānijā, un tas attiecās uz tiem, kuri Lielbritānijā bija nodarbināti mēnesi vai ilgāk. Šī shēma bija spēkā no 2004.gada maija līdz 2011.gada aprīlim, tādēļ 6.2. attēlā 2011.gada dati ir tikai par gada pirmajiem 4 mēnešiem. Dati, kas tika reģistrēti šajā sistēmā, bija pilsonība, industrija, nodarbošanās, nostrādātās stundas, maksa par darba stundu, dzimums un vecums (Bauer *et al.*, 2007, Datta, 2011; Harris *et al.*, 2012). Reģistrēšanās shēmā tika fiksēta pirmā darbavieta, kurā imigrants uzsāka darbu.

Saistot reģistrēto imigrantu skaitu no Latvijas Lielbritānijā un bezdarba līmeni Latvijā, atklājas sakarība (6.3.att.), ka ekonomikas lejupslīdi Latvijā palielināja Lielbritānijā reģistrēto personu skaits no Latvijas.

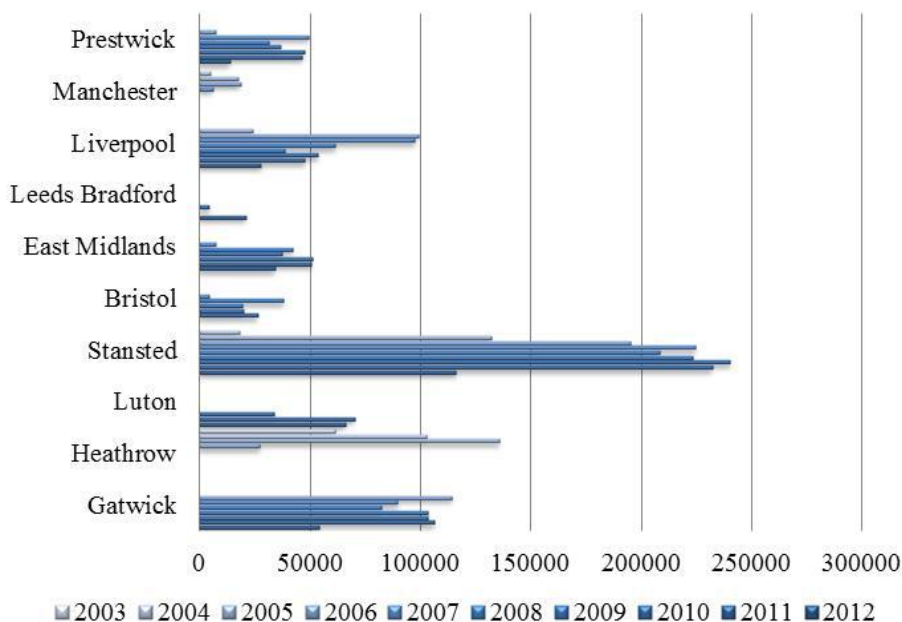
6.3.att. Bezdarba līmenis Latvijā un Lielbritānijā reģistrēto imigrantu skaits no Latvijas

Avots: autores veidots pēc Lielbritānijas Iekšlietu ministrijas un LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem

Bezdarba līmenis Latvijā kopš 2006. – 2008.gada strauji palielinājās līdz teju 20 procentiem, kas bija viens no galvenajiem emigrācijas iemesliem. Gandrīz visas valstis, kuru iedzīvotāju skaits Lielbritānijā ir palielinājies, ir Austrumeiropas valstis, kuras Eiropas Savienībai pievienojās 2004.gadā (Bulgārija un Rumānija 2007.gadā). Kopumā jauno dalībvalstu imigranti Lielbritānijā veido 1,3% no kopējā Lielbritānijas darbaspējas vecuma iedzīvotājiem (Dustmann *et al.*, 2010). Vislielākais kāpums vērojams poļiem, kuru skaits laika posmā no 2005.

līdz 2009.gadam palielinājies par 289 procentiem. Vērtējot pēc šādiem kritērijiem, Latvijas iedzīvotāju grupa Lielbritānijā noteiktajā laika periodā palielinājusies par 117 %, un pēc oficiālajiem Lielbritānijas statistikas rādītājiem 2005.gadā bija 12 000, bet 2009.gadā skaits palielinājās līdz 26 000.

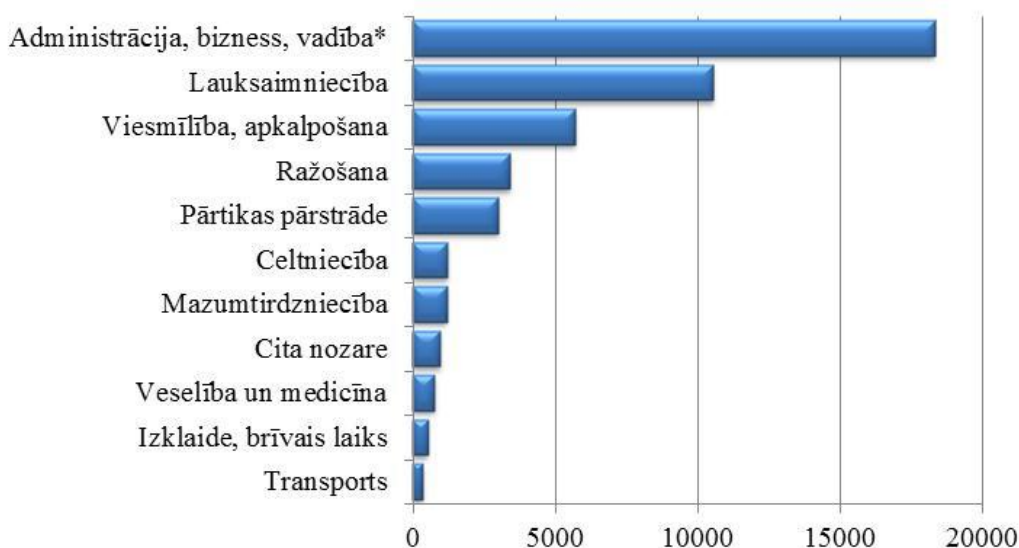
Papildus plūsmu palielinājuma raksturojumu sniedz avio pasažieru skaits starp Latvijas starptautisko lidostu un Lielbritānijas lidostām. 6.4. attēls parāda pasažieru pieaugumu starp Latviju un Lielbritāniju. 2001.gadā bija viens maršruts (Rīga – Londona) un pārvadāja 54 tūkstošus pasažieru, savukārt 2011.gadā pārvadāto personu skaits 9 maršrutos starp Latviju un Lielbritāniju palielinājās līdz 585 tūkstošiem pasažieru gadā. Avio pasažieru skaita kāpums starp Latviju un Lielbritāniju veidojas no Latvijas emigrantiem, atpakaļmigrantiem, viesiem, kā arī tūristiem no Lielbritānijas (sk. 6.6. att.). Visu aviopārvadājumos iesaistīto grupu palielinājums saistāms ar zemo cenu aviokompāniju maršrutu paplašināšanos austrumu virzienā, jo līdz 2012.gadam maršrutos starp Rīgu un 9 Lielbritānijas lidostām darbojās 3 aviokompānijas. Un līdzīgi kā pētījumos par poļu migrantiem, kuri dzīvo Lielbritānijā un ceļo uz Poliju, lidošanas pieredze ar zemo cenu aviokompānijām (Ryanair un Wizzair) un intensitāte raksturo mūsdienu migrācijas procesa dinamiku (Burrell, 2011). Latvijas nacionālā aviokompānija Air Baltic veic 8 reises nedēļā uz Londonas Getvikas lidostu. Zemo cenu aviokompānija Wizz Air 7 reizes nedēļā nodrošina lidojumus uz Londonas Lutona lidostu. Savukārt pārējos 7 maršrutos apkalpo zemo cenu aviokompānija Ryanair. Kopš 2004.gada 31.oktobra, kad aviokompānija Ryanair uzsāka lidojumus no Rīgas (maršrutos Londona Stansted un Stokholma Skavsta), maršrutu skaits palielinājies un pašlaik sasniedzis 9 reisu nedēļā uz šādām lidostām: Londonas Stanstedas lidostu, Bristolu, Īstmidlendu, Līds Bredfordu, Liverpūli, Mančesteru un Prestviku Skotijā.

6.4.att. Pasažieru skaits starp Rīgu un Lielbritānijas lidostām, 2003 - 2012

Avots: autores analīze pēc Lielbritānijas Civil Aviation Authority datiem

Arī Lielbritānijas kā uzņemošās valsts kontekstā būtisks ir Austrumeiropas imigrantu izvietojums un raksturs, lai gan vislielākā imigrantu grupa ir no Polijas, tomēr būtiskākās tendences ir līdzīgas arī imigrantiem no Latvijas. Ievērojams imigrantu skaita palielinājums Lielbritānijā saistāms ar pieejamo darba tirgu, ko izmanto iebraucēji. Darba tirgus iespēju raksturs A8 valstīs vistīcāmāk arī bija nozīmīgākais „atgrūdošais” faktors par labu emigrācijai uz Lielbritāniju (McCullum *et al.*, 2012). Īstermiņa jeb pagaidu darbinieki, kuri veido lielāko nodarbinātības sektoru un kurus uz konkrēto darba vietu nosūta darbā iekārtošanas aģentūras. Šie migranti lielākajā daļā gadījumu ir nodarbināti lauksaimniecībā, pārtikas pārstrādē vai apkalpošajā sfērā (Home Office, 2009).

*Galvenokārt personas, kuras nodarbinātas, izmantojot darbā iekārtošanas aģentūras, un ir nodarbinātas dažādās saimniecības nozarēs.

6.5.att. Lielbritānijā reģistrēto Latvijas iedzīvotāju nodarbinātības sektori

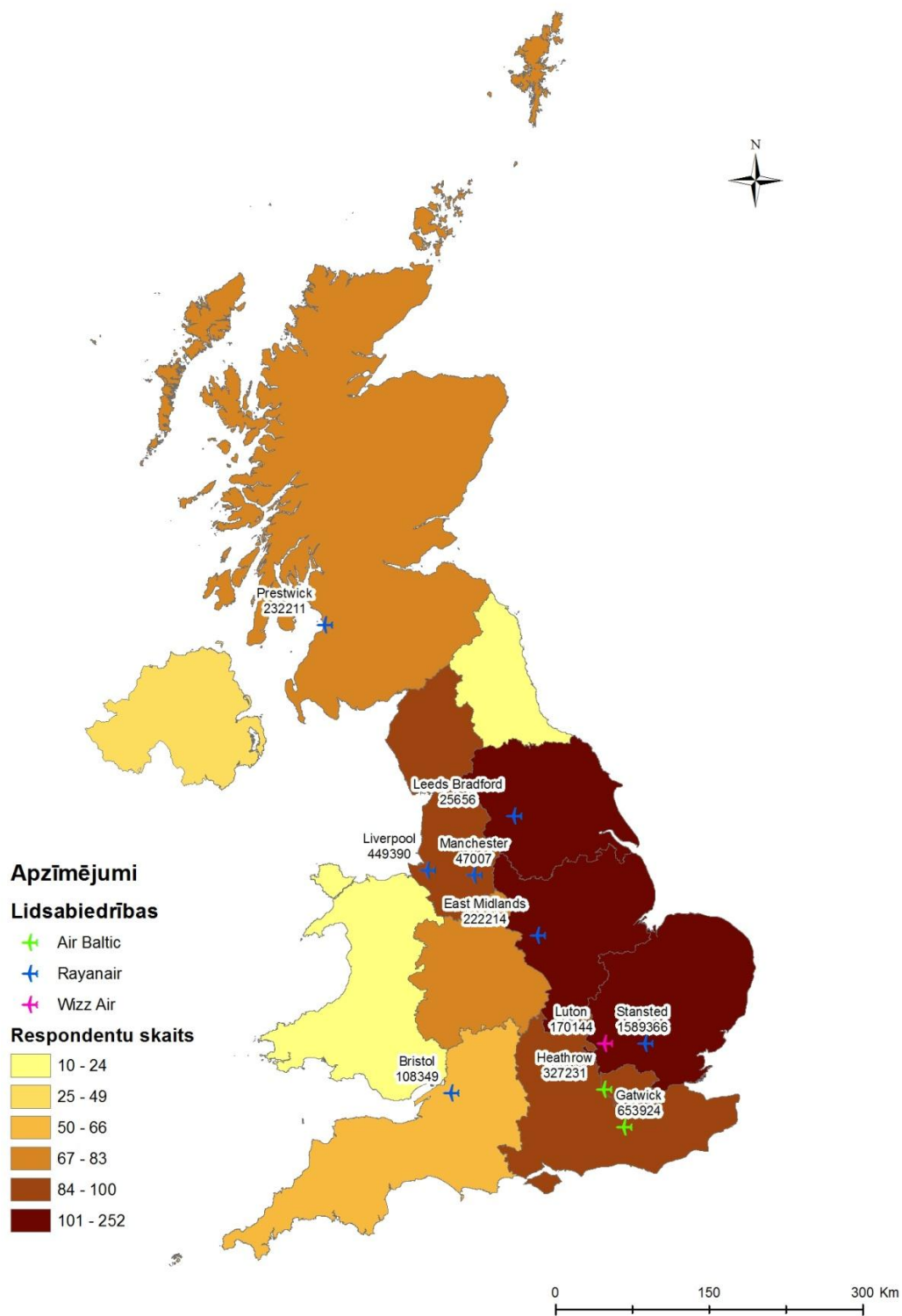
Avots: Jauno dalībvalstu Strādnieku reģistrācijas shēma Lielbritānijā

Lielbritānijas reģioni, kuros iebraukuši visvairāk migrantu, ir reģioni ar ekonomiski aktīvu darba tirgu, piemēram, Londona, Dienvidaustrumi (South East England) un Austrumanglija (East of England) (sk. 6.6.). Ziemeļaustrumu reģions, Velsa un Ziemeļrija ir reģioni, kuros iebraukuši vismazāk A8 valstu pārstāvju. Tas saistāms ar kopējo reģionu relatīvi zemo iedzīvotāju skaitu, un tie Lielbritānijā atrodas ģeogrāfiski un ekonomiski perifērās daļās. Tas nozīmē, ka šie reģioni nav tik pievilcīgi galamērķi kā ekonomiski aktīvais un pievilcīgais Dienvidaustrumanglijas reģions. Īstmidlenda un Austrumanglija saņēma daudz A8 reģistrēto imigrantu, kas līdz ar to veido samērā lielu A8 valstu imigrantu darbaspēka proporciju. Vietējās pašvaldības, kurās iebrauca visvairāk A8 migrantu, bija gan pilsētas metropoļu ietekmes zonā (Vestminstera, Kamdena, Birmigema, Līds un Edinburga), gan arī pilsētas un lauku teritorijas,

piemēram, Northempona, Peterborova, Hereforšīra un Bostona. Lielākais migrantu ieplūdums attiecībā pret vietējo darbaspēku ir pašvaldībās, kur svarīga vietējās ekonomikas daļa ir intensīva aramzemju lauksaimniecība. Salīdzinot to ar nodarbinātības sektoru analīzi, A8 migranti veido nozīmīgu Lielbritānijas sezonālā ražas novākšanas darbaspēka daļu, un tas atspoguļojas A8 migrantu ģeogrāfijā.

Vērtējot Latvijas migrantu Lielbritānijā ģeogrāfiju, iepriekš aprakstītās kopējās A8 valstu tendences iespējams attiecināt arī uz Latvijas gadījumu. Un vēl precīzāk promocijas darbā veiktā interneta pētījuma dati apliecina iepriekš aprakstīto A8 valstu migrantu ģeogrāfiju Lielbritānijā. Pētījums visaugstāko respondentu skaitu parādīja Īstmidlendas un Dienvidu Īstmidlendas reģionos ar izteiktu koncentrāciju Londonas metropoles zonā.

6.6.att. Respondentu ģeogrāfiskais izvietojums Lielbritānijā un pasažieru skaits no Rīgas

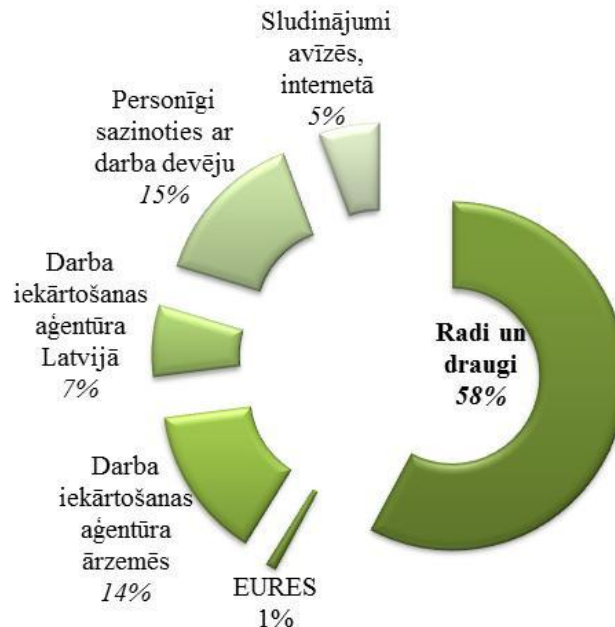

7. LATVIJAS MIGRANTU LIELBRITĀNIJĀ RAKSTUROJUMS

Promocijas darbā novērtēts Latvijas iedzīvotāju grupu Lielbritānijā migrācijas plūsmu raksturs, uzsverot saziņas nozīmi ar dzimteni un reemigrācijas iespējas. Starpvalstu migrācija no Latvijas uz Lielbritāniju raksturota, izmantojot migrācijas pētījumos inovatīvu datu ieguves metodi – interneta aptauju. Lietojot šo metodi, bija iespējams sasniegt un iegūt informāciju par Latvijai ģeogrāfiski ārpus esošām iedzīvotāju grupām.

7.1. *Migrantu izmantotie informācijas avoti saziņai ar Latviju*

Būtiska nozīme informācijas iegūšanas procesā ir radu, draugu un paziņu lokam. Respondentu pieredze migrācijas lēmuma pieņemšanā norāda uz būtisku radnieku un draugu nozīmi gan vispārējās informācijas iegūšanā, gan konkrētā palīdzībā, ko viņi no Lielbritānijā esošajiem saņēmuši. Informācijas iegūšanas veidus var klasificēt formālajos un neformālajos. Kā redzams 7.1. attēlā, neoficiālie, uz savstarpējās pazīšanās saitēm balstītie kontakti Latvijas migrantu gadījumā ir noteicošie – 58%.

7.1. att. Informācijas iegūšanas kanāli par migrācijas iespējām uz ārvalstīm

Pēc aptaujas rezultātiem 58% respondentu kā informācijas iegūšanas avotu par darba un dzīves iespējām Lielbritānijā izmantojuši radus un draugus ar attiecīgu pieredzi. Citi pētījumi par

austrumeiropiešiem parāda, ka tie bieži izmanto nevis oficiālos migrācijas ceļus (rekrutēšanas aģentūras, valsts iestādes), bet gan tieši neformālos informācijas avotus (White, Ryan, 2008). Citus informācijas iegūšanas veidus, piemēram, personīgi meklējot sludinājumus preses izdevumos un internetā, izmantojuši tikai 5,6%, bet personīgi sazinoties ar darba devēju ārzemēs – 14,7% respondentu.

Kopumā darbā pieņemšanas praksi Latvijā iespējams raksturot, apkopojot darbā iekārtošanas institūcijas Latvijā, kas nodarbojas ar darbā iekārtošanu ārvalstīs (Findlay *et al.*, 2012). 2011. gadā Latvijā bija 85 oficiāli reģistrētas darbā iekārtošanas aģentūras. Papildus tam bija arī citi vervētāji, kuri darbojās, bet nebija redzami oficiālajos Nodarbinātības valsts aģentūras sarakstos. Gandrīz visas reģistrētās aģentūras (89%) atrodas Rīgā. Latvijas nodarbinātības aģentūras reģistrā ir norādīts, ka gandrīz visi starptautiskie sakari ir Eiropas Savienības ietvaros, un jo īpaši Lielbritānijā. To apkalpo 59 procenti no visām Latvijas darbā iekārtošanas aģentūrām, kas darbojas starptautiski. Starp aģentūrām bija ievērojams piedāvāto pakalpojumu klāsts, sākot ar tādām, kuras piedāvā pakalpojumus darba devējiem (24%), līdz tām, kas strādā tikai ar darba meklētājiem. No funkcionālā viedokļa galvenā atšķirība bija starp tām, kas darbojās kā starptautisko uzņēmumu filiāles Latvijā (vadība atrodas ārpus Latvijas), un vietējie Latvijas uzņēmumi (tai skaitā ceļojumu aģentūras, kuras laika gaitā ir attīstījušās un daļa to darījumu vērsti noteiktu speciālistu darbaspēka meklēšanas virzienā, piemēram, apkalpe kuģniecības sabiedrībām. Liela nozīme ir atšķirībai starp uzņēmumiem, kuru funkcijas aprobežojas ar iepriekšējas izvēles atlasītiem potenciālajiem migrantiem pirms intervijām ar ārzemju darba devējiem, kuri vēlāk paši dosies uz valsti un pieņems galīgo lēmumu par to, kuru pieņemt darbā, ar tām organizācijām, kas ne tikai piegādā darbu, bet faktiski arī piedāvā darbu migrantiem un darbojas saskaņā ar līgumu, pamatojoties uz konkrētu starptautisku pieprasījumu. Šī uzņēmumu daudzveidība lielā mērā sarežģīja darbā iekārtotāju – darba devēju klasifikāciju, kurā viņi ir iesaistīti (Findlay *et al.*, 2012).

Migrantu veidotie neformālie sociālie tīkli saziņā ar dzimteni kalpo par informācijas iegūšanas avotu, kā arī sniedz emocionālo, finansiālo un praktisko palīdzību migrācijas procesā.

- *Jā, palīdzēja kāda Latvijā labi pazīstama draudzene. Nedaudz finansiāli, morāli, kā arī iziet visas nepieciešamās instances un nokārtojot nepieciešamos dokumentus, kā arī piesaistīja savus citus paziņas manā labā. (Vīrietis, 42 gadi, vidējā izglītība, strādā atkritumu šķirošanā un sezonāli puķu siltumnīcā)*
- *Mani darbā iekārtoja bērnības drauga māsa (Sieviete, 27 gadi, vidējā profesionālā izglītība, strādā par telpu uzkopēju)*
- *Jā, draugi palīdzēja, kas jau tur kādu laiku dzīvoja un strādāja. Izvadāja pa visām darbā iekārtošanas aģentūrām, paskaidroja, kas un kā darāms un kas ir nepieciešams (Sieviete, 23 gadi, augstākā profesionālā izglītība, strādā par „pickeri jeb savācēju un pakotāju”).*

- *Jā, man ir palīdzējuši, jo sākumā bija tā „pašvaki” ar angļu valodu. Mana tēvoča sievai bija labas attiecības ar darba devējiem un tā iekārtoja darbā - tā teikt draudzības vārdā. (Vīrietis, 23 gadi, pamatskolas izglītība, strādā maizes izstrādājumu rūpnīcā)*
- *Kaimiņiene no Latvijas, kura iepriekš te strādāja. Paaicināja - sāku strādāt un tā esmu te vēl šodien (Vīrietis, 22 gadi, vidējā izglītība, strādā par bārmeni).*
- *Palīdzēja paziņa, kas te jau bija iekārtojusies, bet palīdzēja pastāstot, kas un kā šeit notiek, "uz paplātes" jau neko nepienesa...gāju, runāju un meklēju darbu pati (Sieviete, 18 gadi, pamatskola, strādā apģērbu fabrikas interneta nodaļas pasūtījumu sagatavošanā).*
- *Jā, palīdzēja, bez tās palīdzības nekur. Draudzene sazinājās un iekārtoja darbiņā, bez sakariem ļoti grūti (Sieviete, 24 gadi, pamatskolas izglītība, fabrikas darbiniece).*

Intensīva saziņas uzturēšana ar Latviju palielina migrantu veidotajos tīklos iesaistīto personu skaitu. “*Vai zini kādu, kurš dzīvo Anglijā?*” – jautājums, kas informācijas iegūšanas nolūkā bieži tiek uzdots paziņām vai līdzcilvēkiem ar atbilstošu pieredzi vai pieeju informācijas avotiem, lai uzzinātu par iespējām iesaistīties starpvalstu migrācijā. Austrumu – rietumu migrācijas izpētē migrantu sociālo tīklu nozīmei ir būtiska loma (Ryan *et al.*, 2008). Piemēram, Somijas un Zviedrijas migrācijas gadījumā migrantu sociālie tīkli starp iepriekšējiem un pašreizējiem migrantiem veido būtisku lomu uztveres izveidē, izvēloties Zviedriju par migrācijas galamērķi (Hedberg, 2004; Olofsson, Malmberg, 2010).

7.1.tab. Migrantu grupu raksturojums pēc informācijas iegūšanas avota

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nekvalificējas atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais informācijas iegūšanas avots: 0= cits; 1= informācija no radiem un draugiem.

		B	Sig.
Dzimums	Vīrietis	-0,307	0,039**
	Sieviete		
Izglītība	Pamatizglītība (ref)		
	Vispārējā vidējā izglītība	0,114	0,547
	Arodizglītība/vidējā profesionālā	0,084	0,675
	Augstākā izglītība	-0,763	0,006***
Pamatnodarbošanās Lielbritānijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	0,117	0,692
	Bezdarbnieks	1,533	0,001***
	Fiziska darba strādnieks	0,819	0,001***
	Kvalificēts fiziska darba strādnieks	0,318	0,227
	Speciālists, ierēdnis	0,011	0,973
	Uzņēmuma īpašnieks	-0,424	0,449
		-0,773	0,070*
	Vadītājs, radoša profesija		

Aizbraukšanas periods	2004 - 2007 2008 - 2012 (ref)	-0,572	0,001***
Partneris	Ir Nav (ref)	-0,246	0,099
Bērni Lielbritānijā	Ir Nav (ref)	0,297	0,077
Constant	0,231	0,427	
-Log likelihood	1315,131		
Chi-square	87,618		
Cox&Snell R Square	,081		
Nagelkerke R Square	,110		
Overall percentage	63,2		

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Vīrieši izmanto dažādus informācijas avotus, taču sievietes biežāk izmanto tieši radu un draugu ieteikumus. Sievietēm lielāka varbūtība izmantot neformālos sociālos tīklus. Vīrieši kā darba migrantu grupa biežāk darbu atrod paši, tieši kontaktējoties ar darba devēju vai ar sludinājumu palīdzību, un strādā kā no Lielbritānijas aģentūrām uz konkrētām darbavietām nosūtītie darbinieki.

Emigranti ar augstāko izglītību salīdzinājumā ar pamatizglītību ieguvušajiem retāk par atbalstu darbam Lielbritānijā izmanto radus un draugus. Personas ar zemāku izglītības līmeni biežāk izmanto neformālos migrantu tīklus.

Tie, kuri Lielbritānijā ir bezdarbnieku statusā, kā arī strādnieki, kas strādā fizisku darbu, salīdzinot ar studentu/skolēnu grupu, ir ar lielāku varbūtību, ka uz Lielbritāniju devušies, izmantojot neformālos radu un draugu sociālos tīklus. Šeit minams piemērs no neformālajiem rekrutēšanas tīkliem, kuros pēc darba devēja aicinājuma iesaistās latvieši, kuri jau strādā pie konkrētā darba devēja. Šādā veidā darba devējs, ietaupot savus resursus, iegūst vēlamus papildus darbiniekus, izmantojot esošo darbinieku sociālos tīklus.

Pirms krīzes perioda migranti biežāk izmantojuši citus informācijas iegūšanas avotus. Tie, kuriem Lielbritānijā ir bērni, biežāk izmantojuši radus un draugus, taču tie, kuri Lielbritānijā ir kopā ar partneri, izmantojuši citus informācijas iegūšanas avotus.

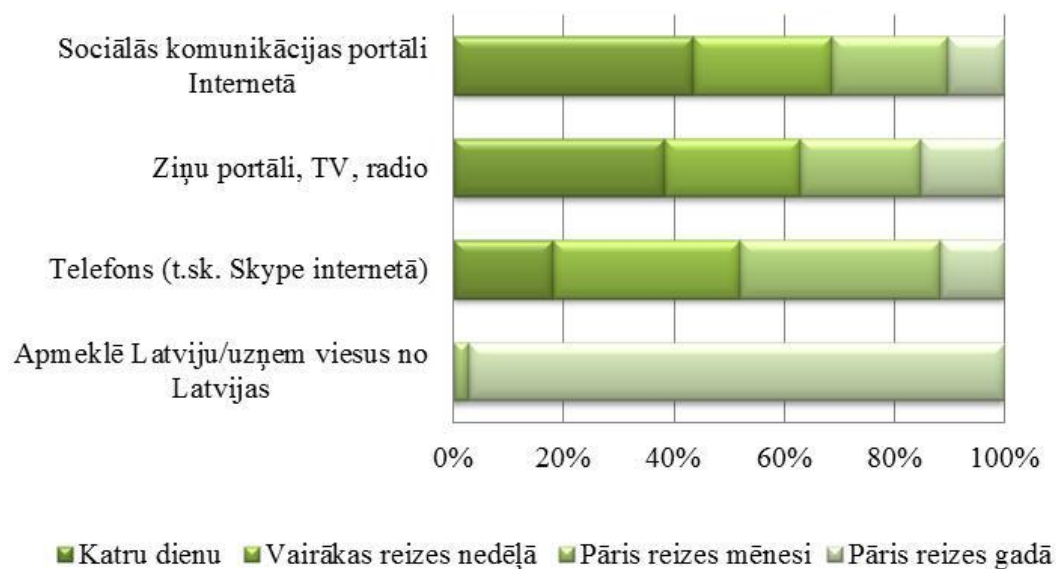
Migrantu tīkliem izplešoties, migranti, kuri nesen aizbraukuši uz Lielbritāniju, nākamajiem interesentiem kļūst par būtiskiem informācijas avotiem. Latviešu gadījumā, līdzīgi kā citu autoru pētījumos, apstiprinās tēze, ka personas, kuras strādā zemu kvalificētās pozīcijās, biežāk izmanto neformālos rekrutēšanas kanālus (Pellizzari, 2004; Hellerstein *et al.*, 2008; Sumption, 2009).

- *Mans onkulis palīdzēja man atrast darbu. Viņš palīdzēja ar visiem dokumentiem. Es palīdzēju savam draugam. Profesija bija augļu pakotājs (vīrietis, 20)*
- *Seni draugi palīdzēja manam vīram iekārtoties. No sākuma tie palīdzēja ar vietu, kur apmesties un tad parādīja, kur atrodas darba aģentūras. Mēs palīdzējām mana vīra darba kolēģim un viņa ģimenei. Mēs palīdzējām ar apmešanās vietu, darbu un izkārtojām visu, kad viņi šeit atbrauca (sieviete, 23).*

- *Jā, paziņa, sens draugs no manas pilsētas palīdzēja man. Viņš pasūtīja biļetes, iemitināja mani savā mājā un palīdzēja atrast darbu.
Es palīdzēju savam brālim un viņa sievai atrast darbu rūpnīcā, noliktavā (sieviete, 23).*

Migrantu neformālie sociālie tīkli bieži balstās uz radniecības saitēm, to parāda arī iegūtie rezultāti, kur Lielbritānijā dzīvojošie latvieši visbiežāk, 85% gadījumu, dzīvo kopā ar kādu no saviem ģimenes locekļiem. Ģimenes bieži ir dibinātas Latvijā un, ja arī sākotnēji kāds no ģimenes locekļiem ārvalstīs ir bijis viens, tad pēc laika citi ģimenes locekļiem pievienojušies. Tomēr šajā grupā ietverti arī vīrieši un sievietes, kuri ģimeni izveidojuši ar Lielbritānijas pilsoņiem vai kādas citas valsts pārstāvjiem un pašlaik dzīvo Lielbritānijā. Retāk nekā ar partneriem, bērniem un tuviem draugiem latvieši Lielbritānijā dzīvo kopā ar saviem vecākiem. Ja tie ir pieauguši bērni, kuri ar visu ģimeni pārcēlušies uz ārzemēm, tad vecāka gada gājuma cilvēki bieži tiek aicināti līdzi, lai visa ģimene būtu kopā. 47,3% no visiem respondentiem norādīja, ka Latvijā ģimenes locekļiem ir palikuši vecāki, 33% kāds no tuvākajiem ģimenes locekļiem – māsa un/ vai brālis, 12% respondentu palicis viens vai vairāki bērni (arī vecāki par 18 gadiem), 5,4% respondentu Latvijā nav palicis neviens ģimenes loceklis un tikai 2,2% respondentu dzīvesbiedrs atrodas Latvijā. Savukārt vērtējot ģimenes sastāvu Lielbritānijā, visbiežāk, 27%, respondentu ir kopā ar saviem bērniem, 25% kopā ar dzīvesbiedru no Latvijas, 19,4% un 10,4% gadījumu Lielbritānijā ir kopā ar brāļiem/māsām un vecākiem. 15% respondentu Lielbritānijā uzturas bez citiem savas ģimenes locekļiem, 3,2% no visiem respondentiem ir dzīvesbiedrs no ārvalstīm. Analizējot Latvijā palikušo ģimenes locekļu sastāvu, saistībā ar sūtījumiem no ārvalstīm, parādās, ka 46% gadījumu sūtījumu tiek sūtīti tieši vecākiem, kuri palikuši Latvijā. 18% respondentu neko uz Latviju nesūta, 17% sūta citiem radniekiem, 10% saviem Latvijā palikušajiem bērniem, 6% respondentu atbalsta kādu citu personu un 3% sūta naudu vai citus sūtījumus saviem dzīvesbiedriem Latvijā. Analizējot sūtījumus, ko respondenti sūta no Lielbritānijas uz Latviju, visbiežāk, 38%, tā ir nauda, 33% – dāvanas, 18% – sadzīvē nepieciešamās lietas, bet 11% uz Latviju neko nesūta.

Saziņas veids un biežums ar Latviju (7.2. attēls) parāda informācijas apmaiņas intensitāti aizbraucēju komunikācijā ar palicējiem. Ap 70% respondentu ikdienas vai vairākas reizes nedēļā sazinās ar Latviju, izmantojot sociālās komunikācijas portālus internetā. Papildus tam ap 60% respondentu ar augstu regularitāti par savas iknedēļas informācijas iegūšanas avotu izmanto Latvijas TV, radio un ziņu portālus, kas parāda aizbraucēju augsto informētības līmeni par norisēm Latvijā.

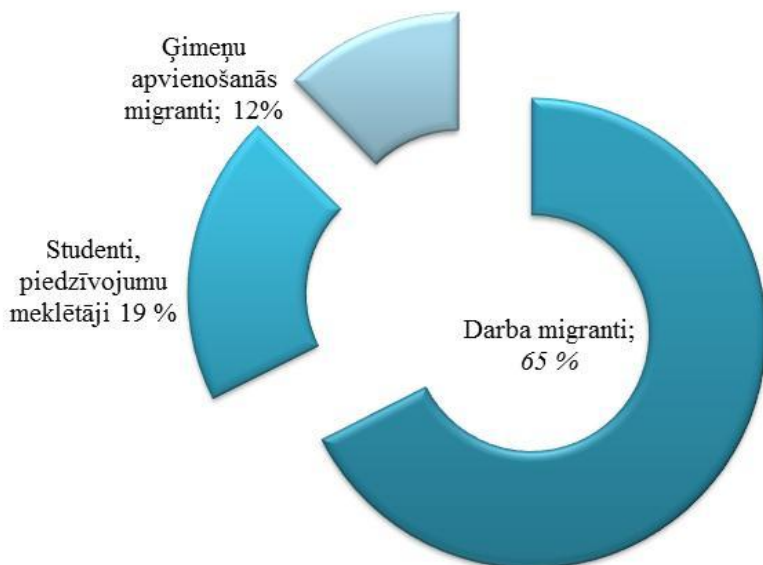

7.2. att. Saziņas veidi un biežums ar Latviju

Informācijas iegūšanas avotu, migrantu neformālo tīklu sastāva un saziņas biežuma ar dzimteni analīze apstiprina hipotēzi, ka šie elementi ir būtiski migrācijas palielinājumā no Latvijas un, izmantojot attīstītu saziņu starp Lielbritāniju un Latviju, sniedz informāciju un atbalstu jaunu migrantu piesaistē. Datu analīzes rezultāti norāda uz neoficiālo informācijas iegūšanas avotu nozīmi Latvijas – Lielbritānijas migrācijas izpētes gadījumā. Radi un draugi ar atbilstošu pieredzi kalpo par informācijas avotu attiecībā uz darba un dzīves iespējām, sniedzot atbalstu gan pirmreizējiem migrantiem, gan ģimenēm. Lielākā daļa Lielbritānijā dzīvojošo respondentu tur uzturas kopā ar kādu no saviem ģimenes locekļiem, tajā pašā laikā aktīvi uztur saziņu ar dzimteni, interesējoties par aktualitātēm Latvijā.

7.2. *Emigrācijas motīvi un iemesli*

Lielbritānijā esošās Latvijas iedzīvotāju grupas ir daudzveidīgas. Vērtējot aizbraukšanas motīvus (7.3. attēls), tos var sadalīt 3 galvenajās grupās – darba jeb ekonomiskie migranti, studenti un piedzīvojumu meklētāji un ģimeņu apvienošanās migranti. Ekonomisko jeb darba migrantu sākotnējais aizbraukšanas mērķis saistāms ar ārvalstīs pieejamām darba iespējām un augstāku atalgojumu, kas apstiprina izvirzīto hipotēzi.

7.3. att. Migrantu grupas pēc aizbraukšanas motīviem

7.3. attēls parāda respondentu aizbraukšanas motīvus: 68% respondentu sevi uzskata par darba jeb ekonomiskajiem migrantiem, 12% respondentu uz Lielbritāniju devušies, lai apvienotos ar saviem ārzemēs esošajiem ģimenes locekļiem vai arī izveidotu ģimeni ārvalstīs, un 20% sevi pieskaita pie piedzīvojumu meklētājiem un studentiem. Eiropas darba tirgus pieejamība visiem tiem, kuri vēlējas doties ārpus Latvijas, šādu iespēju sniedz. Neformālo migrantu tīklu izplatītā informācija un atbalsta sniegšana migrācijā iesaistīja arvien jaunus darba migrantus. Atkarībā no ārvalstīs pavadītā laika gandrīz visi kļūst par ekonomiski aktīviem nodarbinātajiem Lielbritānijā, ja arī tas nav bijis viņu primārais aizbraukšanas mērķis.

Grupās pēc aizbraukšanas galvenajiem motīviem mainās un pārklājas noteicošie lēmumu ietekmējošie iemesli. Tādā veidā sākotnējais īstermiņa migrants var kļūt par studentu vai arī sākotnējais students var pārcelties Lielbritānijā uz pastāvīgu dzīvi.

Regresijas modeļa rezultāti, nosakot migrantu grupas pēc to aizbraukšanas motīviem, parāda atšķirības dzimumu starpā: aizbraukušajiem vīriešiem salīdzinājumā ar sievietēm ir lielāka varbūtība būt darba migrantiem. To apstiprina arī iepriekšējie pētījumi – vīrieši ir potenciāli mobilāki salīdzinājumā ar sievietēm (Krišjāne *et al.*, 2007). Viena trešdaļa Latvijā esošu studentu un skolēnu Lielbritānijā ir nodarbināti nevis turpina studijas. Latvijā bezdarbnieku statusā esošo cilvēku grupa ir izteikta darba meklētāju grupa. Savukārt fiziska darba strādnieki, speciālisti, ierēdņi un vadītāji Latvijā uz Lielbritāniju devušies citu iemeslu vadīti.

Vairums darba migrantu grupu no Latvijas ir aizbraukuši krīzes periodā. Pirms ekonomiskās krīzes (2004 – 2007) emigrējušie, tos salīdzinot ar krīzes emigrantiem, retāk ir

darba migranti. Tikko pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai bija novērojams emigrācijas apjoma kāpums no Latvijas, tomēr tas ne tik viennozīmīgi kā ekonomiskās krīzes periodā bija vērsts darba migrācijas virzienā. Tas, protams, nenoliedzami bija būtisks apstākļi, taču ne vienīgais. Papildus ekonomiskajiem ieguvumiem aizbraucējiem svarīgas bija valodas apgušanas, uzlabošanas iespējas, kā arī karjeras un izaugsmes iespējas, ko piedāvāja atvērtais Eiropas darba tirgus.

Ņemot vērā apstākļus, kas darba migrantu grupu pamudināja pieņemt emigrācijas lēmumu, statistiski nozīmīgi ir ikmēneša maksājumi un kredītmaksājumi Latvijā. Savukārt tādi, kuri uz Lielbritāniju devās privātu iemeslu dēļ vai ģimenes apvienošanas nolūkā, nav darba migranti. Analizējot migrantu grupas atgriešanās varbūtību, tie, kuri atgriezīsies, salīdzinājumā ar pārējiem biežāk pieder citai, nevis darba migrantu grupai.

7.2. tab. Grupas raksturojums pēc aizbraukšanas motīviem

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nav kvalificēti atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais migrantu grupa: 0= cita grupa, 1= Darba jeb ekonomiskie migranti.

		B	Sig.
Dzimums	Vīrieši	0,808	0,000***
	Sievietes (ref)		
Pamatnodarbošanās Latvijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	-0,078	0,828
	Bezdarbnieks	0,757	0,031*
	Fiziska darba strādnieks	-0,475	0,045*
	Kvalificēts fiziska darba strādnieks	-0,296	0,269
	Speciālists, ierēdnis	-0,901	0,001***
	Uzņēmuma īpašnieks	-0,061	0,911
	Vadītājs, radoša profesija	-0,565	0,055*
Aizbraukšanas periods	2004 - 2007	-0,652	0,000***
	2008 – 2012 (ref)		
Atpakaļmigrācija	Jā, atgriezīšos	-0,436	0,014**
	Nē, neatgriezīšos (ref)		
Aizbraukšanas iemesli			
	Kredītmaksājumi	1,097	0,000***
	Cits iemesls (ref)		
	Ģimenes, privāti apstākļi	-0,655	0,000***
	Cits iemesls (ref)		
Constant		0,671	0,413
-Log likelihood	1006,741		
Chi-square	111,345		
Cox&Snell R Square	,102		
Nagelkerke R Square	,155		
Overall percentage	78,5		

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Turpmāk, vērtējot aizbraukšanu pamudinošos iemeslus, kļūst redzami divi raksturīgākie iemesli. Pirmkārt, augsti kredītmaksājumi, nespēja veikt ikmēneša maksājumus – 19,5% un, otrkārt, neskaidrība/nedrošība par savu nākotni – 19,5% respondentu.

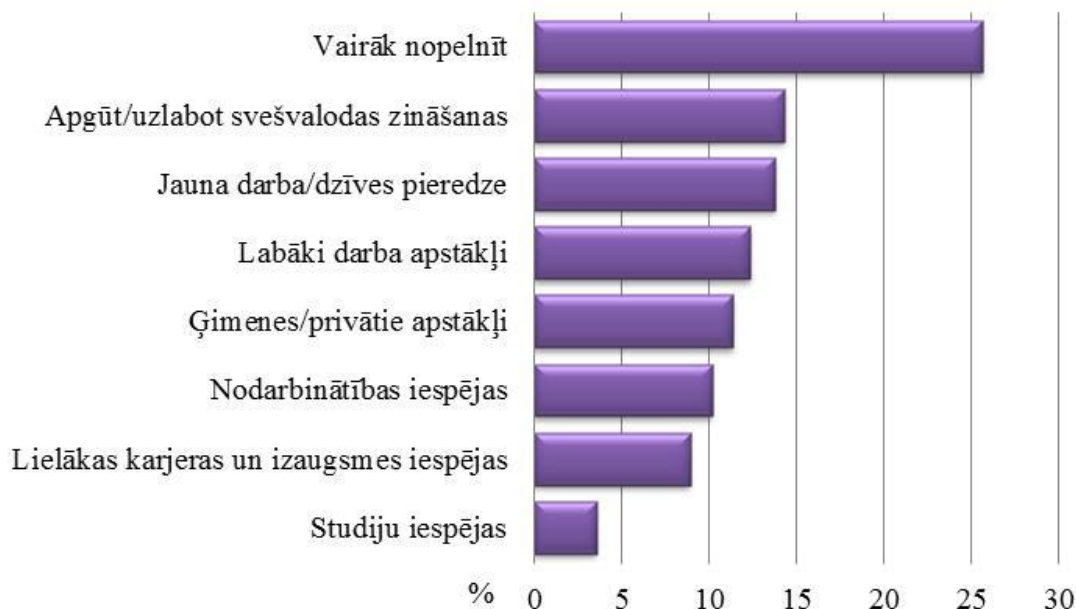

7.4. att. Aizbraukšanu pamudinošie iemesli

Bezdarbu un grūtības atrast darbu kā būtisku prombraukšanas iemeslu minēja 17,8% respondentu. Papildus ekonomiska rakstura apstākļiem iemeslu dažādību ilustrē vēlme ceļot un iegūt ārvalstu dzīves pieredzi, kas brīvā darba tirgus apstākļos nav mazsvarīgi. Svarīgākie iemesli līdzās ekonomiskajiem un starptautiskas dzīves pieredzes iegūšanai ir ģimenes un privāti apstākļi – 12,4%. Ar to saprotami tādi emigranti, kuri uz ārzemēm devušies pie tur esošajiem partneriem, bērniem, radniekiem un draugiem. Rezultāti norāda uz ekonomisko faktoru nozīmi lēmuma pieņemšanas procesā. 4,4% no aptaujas respondentiem apstākļus Latvijā neuzskata par neatbilstošiem un savu aizbraukšanu nepamato ar sliktu situāciju Latvijā. Tikai 2,8% respondentu par noteicošo emigrācijas iemeslu nosaukuši nekvalitatīvu Latvijas izglītības sistēmu. Hī- kvadrāta analīzē, salīdzinot aizbraukšanas periodus (2004 – 2007 un 2008 – 2012) ar bezdarbu Latvijā un augstiem kredītmaksājumiem, parādās statistiski nozīmīgs rezultāts. Darba iespēju trūkums, jauna pieredze, studiju iespējas aizbraukšanas periodos neparāda statistiski nozīmīgas atšķirības.

Aptaujas materiāls ļauj novērtēt arī piesaistošos (*pull*) faktorus, kas cilvēkus saistīja galamērķī Lielbritānijā un pamudināja lemt par labu emigrācijai no Latvijas. Kā redzams 7.5. attēlā, vislielākais respondentu skaits – 24,6% – par nozīmīgāko piesaistošo faktoru minējuši iespēju vairāk nopelnīt, kas saistāms gan ar reālo iespēju galamērķī pelnīt vairāk kā Latvijā, gan arī ar nepieciešamību vairāk nopelnīt, lai varētu veikt ikmēneša maksājumus, kā arī izmantot iespēju, iegūt drošību par savu nākotni un uzlabot dzīves apstākļus sev un saviem tuviniekiem.

7.5. att. Piesaistošie faktori braukšanai uz Lielbritāniju

Līdzīgi 12 – 14% gadījumu katrs no piesaistošajiem iemesliem ir iespēja apgūt vai uzlabot angļu valodas zināšanas, iegūt jaunu darba un dzīves pieredzi, kā arī strādāt darbavietā, kurā ir labāki apstākļi nekā Latvijā. 11,4% respondentu nozīmīgs piesaistošais faktors ir saistīts ar privātiem/ģimenes apstākļiem, kas norāda uz ģimenes locekļu esību ārvalstīs. 9% respondentu svarīgas bijušas Lielbritānijā pieejamās karjeras un darba izaugsmes iespējas, un visnozīmīgākais no piesaistošajiem faktoriem respondentu vidū ir studiju iespējas, ko piedāvā Lielbritānija – tikai 3,6% respondentu.

Lai arī respondentu izlasē lielākā daļa aizbraukušo uz Lielbritāniju devušies laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam, kas saistāms ar ekonomiskās situācijas pasliktināšanos Latvijā un krīzes sākumu globālā mērogā, dominējošais aizbraukšanas iemesls šajā posmā ir nepieciešamība pēc līdzekļiem, lai varētu veikt ikmēneša maksājumus.

Lielākā daļa respondentu aizbraukusi ekonomisku iemeslu dēļ. Neskaidrība par tuvākajām nākotnes iespējām un tūlītēja nepieciešamība pēc finanšu līdzekļiem ikmēneša norēķinu veikšanai kompleksi pamudināja pieņemt lēmumu par labu emigrācijai no Latvijas. Respondentu pieredze atspoguļo dažādas situācijas, ar ko viņiem nācās saskarties un kas pamudināja apsvērt domu par emigrāciju no Latvijas.

- „Civilvīrs pazaudēja darbu, strādāju viena, saņēmu mēnesī 250 latus, nespēju samaksāt maksājumus, nerunājot par kredītiem! Parādi auga augumā, un izeju vienkārši citu neredzēju!” Sieviete (23 gadi, nepabeigta augstākā, strādā fabrikā).

- „Es strādāju par menedžeri mazā firmā, tā kā prece, ko tirgojām, nebija vairs tik pieprasīta, alga samazinājās, līdz ar to, nespēju vairs samaksāt kredīta maksājumus un te, pavērās iespēja strādāt Anglijā, un to arī izmantoju” (Sieviete, 27 gadi, vidējā profesionālā, tīršanas darbi).

Lai gan primārie aizbraukšanu motivējošie iemesli bijuši ekonomiska rakstura, ceļš līdz aizbraukšanai lielā daļā gadījumu veikts tādēļ, ka saņemts radu un draugu atbalsts. Viņi ar savu iepriekšējo pieredzi un atbalstu pārcelšanās procesu atvieglājuši. Tādēļ emigrācijas iemesli – gan atgrūdošie no Latvijas, gan piesaistošie Lielbritānijai bieži pārklājas un vērtējami kā komplekss, kas nosaka indivīda lēmuma pieņemšanas rezultātu un atspoguļojas respondentu pieredzē:

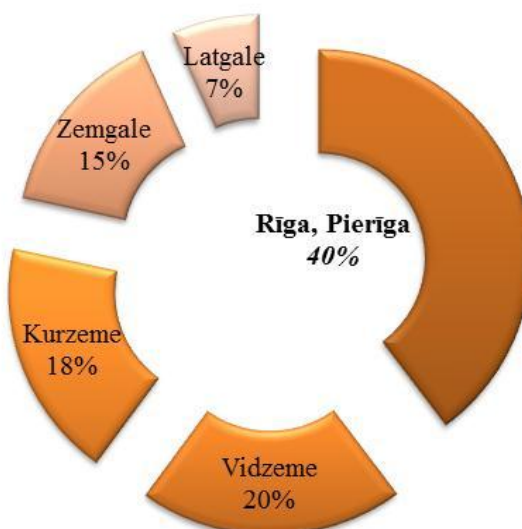
- „Pirmkārt jau iemesls bija finansu trūkums... Otrkārt manai partnerei māsa šeit strādā jau ceturto gadu un piedāvāja mums pārcelties uz dzīvi pie viņas. Tā mēs nolēmām doties prom no nabadzības” (Vīrietis, 31 gads, bērna kopšanas atvaļinājumā).
- „Tajā brīdī, kad vēl biju Latvijā, apstākļi bija ciešami, bija darbs, taču smags. Tagad esmu šeit, lielākoties dēļ darba, gribēju strādāt vieglāku un atmaksātāku darbu, ne tādus kāds bija Latvijā. Pamudināja varētu teikt draugi, teica, ka šeit esot daudz labāk kā Latvijā. Tādēļ arī izdarīju lēmumu” (Vīrietis, 22 gadi, noliktavas darbinieks).
- „Pirmkārt, es pazaudēju darbu Latvijā, iestājoties bezdarbnieku sarakstā, darbu nevarēju atrast. Otrkārt, dzīvošana man bija laukos palīdzēju radiniekiem. Taču es nespēju sēdēt mājas, un darīt mājas darbus, vēlējos kaut ko darīt, kaut kādā veidā nopelnīt, gūt no sava darba atalgojumu un gandarījumu. Treškārt, privāti, mēs ar dzīvesbiedru nolēmām doties uz Lielbritāniju, jo tur jau bija daļa viņa radinieku, kuri bija apmierināti ar dzīvi Lielbritānijā, tā arī mēs izlēmām, ka dosimies prom” (23 gadi, vidējā profesionālā izglītība, Frozen Herbs darbiniece).

Ekonomisko emigrācijas iemeslu nozīme migrācijas procesā apstiprina iepriekš izvirzīto hipotēzi. Lielākā daļa Latvijas migrantu, līdzīgi kā citi Austrumeiropas migranti, raksturojami kā darba jeb ekonomiskie migranti. Iepriekšējo vēlmi vairāk nopelnīt, uzlabot savu dzīves kvalitāti ekonomiskās krīzes apstākļos nomainījusi nepieciešamība veikt ikmēneša maksājumus, kā arī vispārēja neskaidrība un nedrošība par apstākļiem Latvijā. Krīzes periodā būtiskākie iemesli atšķirībā no iepriekšējā perioda ir augstie kredītmaksājumi un darba vietu trūkums ar vēlamu darba samaksu Latvijā.

7.3. Pirmskrīzes un krīzes migrantu reģionālās atšķirības

Pēc uzturēšanās ilguma Lielbritānijā respondentus var klasificēt divos nozīmīgos posmos. Lielākā daļa aptaujas respondentu – 79,6% – uz ārvalstīm devušies laika posmā no 2008. līdz 2012.gadam, kas cieši saistīts ar globālo ekonomikas lejupslīdi un tās ietekmi uz apstākļu maiņu Latvijā. Pirmskrīzes periodā laika posmā no 2004. līdz 2008.gadam no visiem respondentiem prom devušies 20,4%.

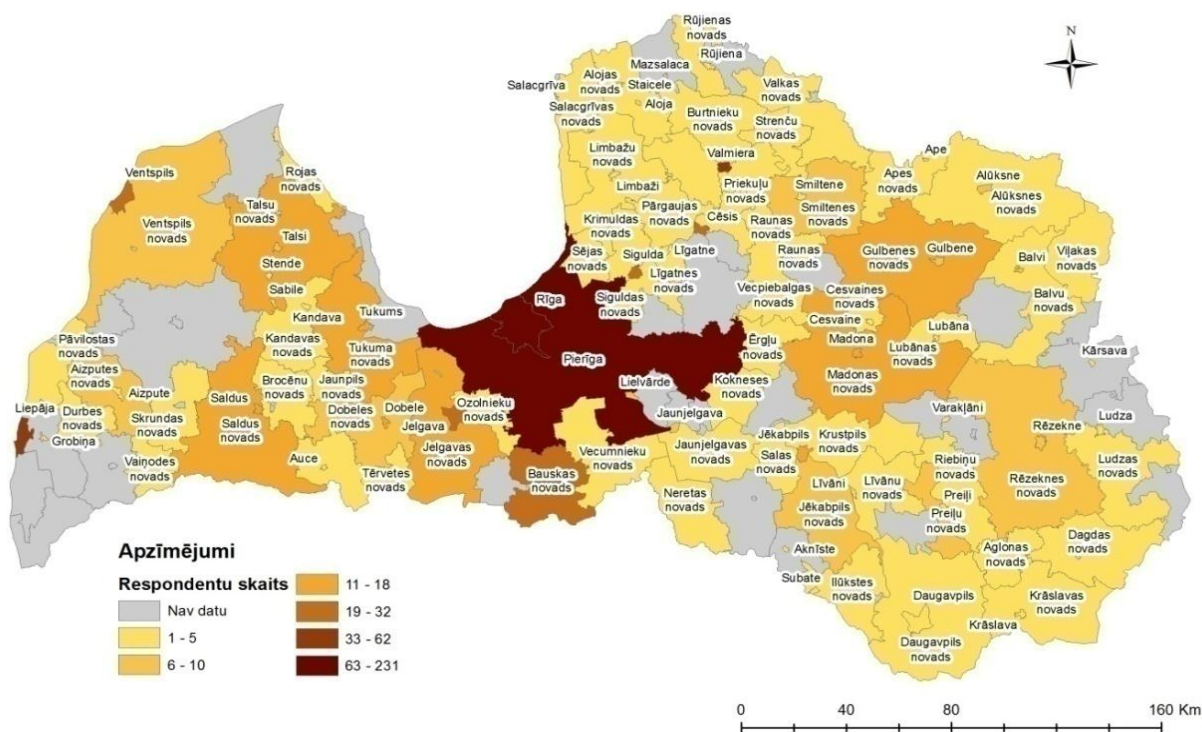
Vairums migrantu, kas uz ārzemēm devušies krīzes periodā, informāciju un praktisku palīdzību par aizbraukšanu ieguvuši neoficiālajos migrantu informācijas avotos un galvenie aizbraukšanas iemesli ir nepieciešamība vairāk nopelnīt un stabilitātes trūkums Latvijā.

7.6.att. Respondentu sadalījums pēc dzīvesvietas Latvijā

Aptaujas rezultāti (7.6. attēls) parāda respondentu dzīvesvietas pirms emigrācijas. Respondenti pārstāv visus Latvijas reģionus. Vislielākais respondentu skaits – 39,8% ir no Rīgas un Pierīgas, 20,2% respondentu izbraukuši no Vidzemes, 18,4% no Kurzemes, 14,9% no Zemgales un vismazākais respondentu skaits – 6,7% no kopējā respondentu skaita izbraukuši no Latgales. Lielā aizbraukušo proporcija no Latvijas centrālās daļas ir suburbanizācijas sekas. Šajā reģionā ekonomiskās izaugsmes gados bija aktīva mājokļu iegādes kreditēšana, tādēļ krīzes gados bija jāsaskaras ar grūtībām veikt ikmēneša maksājumus. Papildus tam augstais bezdarba līmenis ekonomiskās lejupslīdes gados Latvijā ietekmējis lēmumu meklēt darbu ārvalstīs, lai uzlabotu finanšu situāciju.

7.7.att. No Latvijas aizbraukušo respondentu ģeogrāfiskais sadalījums pa reģioniem

Pētot migrācijas ģeogrāfiskos aspektus, svarīgi noskaidrot aizbraucēju ģeogrāfisko sadalījumu Latvijas kontekstā. Laika posmā starp Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai un ekonomisko lejupslīdi Latvijā palielinājās Pierīgas reģiona iedzīvotāju skaits. Tur pēdējos desmit gados audzis ne vien iedzīvotāju skaits un blīvums, bet arī strādājošo darba samaksa. Augstākā darba samaksa ir Rīgā un Pierīgā, bet zemākā Vidzemes un Latgales reģionos (Bērziņš, 2011). Ekonomiskās lejupslīdes laikā tieši Rīgas un Pierīgas iedzīvotāji bijuši paaugstināta riska grupā, jo nespēja veikt ikmēneša maksājumus un bija ar lielāku varbūtību doties uz ārvalstīm.

Latvijas iedzīvotāji pirmskrīzes periodā bieži izmantoja kredītu iegūšanas iespējas (Martin, 2009; Smith, Svein, 2010; Bohle, 2010), kas, piedaloties ģeogrāfiskās mobilitātes suburbanizācijas procesā, visbiežāk tika izmantots nekustamā īpašuma iegādei Pierīgā (Bērziņš, 2011). Līdz ar ekonomiskās situācijas lejupslīdi Latvijā daudzi aizbraucēji savu emigrācijas lēmumu pamato ar nepieciešamību nopelnīt, lai veiktu ikmēneša maksājumus, „lai palīdzētu vīram atdot kredītus”, „samaksātu par savu dzīvokļa kredītu”.

7.3. tab. Izbraukšanas reģiona atšķirības respondentu raksturojumā

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1095), nav kvalificēti atlasei (n=22), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais izbraukšanas reģions: 0= citviet Latvijā ; 1= Rīga, Pierīga.

		B	Sig.
Pamatnodarbošanās Latvijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	0,525	0,097
	Bezdarbnieka statuss	0,446	0,059*
	Fiziska darba strādnieks	0,366	0,082
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	0,527	0,016**
	Speciālists/ierēdnis	0,867	0,000***
	Uzņēmuma īpašnieks	0,633	0,136
	Vadītājs, radoša profesija	1,026	0,000***
Pamatnodarbošanās Lielbritānijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	-0,572	0,051*
	Bezdarbnieka statuss	-1,018	0,015**
	Fiziska darba strādnieks	-0,775	0,002***
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	-0,394	0,143
	Speciālists/ierēdnis	-0,643	0,059*
	Uzņēmuma īpašnieks	-0,298	0,575
	Vadītājs, radoša profesija	-,366	0,364
Aizbraukšanas periods	2004 - 2007	-0,338	0,054*
	2008 – 2012 (ref)		
Atkārtota migrācija	Jā	-0,342	0,019**
	Nē (ref)		
Constant		-0,037	0,879
-Log likelihood	1413,307		
Chi-square	45,698		
Cox&Snell R Square	0,041		
Nagelkerke R Square	0,056		
Overall percentage	64,2		

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Logaritmiskās regresijas modeļa rezultāti (7.3.tab.) parāda, ka aizbraucēji no Rīgas un Pierīgas salīdzinājumā ar citu vietu Latvijā vairāk izbrauca krīzes periodā. Papildus tam aizbraucējiem no Rīgas un Pierīgas nav bijis iepriekšējās migrācijas pieredzes. Aizbraucēju ģeogrāfisko atšķirību kontekstā statistiski nozīmīgas atšķirības ir nodarbošanās pirms un pēc aizbraukšanas. Modelis parāda, ka, salīdzinot ar studentiem un skolēniem Latvijā, citas nodarbināto grupas aizbraukušas no Rīgas un Pierīgas. Studentu un skolēnu grupai ir lielāka varbūtība būt no citas vietas Latvijā, bet ne no Rīgas un Pierīgas. Statistiski nozīmīgs rezultāts ir kvalificēta fiziska darba strādnieku grupai, speciālistiem, ierēdņiem un dažāda līmeņa vadītājiem, kā arī radošo profesiju pārstāvjiem, kuri salīdzinājumā ar studentu, skolēnu grupu ir ar lielāku varbūtību būt no Rīgas un Pierīgas. Savukārt, apskatot pamatnodarbošanos

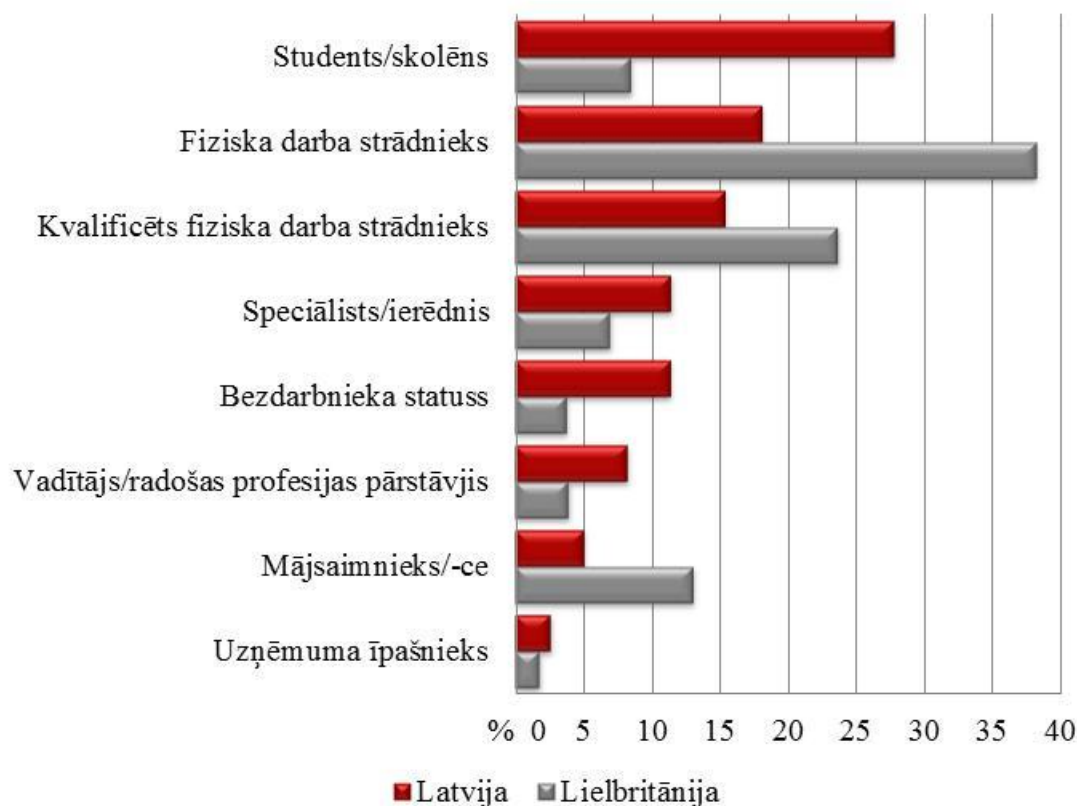
Lielbritānijā pēc emigrācijas, atklājas, ka tie, kuri Lielbritānijā ir bezdarbnieku statusā vai fiziska darba strādnieki, salīdzinot ar studentu/skolēnu grupu, ar lielāku varbūtību ir no citas Latvijas vietas, nevis Rīgas un Pierīgas. No Rīgas un Pierīgas izbraukušie Lielbritānijas darba tirgū ieņem par mazkvalificētu darbaspēku augstākas pozīcijas.

No visiem respondentiem lielākais aizbraucēju skaits no Rīgas un Pierīgas ir reģistrēts ekonomiskās lejupslīdes laikā, kas arī apstiprina hipotēzi. Papildus tam regresijas modeļi parāda atkārtotas migrācijas pieredzes nozīmi pirms krīzes un krīzes laikā. Tiem, kuri izbraukuši no Rīgas un Pierīgas, nav iepriekšējas migrācijas pieredzes.

7.4. Migrantu pamatnodarbošanās Latvijā un Lielbritānijā

Austrumeiropas migrantu kontekstā tiek minēts kvalifikācijas un prasmju zudums. Latvijas iedzīvotāju grupu raksturojums Lielbritānijā apstiprina hipotēzi, jo rezultāti parāda, ka vairums aizbraucēju ir nodarbināti savām prasmēm zemāk kvalificētos darbos, taču saņemtais atalgojums ir augstāks nekā Latvijā.

Respondentu nodarbošanās pārmaiņas kopumā parāda statistiski nozīmīgas atšķirības. 7.8. attēlā redzama respondentu pamatnodarbošanās Latvijā, kā arī pamatnodarbošanās Lielbritānijā aptaujas veikšanas brīdī.

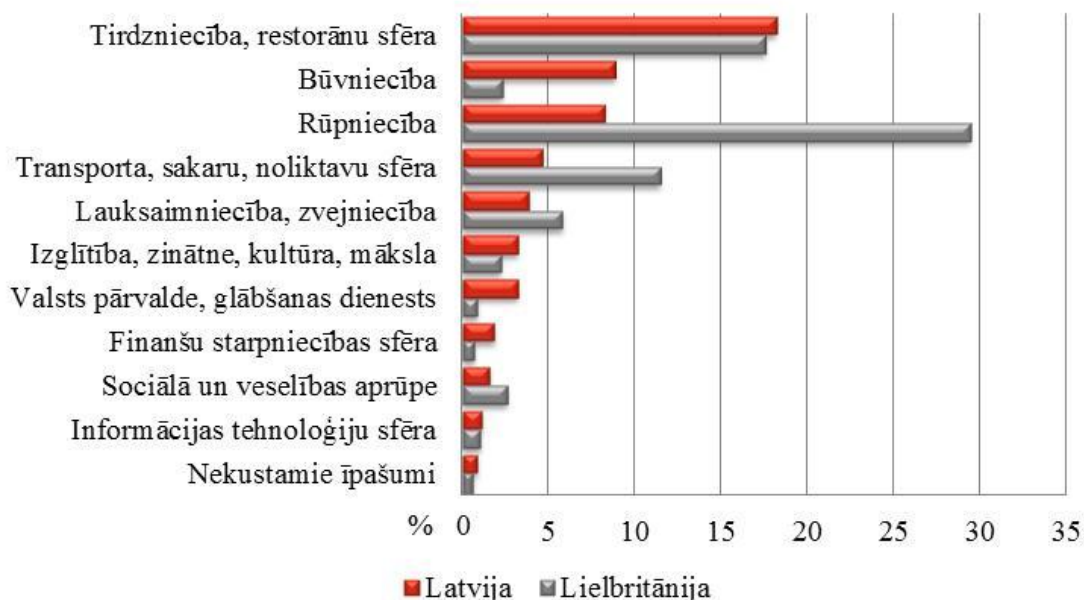

7.8.att. Nodarbinātības statusa salīdzinājums Latvijā un Lielbritānijā

Būtiskas atšķirības ir vairākās nodarbošanās kategorijās. Divas lielākās kategorijas ir strādnieki – no 18,1% Latvijā līdz 38,2% Lielbritānijā palielinājies to īpatsvars, kuri strādā fizisku darbu. No 15,4% Latvijā līdz 23,7% Lielbritānijā palielinājies kvalificētu fiziska darba strādnieku īpatsvars. Latvijā pirms aizbraukšanas mācījās vai studēja 27,8% respondentu, bet Lielbritānijā aptaujas brīdī studēja vien 8,5% respondentu. Latvijā pirms aizbraukšanas vislielākais respondentu īpatsvars ir šādās grupās: speciālisti/ierēdņi, bezdarbnieki, dažāda līmeņa vadītāji, radošo profesiju pārstāvji, kā arī savu uzņēmumu īpašnieki. Apgriezta tendence ir mājsaimniecēm/-iem, kuru īpatsvars Lielbritānijā ir lielāks nekā pirms tam Latvijā.

Nodarbinātības statusa pārmaiņas, salīdzinot Latviju un Lielbritāniju, ir statistiski nozīmīgas, ko apstiprina veiktais Hī-kvadrāta tests (Sig.0,000). Lielbritānijas darba tirgus pieprasījums koncentrēts uz mazkvalificētu, fiziska darba strādnieku kategoriju. Šķērsriezuma tabulas rezultāti parāda, ka trešdaļa studentu/skolēnu grupas, kvalificētu strādnieku un speciālistu/ierēdņu Lielbritānijā ieņem mazkvalificētu fiziska darba strādnieku pozīciju. Puse grupas, ko veido personas ar bezdarbnieku statusu un fiziska darba strādnieki Latvijā, arī turpmāk Lielbritānijā ir nodarbināti mazkvalificētu darbu segmentā. Savukārt pozitīvi vērtējams tas, ka puse Latvijas kvalificēto fiziska darba strādnieku, piemēram, celtnieki, arī Lielbritānijā ir nodarbināti līdzīgā pozīcijā, nevis zemākā. Līdz ar augsto algu atšķirību starp valstīm ievērojama daļa no Latvijas emigrējušo, lai gan iepriekšējā kvalifikācija Latvijā ir bijusi cita, pieņēmuši sava statusa maiņu un strādā mazāk kvalificētā darbā nekā Latvijā. Tomēr emigrantu grupa Lielbritānijā atbilstoši nodarbošanās sektoram un sfērai ir daudzveidīga. Daļa aizbraucēju arī ārvalstīs strādā augstas kvalifikācijas speciālistu darbavietās, tādā veidā izmantojot iespējas, ko piedāvā Eiropas brīvais darba tirgus.

Tautsaimniecības sfēras, kurās nodarbinātas Lielbritānijā dzīvojošo respondentu grupas, atspoguļojas 7.9. attēlā pirms un pēc aizbraukšanas. Būtiskākās pārmaiņas redzamas rūpniecības sektorā, kurā Latvijā strādājuši 8,2%, bet Lielbritānijā 29,4% respondentu. Lielbritānijā un Latvijā būtiski neatšķiras lauksaimniecības, mežsaimniecības un zvejniecības sektorā strādājošie – 3,8% Latvijā un 5,8% Lielbritānijā. Sfērās, kas saistītas ar transportu, sakariem un noliktavām, Latvijā strādāja 4,7% respondentu, bet Lielbritānijā tas audzis līdz 11,5%. Sektoru, kuros Latvijā strādā lielākā respondentu daļa, ir būvniecība, tā no 8,9% Latvijā sarukusi līdz 2,3% Lielbritānijā.

7.9. att. Nodarbošanās sfēras Latvijā un Lielbritānijā

Vairums darba meklētāju no Latvijas ir jauni vīrieši ar vidējo vai vidējo profesionālo izglītību. Lielbritānijā tiem, veicot zemu vai mazkvalificētu darbu, iespējams gūt augstākus ienākumus nekā Latvijā. Daudzi Latvijā strādājošie, saskaroties ar problēmām ikmēneša kredītu maksājumu veikšanā, izvēlējušies strādāt ārvalstīs, lai varētu atbalstīt savas ģimenes un maksāt parādsaistības. Ekonomiskajiem jeb darba migrantu raksturīgs sākotnējais plāns par pagaidu darbu ārvalstīs, kas bieži vien pakāpeniski mainās, un ģimenes apvienošanās kārtībā pārcelšanās uz ārzemēm kļūst par pastāvīgas dzīves vietas maiņu.

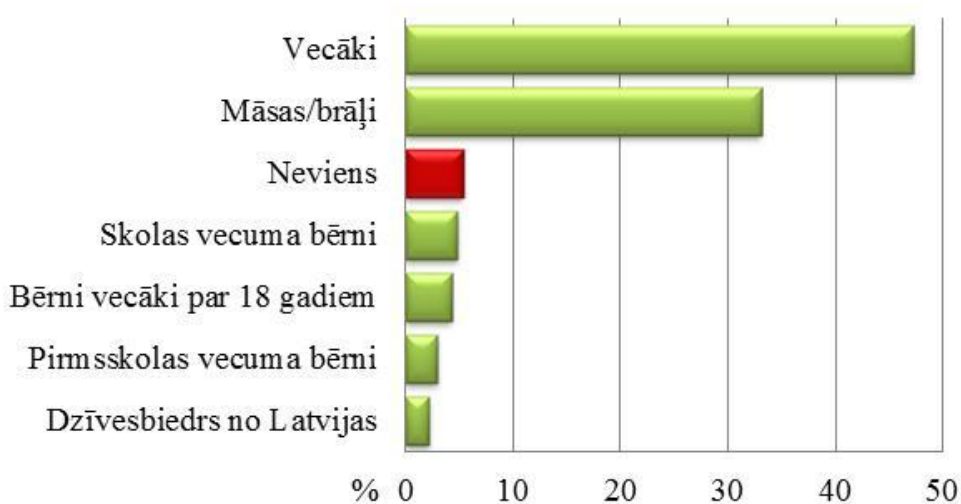
Pamatnodarbošanās pārmaiņas Latvijā un Lielbritānijā atklāj statistiski nozīmīgas atšķirības nodarbinātības statusā un apstiprina hipotēzi, jo rezultāti parāda, ka vairums Lielbritānijā strādājošo latviešu, salīdzinot ar Latviju, ir nodarbināti savai iepriekšējai kvalifikācijai un izglītībai neatbilstošā pozīcijā. Pieredzei un prasmēm atbilstošu vietu darba tirgū iespējams uzlabot līdz ar uzturēšanās ilguma palielināšanos.

7.5. Ģimene un latviešu kopiena Lielbritānijā

Savstarpējā saziņa un kopīgu aktivitāšu veikšana ārvalstīs ir viens no priekšnosacījumiem, lai Lielbritānijā veidotos uz kopīgām aktivitātēm balstīta kopiena un jauna diaspora, kas saglabā latviskās tradīcijas un valodu. Lai gan pētījumā apskatītajai migrantu grupai migrācijas pieredze vairumā gadījumu ir mazāka par 10 gadiem, bieži vien tikai 2 – 4 ārvalstīs pavadīti gadi, tomēr gan savstarpējā, gan saziņa ar dzimteni nodrošina, piemēram, valodas apgušanu ārvalstīs dzimušajiem bērniem.

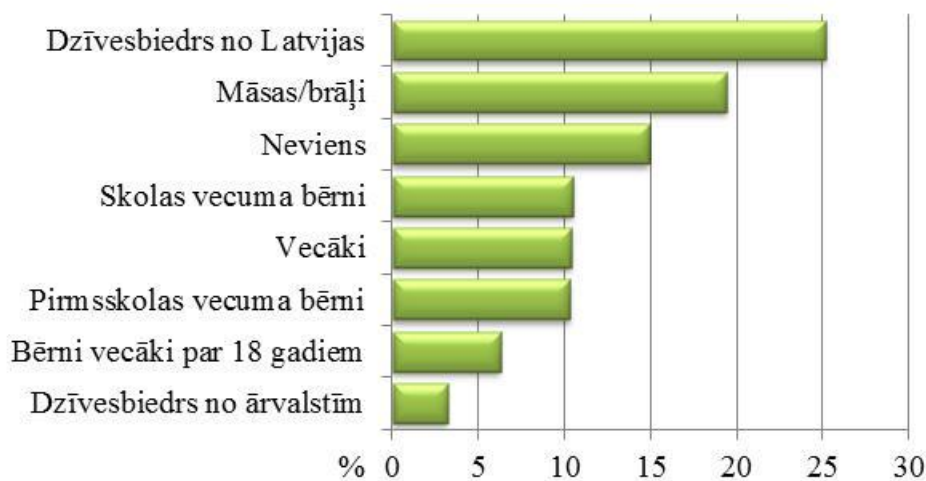

No visiem respondentiem 47,3% norādīja, ka Latvijā viņiem palikuši vecāki (7.10.att.), 33% kāds no tuvākajiem ģimenes locekļiem – māsa un/ vai brālis, 12% respondentu palicis viens vai vairāki bērni (arī vecāki par 18 gadiem), 5,4% respondentu Latvijā nav palicis neviens ģimenes loceklis un tikai 2,2% dzīvesbiedrs atrodas Latvijā.

7.10. att. Aizbraucēju ģimenes sastāvs Latvijā

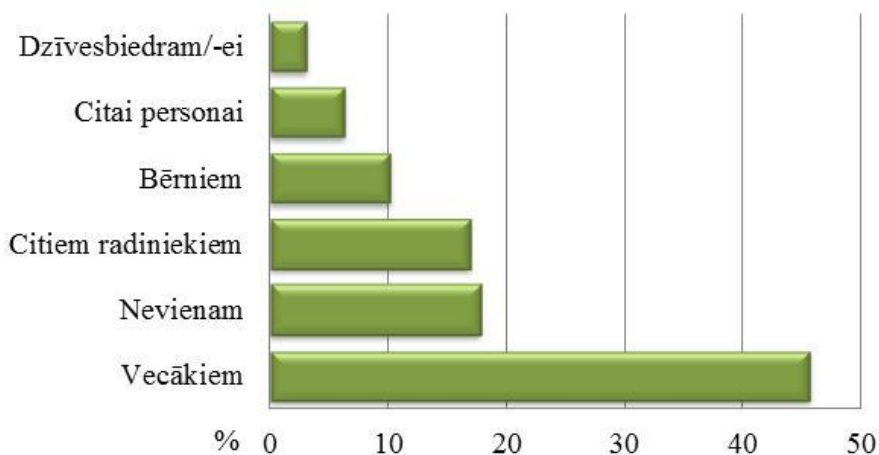
Savukārt vērtējot ģimenes sastāvu Lielbritānijā (7.11.att.), visbiežāk 27% respondentu ir kopā ar saviem bērniem, 25% kopā ar dzīvesbiedru no Latvijas, 19,4% un 10,4% gadījumu Lielbritānijā ir kopā ar brāļiem/māsām un vecākiem. 15% respondentu Lielbritānijā uzturas bez citiem savas ģimenes locekļiem, 3,2% no visiem respondentiem ir dzīvesbiedrs no ārvalstīm.

7.11. att. Aizbraucēju ģimenes sastāvs Lielbritānijā

Lielbritānijā dzīvojošie latvieši visbiežāk, 85% gadījumu, dzīvo kopā ar kādu no saviem ģimenes locekļiem. Ģimenes bieži ir dibinātas Latvijā un, ja arī sākotnēji kāds no ģimenes locekļiem ārvalstīs ir bijis viens, tad pēc laika citi ģimenes locekļi pievienojas. Tomēr šajā grupā ir arī vīrieši un sievietes, kuri ģimeni izveidojuši ar Lielbritānijas pilsoņiem vai kādas citas valsts pārstāvjiem un pašlaik dzīvo Lielbritānijā. Retāk nekā ar partneriem, bērniem un tuviem draugiem latvieši Lielbritānijā dzīvo kopā ar saviem vecākiem. Ja tie ir pieauguši bērni, kuri ar visu ģimeni pārcēlušies uz ārzemēm, tad vecāka gada gājuma cilvēki bieži tiek aicināti līdzi, lai visa ģimene būtu kopā.

Latvijā palikušo ģimenes locekļu sastāvs, saistot ar sūtījumiem no ārvalstīm, parādās (7.12.att.), ka 46% gadījumu sūtījumi tiek sūtīti tieši vecākiem, kuri palikuši Latvijā. 18% respondentu neko uz Latviju nesūta, 17% sūta citiem radniekiem, 10% saviem Latvijā palikušajiem bērniem, 6% respondentu atbalsta kādu citu personu un 3% sūta naudu vai citus sūtījumus saviem dzīvesbiedriem Latvijā. Analizējot sūtījumus, ko respondenti sūta no Lielbritānijas uz Latviju, visbiežāk, 38%, tā ir nauda, 33% dāvanas, 18% sadzīvē nepieciešamās lietas un 11% uz Latviju neko nesūta.

7.12. att. Sūtījumu saņēmēji Latvijā

Ģimenes stāvokļa regresijas modeļa rezultāti parāda, ka vīrieši retāk nekā sievietes ārzemēs ir kopā ar savām partnerēm. Vīrieši biežāk uz ārzemēm devušies vieni paši ekonomisku motīvu vadīti. Šis rezultāts sasaucas ar iepriekš citu autoru pētījumos atrastiem rezultātiem par migrantu, kurš ir gados jauns vīrietis (Krišjāne *et al.*, 2007). Rezultāti arī parāda, ka tie, kuri sevi pieskaitījuši pie darba migrantu grupas, salīdzinājumā ar citu grupu, retāk ir kopā ar saviem partneriem. Tie, kuri informāciju ieguvuši no radiem un draugiem, retāk ir kopā ar partneri no Latvijas, tādā veidā viņi meklējuši darba iespējas, nevis pārcēlušies uz ārzemēm ar partneri vai visu ģimeni. Migrantu raksturojums pēc nodarbošanās Latvijā parāda, ka tikai viena grupa – speciālisti un ierēdņi, salīdzinot ar fiziska darba strādniekiem, ar statistiski nozīmīgu rezultātu

biežāk ir kopā ar saviem partneriem no Latvijas. Analizējot pamatnodarbošanos Lielbritānijā, redzams, ka tādai kategorijai kā mājsaimnieces/-ki, skolēni, studenti, kvalificēta fiziska darba strādnieki un dažādu līmeņu vadītāji un radošo profesiju pārstāvji, salīdzinot tos ar fiziska darba strādniekiem, ir vienāda tendence būt kopā ar partneri no Latvijas. Tātad šeit iespējams novērot augstāk kvalificēto migrantu pārcelšanos uz Lielbritāniju kopā ar savām ģimenēm.

7.4 tab. Migrantu grupu raksturojums pēc ģimenes stāvokļa

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nav kvalificēti atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais ģimenes stāvoklis: 0= partneris nav/ nav Lielbritānijā; 1= kopā ar partneri Lielbritānijā.

		B	Sig.
Dzimums	Vīrietis	-0,534	0,001***
	Sieviete (ref)		
Pamatnodarbošanās Latvijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	-0,156	0,685
	Bezdarbnieka statuss	0,036	0,888
	Fiziska darba strādnieks	-0,073	0,755
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	0,238	0,333
	Speciālists/ierēdnis	0,814	0,002***
	Uzņēmuma īpašnieks	0,226	0,636
	Vadītājs, radoša profesija	0,056	0,850
Pamatnodarbošanās Lielbritānijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	1,943	0,000***
	Bezdarbnieka statuss	,789	,096
	Fiziska darba strādnieks	1,054	,001***
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	1,165	,000***
	Speciālists/ierēdnis	,838	,033**
	Uzņēmuma īpašnieks	,975	,110
	Vadītājs, radoša profesija	1,177	,013**
Motīvu grupa	Darba migranti	-,360	,046*
	Cita grupa (ref)		
Informācijas iegūšanas avots	Radi un draugi	-,270	,070*
	Cits avots (ref)		
Aizbraukšanas iemesls	Ģimenes/privāti iemesli	,561	,000***
	Cits iemesls (ref)		
Bērni Lielbritānijā	Ir	1,707	0,000***
	Bērnu nav (ref)		
Constant		-1,571	,000
-Log likelihood		1166,226	
Chi-square		254,278	
Cox&Snell R Square		,219	
Nagelkerke R Square		,292	
Overall percentage		72,7	

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Partnera esība vai neesība ārvalstīs ir viens no ģimenes stāvokļa raksturlielumiem. Turpmāk kā nākamais ģimenes raksturlielums apskatīta dažāda vecuma bērnu esība kopā ar migrantu Lielbritānijā.

No visiem respondentiem 224 gadījumos bērni bija palikuši Latvijā, un 483 gadījumos bērni bija kopā ar respondentu Lielbritānijā. Latvijā vairāk palikuši bērnu vecumā pēc 18 gadiem, bet visvairāk 38% ir kopā ar bērniem, kuri ir pirmsskolas vecumā, tomēr ievērojama proporcija jeb 25% no visiem Latvijā esošajiem bērniem ir pirmsskolas vecuma bērni, kuri atrodas Latvijā.

7.5. tab. Migrantu grupu raksturojums pēc ģimenes sastāva

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nav kvalificēti atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais ģimenes sastāvs Lielbritānijā: 0= bērnu nav vispār/Lielbritānijā; 1= kopā ar bērniem Lielbritānijā.

		B	Sig.
Dzimums	Vīrietis	-0,486	0,020**
	Sieviete (ref)		
Vecuma grupas	16 – 23 (ref)		
	24 – 30	1,079	0,000***
	31 – 37	2,2021	0,000***
	38 – 44	1,725	0,000***
	Vecāki par 45	-0,225	0,597
Pamatnodarbošanās Latvijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	1,951	0,000***
	Bezdarbnieka statuss	0,307	0,405
	Fiziska darba strādnieks	1,106	0,001***
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	0,808	0,023**
	Speciālists/ierēdnis	0,398	0,277
	Uzņēmuma īpašnieks	0,279	0,654
	Vadītājs, radoša profesija	0,666	0,096
Pamatnodarbošanās Lielbritānijā	Skolēns, students (ref)		
	Mājsaimnieks/-ce	0,411	0,340
	Bezdarbnieka statuss	-0,378	0,537
	Fiziska darba strādnieks	-0,835	0,040**
	Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	-0,844	0,047**
	Speciālists/ierēdnis	-0,313	0,520
	Uzņēmuma īpašnieks	-0,326	0,636
	Vadītājs, radoša profesija	-0,529	0,368
Atkārtota migrācija	Jā	,397	,059*
	Nē (ref)		
Partneris Lielbritānijā	Ir	1,673	,000***
	Partnera nav (ref)		
Aizbraukšanas iemesls	Ģimenes/privāts iemesls	,657	,000***
	Cits iemesls (ref)		

Informācijas iegūšanas avots	Radi un draugi Cits (ref)	,336	,067*
Constant		-1,489	,000
-Log likelihood	842,297		
Chi-square	361,634		
Cox&Snell R Square	,296		
Nagelkerke R Square	,429		
Overall percentage	81,5		

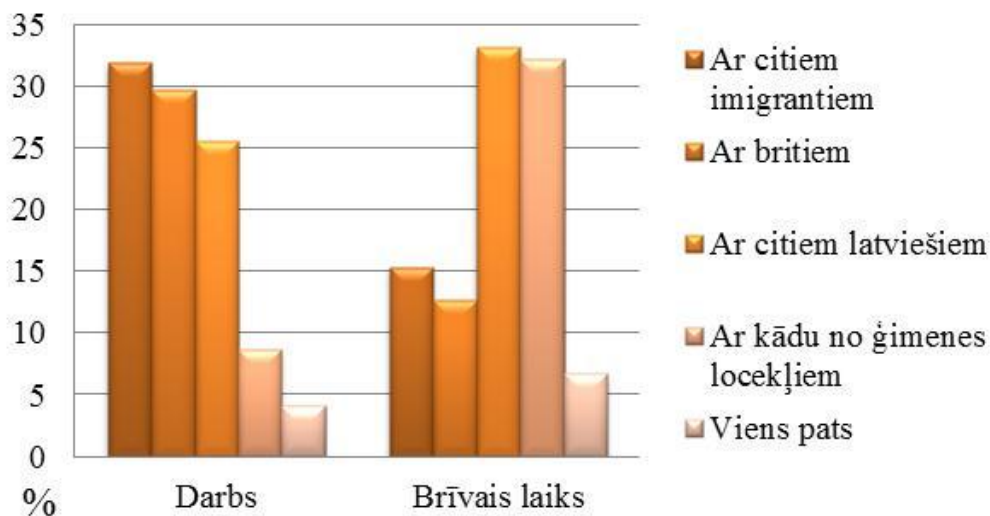
*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Lai gan liela daļa aizbraucēju no Latvijas ir devušies prom kā darba migranti, tomēr daudzi migrācijas procesā ir iesaistījuši arī dažāda vecuma bērnus. Veiktā analīze ļauj saprast, kas ir tās aizbraucēju grupas, kurām ir lielāka varbūtība ārzemēs būt kopā ar saviem bērniem un kas ir tie, kuri nav kopā ar saviem bērniem vai arī kuriem bērnu nav vispār. Vīrieši salīdzinājumā ar sievietēm retāk ir kopā ar bērniem vai arī viņiem bērnu nav. Vērtējot vecuma grupas, jaunākajai vecuma grupai līdz 23 gadiem šis rādītājs nav nozīmīgs, tomēr visām pārējām vecuma grupām 24 – 30, 31 – 37 un 38 – 44, salīdzinot ar vecuma grupu pēc 45 gadiem ir statistiski lielāka varbūtība Lielbritānijā būt kopā ar saviem bērniem.

Pamatnodarbošanās rādītāja raksturojums ir svarīgs gan pirms, gan pēc aizbraukšanas. Pirmajā gadījumā nozīmīgs rezultāts ir divām kategorijām – mājsaimniecēm/-kiem un studentiem, skolēniem, kā arī kvalificētiem fiziska darba strādniekiem, kuri ar statistiski nozīmīgu koeficientu, salīdzinot ar fiziska darba strādniekiem, ir kopā ar bērniem. Tomēr pamatnodarbošanās raksturojums Lielbritānijā parāda, ka tie, kuri Lielbritānijā studē vai mācās, kā arī kvalificēti fiziska darba strādnieki, salīdzinot ar mazkvalificēta darba strādniekiem, Lielbritānijā ir ar lielāku varbūtību būt bez bērniem. Tie, kuri sevi pieskaita pie darba migrantiem, parāda augstāku varbūtību ārzemēs būt bez bērniem vai ir bez bērniem, nekā tie, kuri sevi pieskaita pie citas grupas. Papildus minētajam norāda uz statistiski nozīmīgu rezultātu ģimenes/privātiem aizbraukšanas iemesliem salīdzinājumā ar citiem iemesliem, lielāku varbūtību būt kopā ar bērniem Lielbritānijā. Tie cilvēki, kuri migrācijā iesaistījušies atkārtoti, salīdzinot ar tiem, kuri migrējuši pirmo reizi, ir ar lielāku varbūtību būt kopā ar bērniem. Papildus tam respondenti, kuri Lielbritānijā ir kopā ar partneri, parāda arī statistiski lielāku varbūtību Lielbritānijā būt kopā arī ar saviem bērniem.

Migrantu sociālo tīklu raksturo arī pakāpe, kādā attiecības starp dalībniekiem iekļauj pārklāšanos institucionālajās sfērās. Piemēram, indivīdi, kas darbā ir līdzstrādnieki, var būt saistīti arī ar ģimenes saitēm, politiskiem uzskatiem vai piederību klubam (Portes, 1995; Vertovec, 2009). Tīklos, ko radījuši imigranti no Latvijas Lielbritānijā, parādās diezgan augsta pārklāšanās pakāpe un ir dažādas attieksmes pret citiem latviešiem, un bieži novērojams noliegums būt par daļu no kopienas, lai gan gandrīz visos gadījumos tie paši ir izteikuši vēlmi pievienoties tīklam vai ir bijuši aģenti citiem interesentiem. Ārvalstīs esošo ģimeņu, kā arī citu latviešu nozīmi pierāda darba un brīvā laika sfēru pārklāšanās. Tā 7.13. attēlā redzams, ka profesionālajā sfērā respondenti biežāk strādā kopā ar kādu citu imigrantu, ar vietējo un arī ar

kādu citu latvieti turklāt 8% respondentu strādā ar kādu no ģimenes locekļiem. Taču, vērtējot brīvā laika pavadīšanas paradumus, 33% brīvo laiku pavada kopā ar citiem latviešiem, 32% ar saviem ģimenes locekļiem un ievērojami mazāk 15 un 13% ar citiem imigrantiem un britiem.

7.13.att. Darba un brīvā laika pavadīšanas paradumi

Tie, kuru sociālie tīkli ir uz ģimeni balstīti, tiecas brīvo laiku pavadīt ģimenes lokā un neuztur aktīvus kontaktus ar citiem. Individū pieredze atspoguļo Lielbritānijā dzīvojošo latviešu savstarpējās saiknes:

- *Es pavadu savu brīvo laiku ar ģimeni, citus latviešus satieku tikai Latviešu skolā Londonā (sieviete, 32)*
- *Es parasti pavadu savu brīvo laiku ar savu mazo meitiņu; es nesatieku daudz citus latviešus, jo lielākoties tie ir vīrieši. Mans partneris vairāk laika pavada ar viņiem (sieviete, 25)*
- *Vienīgā lieta, kas mani saista ar latviešiem ir darbs. Savu brīvo laiku es pavadu ar savu draugu – apskatām dabu u.c. (sieviete, 22).*

Tomēr katra personīgais paziņu loks paplašinās, ja palielinās kopīgo aktivitāšu skaits un ja partneris ir no Latvijas vai ja Lielbritānijā ir citi radnieki un draugi no Latvijas. Sabiedrisko atbalstu ārzemēs meklē ar vietējo, citu migrantu vai citu migrantu no Latvijas palīdzību, kas arī izrādās ir pamats Latvijas tradīcijām un kopējai laika pavadīšanai ārzemēs.

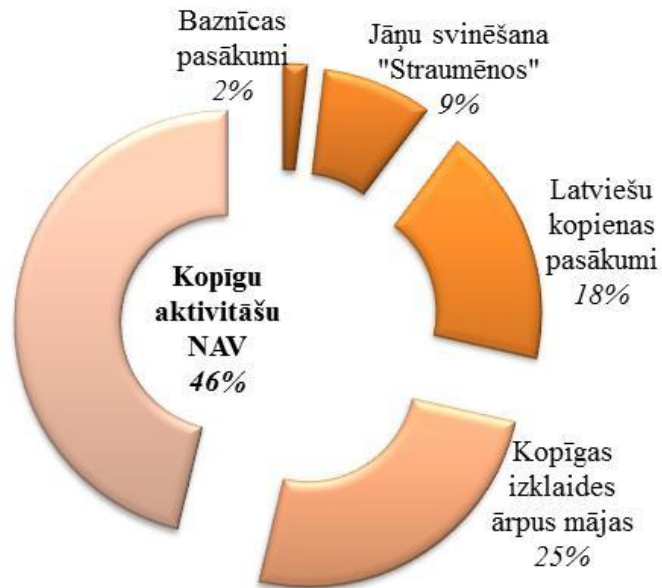
- *Šeit nav daudz latviešu, vietā, kurā es dzīvoju, tāpēc mēs cenšamies turēties kopā. Mēs satiekamies, grilējam un dažreiz kopā izejam uz bāriem (vīrietis, 24).*

- *Es apmeklēju pasākumus, ko rīko latvieši. Kopā ar citiem latviešiem mēs svinam tradicionālos svētkus (sieviete, 47).*

No piedalīšanās aktīvajā sabiedriskajā imigrantu dzīvē, daudzus latviešus attur brīvā laika trūkums vai apzināta izvairīšanās. Kā attēlots zemāk, bieži iesaistīšanās citos sabiedriskos notikumos ir interesantāka nekā attiecību uzturēšana ar tautiešiem.

- *Es nesatiekos ar latviešiem šeit, jo man ir labi angļu draugi. Parasti starp latviešiem valda skaudība un baumas (sieviete, 25).*
- *Ja runājam atklāti, man nav vēlmes pavadīt laiku ar citiem latviešiem šeit; manuprāt, labāk ir aiziet uz futbola spēli, kino, pagrilēt vai uz bāru kopā ar maniem angļu kolēģiem (vīrietis, 25).*
- *Es nepavadu daudz laiku ar tautiešiem šeit, jo viņi nav jaukā kā sabiedrības daļa. Es pavadu laiku un izklaidējos ar savu draugu un māsīcu. Dažreiz mēs ejam uz parku, bet visbiežāk laiku pavadām mājā, jo pēc darba es jūtos nogurusi, un mēs šeit neesam, lai tērētu naudu izklaidēm, bet gan atmaksātu mūsu kredītsaistības (Sieviete, 21).*

Ir daudzi piemēri intervijās, kurās respondenti pazemina latviešu sociālo tīklu nozīmi un bieži apgalvo, ka tie labāk pavada laiku ar imigrantiem no citām valstīm vai britiem, tomēr reālajā dzīvē tas nav bieži novērots. It īpaši to starpā, kuriem ir vājas angļu valodas zināšanas, tas padara viņu komunikācijas iespējas ar britiem ļoti apgrūtināšas, bet mantojums no Padomju Savienības – krievu valodas zināšanas ļauj brīvi sazināties ar imigrantiem no Austrumeiropas. Par spīti tam daudzas personas, kas ir ciešo saikņu sastāvdaļa, bieži tiek ieslēgtas vidē, aktivitātēs un dzīvesveidā, kāds dominē noteiktajā tīklā. Individuālam jābūt ļoti mērķtiecīgam, lai attīstītu vājās saites, tādā veidā uzlabojot savas darba iespējas un stāvokli sabiedrībā.

7.14. att. Latviešu kopienas Lielbritānijā kopīgās aktivitātes

7.14 attēlā redzamas galvenās brīvā laika pavadīšanas iespējas, kas apvieno latviešu kopienu Lielbritānijā. Gandrīz puse respondentu atzina, ka dažādu iemeslu dēļ kopīgās aktivitātēs ar latviešiem neiesaistās, bet, kā iepriekš minēts, laiku pavadā savas ģimenes lokā vai citā, ne latviešu sabiedrībā. 18% piedalās latviešu kopienas organizētajos pasākumos (tajā skaitā latviešu skoliņas, pašdarbības un sporta kolektīvi), 9% respondentu piedalās ikgadējās Jāņu svinībās „Straumēnos” un vien 2% respondentu apmeklē vietējās latviešu baznīcas draudzes pasākumus.

7.6. Atkārtota migrācija un reemigrācija

Brīva darbaspēka pārvietošanās Eiropas Savienībā nodrošina augstu mobilitātes līmeni. Aptaujas rezultāti parāda, ka 73% respondentu ir iepriekšējās migrācijas pieredze. Logaritmiskās regresijas modelis (7.6. tab.), raksturojot migrantu grupu ar atkārtotas migrācijas pieredzi, parāda būtiskas atšķirības. Pirmkārt, pirmskrīzes migrantu grupa salīdzinājumā ar krīzes migrantiem uz ārvalstīm ceļojusi jau iepriekš. Otrkārt, tā migrantu grupa, kuri tuvāko piecu gadu laikā Latvijā neplāno atgriezties, ir ar lielāku varbūtību uz ārvalstīm doties pirmo reizi. Tā migrantu grupa, kura uz ārvalstīm devusies jau iepriekš, parāda lielāku varbūtību atgriezties Latvijā. Treškārt, visām pārējām vecuma grupām salīdzinājumā ar jaunākajiem migrantiem vecumā no 16 līdz 23 gadiem, ir lielāka iepriekšējās migrācijas pieredze. Statistiski nozīmīgs koeficients ir vecuma grupai no 24 līdz 30 gadiem.

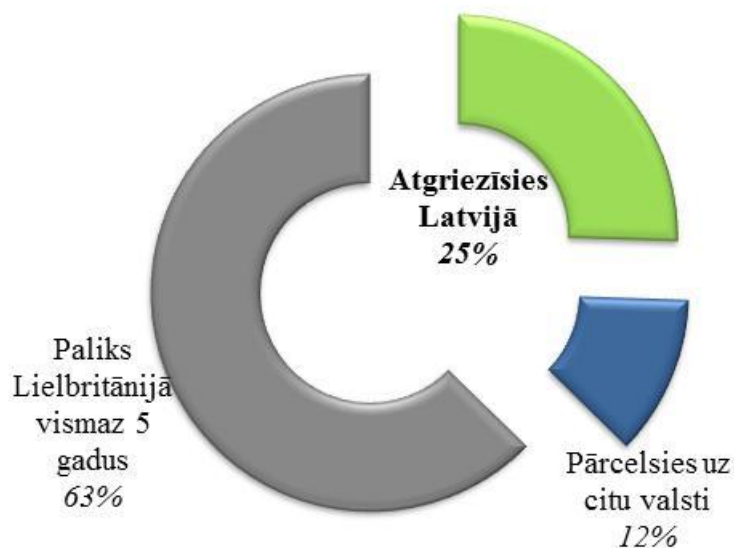
7.6. tab. **Migrantu grupa ar atkārtotas migrācijas pieredzi**

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nav kvalificēti atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais migrācijas pieredze: 0= nav braukuši atkārtoti; 1= ir braukuši atkārtoti.

		B	Sig.
Vecuma grupas	16 – 23		
	24 – 30	0,421	0,013**
	31 – 37	0,076	0,743
	38 – 44	0,695	0,038**
	Vecāki par 45 (ref)	0,551	0,110
Aizbraukšanas periods	2004 – 2007	2,173	0,000***
	2008 – 2012 (ref)		
Atgriešanās Latvijā	Nē, neatgriezīšos	-0,360	0,024**
	Jā, atgriezīšos (ref)		
Constant		1,099	0,000
-Log likelihood		1087,819	
Chi-square		99,035	
Cox&Snell R Square		,092	
Nagelkerke R Square		,132	
Overall percentage		72,3	

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Aptaujas rezultātu analīze pēc respondentu tuvāko piecu gadu nākotnes plāniem atklāj, ka iespējamo reemigrantu grupa ir 25% no visiem atbildējušajiem (7.15.att.). 63% no respondentiem uzsver, ka tuvāko piecu gadu laikā plāno palikt Lielbritānijā, savukārt 12% respondentu tuvāko piecu gadu laikā drīzāk plāno doties uz kādu citu valsti nevis uz Latviju. Kā iespējamās galamērķus šī respondentu grupa min ASV, Kanādu, Vāciju, Austrāliju u. c.

7.15. att. Reemigrācijas plāni

Kopumā 75% respondentu tuvāko piecu gadu laikā atgriezties neplāno. No tā attur iepriekš minētā neskaidrība par nākotnes apstākļiem Latvijā un nepietiekami ienākumi, lai veiktu ikmēneša maksājumus. Ekonomiskās situācijas uzlabošanās Latvijā varētu nodrošināt daļēju emigrantu atgriešanos. Iepriekšējie aprēķini Latvijā parāda, ka laika posmā no 2009. līdz 2010.gadam atgriezās 8% emigrantu (Hazana, 2011). Taču realitātē augstais bezdarba līmenis un nepievilcīgo apstākļu kopums Latvijā nākotnē daudzus var atturēt no iespējamās atgriešanās Latvijā.

7.7. tab. Migrantu grupu raksturojums pēc atgriešanās Latvijā

Binārās logaritmiskās regresijas modelis. Analīzē iekļauti (n=1031), nav kvalificēti atlasei (n=86), kopējais skaits (n=1117). Atkarīgais mainīgais atgriešanās Latvijā: 0= neatgrieziesies Latvijā; 1= atgrieziesies Latvijā.

		B	Sig.
Dzimums	Vīrietis Sieviete (ref)	-0,334	0,029**
Vecuma grupas	16 – 23 (ref) 24 – 30 31 – 37 38 – 44 Vecāki par 45	0,114 0,565 0,569 0,547	0,522 0,033** 0,078* 0,063*
Izglītība	Pamatizglītība Vispārējā vidējā izglītība Arodizglītība/vidējā profesionālā Augstākā izglītība (ref)	-0,645 -0,552 -0,340	0,003*** 0,019** 0,303
Atkārtota migrācija	Jā Nē (ref)	0,385	0,015**
Bērni Lielbritānijā	Ir Bērnu nav (ref)	0,404	0,032**
Aizbraukšanas iemesls	Bezdarbs, darba trūkums Cits iemesls (ref)	0,364	0,036**
Constant		1,845	0,000***
-Log likelihood	1136,732		
Chi-square	40,581		
Cox&Snell R Square	,039		
Nagelkerke R Square	,057		
Overall percentage	74,3		

*, **, *** – vērtējums ir statistiski būtisks ar ticamības varbūtību, respektīvi, 90%, 95% vai 99%

Logaritmiskās regresijas modelis (7.7. tab.) parāda, ka vīriešiem salīdzinājumā ar sievietēm ir mazāka varbūtība atgriezties. Taču vecuma grupa starp 31 un 37 gadiem salīdzinājumā ar jauniem cilvēkiem līdz 30 gadiem ir ar lielāku varbūtību atgriezties. Kopumā visām izglītības līmeņa grupām, salīdzinot ar pamatzglītības grupu, ir mazāka varbūtība atgriezties, bet statistiski nozīmīgs rezultāts ir migrantiem ar vispārējo vidējo izglītību,

arodizglītību un vidējo profesionālo, kuri neplāno atgriezties Latvijā. Savukārt, igauņu atgriešanās no Somijas pētījumā, izglītības līmenim nav saistības ar atpakaļmigrācijas tendenēm (Pungas *et al.*, 2012).

Tiem, kuri migrējuši atkārtoti, palielinās varbūtība atgriezties, salīdzinot tos ar pirmās reizes migrantiem, parādot veiksmīgu cirkulārās migrācijas modeli Eiropas iekšējā telpā. Tie, kuri uz ārzemēm devušies kā darba migranti un kuriem atgrūdošais iemesls no Latvijas saistīts ar bezdarbu un darba iespēju trūkumu, salīdzinājumā ar citiem iemesliem parāda lielāku atgriešanās varbūtību. Tas nozīmē, ka tie, kuri uz ārzemēm devušies peļņas nolūkos, uzlabojoties ekonomiskajiem apstākļiem, varētu atgriezties uz dzīvi Latvijā. Interesanti, ka tie, kuri Lielbritānijā ir kopā ar bērniem, salīdzinot ar tiem, kuriem bērnu nav, parāda lielāku varbūtību atgriezties Latvijā. Galvenokārt tas attiecas uz jaunu cilvēku grupu, kuriem ģimenes vēl nav izveidotas un tās, iespējams, tiks veidotas ārvalstīs.

Vērtējot atpakaļmigrācijas tendences, kontekstuālās pārmaiņas Latvijā potenciālos atpakaļmigrantus noliek atšķirīgos apstākļos, tādā veidā vai nu pamudinot vai atturot no atgriešanās, tomēr uzturot dzīvu „mītu par atgriešanos” (King, 2000). Kā apgalvots pētījumā par migrantiem no Lietuvas, emigrāciju nav iespējams un nevajag apturēt. Drīzāk uzmanība jāpievērš procesa vadīšanai, realizējot politiku, kas galu galā ierobežo emigrācijas līmeni un veicina atgriešanos (Gruzevski, 2004). Lai cilvēki paliktu savā izcelsmes valstī, viņiem mājās jājūtas un jāredz perspektīva piedalīties politiskajās un sociālajās aktivitātēs un ekonomiskajā izaugsmē. Citādi emigrācijas apjoms palielināsies (Straubhaar, 1992). Reemigrācija vairumā gadījumu ir ilgtermiņa un labi plānota apņemšanās, bet daži emigranti atgriežas spontāni un bez jebkādam iepriekšējam idejām par atgriešanos (Stamm, 2006).

Tāpat kā Latvijas emigrācijas apjous arī Lietuvas migrantu gadījumā atpakaļmigrācijas apjomu ir grūti prognozēt (Thaut, 2009). Saskaņā ar empīriskiem pierādījumiem par latviešiem Lielbritānijā mazāk nekā puse no respondentiem plāno atgriezties Latvijā. Tomēr pētījums par jaunajām Eiropas dalībvalstīm uzreiz pēc pievienošanās Eiropas Savienībai un pirms ekonomiskās lejupslīdes apgalvoja, ka liela daļa Austrumeiropas imigrantu Lielbritānijā atgriezīsies un tur uzturēsies tikai pāris mēnešus (Eade *et al.*, 2007).

Pētot lietuviešu migrācijas tendences pirms ES iestāšanās, secina, ka migranti no Lietuvas parasti uzņemošajā valstī nepavada ilgu laika periodu, visbiežāk uzturas tikai vienu gadu vai mazāk (Gruzevskis, 2004). Ir arī konstatēts, ka atpakaļmigranti nemainīgi ir vīrieši. Tādēļ biežāk sievietes atsakās no savas karjeras, līdz ar to arī ekonomiskās neatkarības, lai ar saviem bērniem paliktu uzņemošajā valstī savas ģimenes labā (Waters, 2010). Īrijas migrantu piemērā Austrālijā pastāvīgas atpakaļmigrācijas iespējamība samazinās līdz ar karjeras attīstību, finanšu un dzīvesveida sasniegumiem, uzturēšanās ilgumu uzņemošajā valstī, laika periodu, kuru pavada ārpus savas dzimtas vietas (Ong, 1999). Tas Latvijas gadījumam atbilst daļēji, jo šķiet, ka tie, kuri ir finansiāli stabili un ar ģimenēm un ir bijuši ārvalstīs ilgāk nekā trīs gadus, ir vairāk tendēti atgriezties atšķirībā tiem, kas emigrēja uz Lielbritāniju vienlaikus ar ekonomisko lejupslīdi un lielākoties finanšu saistību un bezdarba dēļ Latvijā. Tomēr 2012.gada pētījuma dati to apstiprina, jo binārās logaritmiskās regresijas modelis apstiprināja, ka krīzes migrantiem ir mazāka

varbūtība atgriezties, kā arī pēdējo gadu laikā ir palielinājies latviešu skaits, kuri Lielbritānijā ir nodarbināti kā kvalificēti strādnieki un speciālisti.

Turklāt viens no svarīgākajiem punktiem, kas nosaka atgriešanās plānus, ir termiņš, kas pavadīts Lielbritānijā. Pretēji citiem novērojumiem, piemēram, Meksikas un ASV gadījumā autori konstatēja, ka laika gaitā atpakaļmigrācijas varbūtība uz Meksiku samazinās (Massey, Espinosa, 1997). Līdzīgi rezultāti atklājas arī Lietuvas migrantu gadījumā, jo ilgāk viņi uzturas ārzemēs, jo lielāka varbūtība, ka migranti no Lietuvas iesakņosies uz dzīvi uzņemošajā valstī (Thaut, 2009). No atpakaļmigrācijas ieguvums ir vislielākais, ja migranti "ārzemēs ir uz neilgu laiku, tur esot sūta naudas pārvedumus atpakaļ uz mājām un atgriežas ar jaunām zināšanām un saiknēm uz industriāli attīstītajām valstīm, kas sekmīgi noved pie starpvalstu tirdzniecības apjoma un investīciju palielināšanās (Martin *et al.*, 2006). Īstermiņa migranti ir svarīgi, jo mūsdienās pārskaitījumi ir atzīti par svarīgu un stabilu finansējuma avotu attīstībai (Pinger, 2009; Taylor, 1999; Ratha, 2003; Acosta, 2006).

Tas tomēr ir citādi Latvijas vīriešu migrantu gadījumā, kuri pārcēlušies uz Lielbritāniju periodā starp 2004. un 2007.gadu un parāda lielāku atgriešanās varbūtību nekā tie, kuri emigrēja nesen – (periodā no 2008. līdz 2010/2012.gadam) ekonomiskās lejupslīdes apstākļos. Tas nozīmē, ka ekonomiskie un sociālie nosacījumi nesenajiem emigrantiem ir īpaši nepievilcīgi, un šie cilvēki savu turpmāko dzīvesvietu nesaista ar Latviju, bet koncentrējas uz iesakņošanos uzņemošajā valstī.

Saskaņā ar pētījumu mazāk nekā puse respondentu plāno atgriezties Latvijā. Aizbraukušie, kuri Latvijā bija skolēni vai studenti, salīdzinājumā ar kvalificētiem darbiniekiem biežāk bija no Latvijas reģioniem nevis Rīgas vai Pierīgas. Tas saistāms ar darbavietu trūkumu reģionos, un šīs grupas pārstāvji Lielbritānijā visbiežāk nestudē. Viņi ir beiguši kādu no izglītības pakāpēm Latvijā un Lielbritānijā uzsāk darba gaitas – visbiežāk strādājot fizisku darbu, kas neprasa konkrētas iemaņas, un Latvijā viņiem visbiežāk darba pieredzes nav bijis. Atpakaļmigrācijas motīviem, kā arī faktoriem, kas izskaidro migrācijas ilguma atšķirības, ir svarīgi izstrādāt optimālo migrācijas politiku, kas ir aktuāls temats Latvijā iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās dēļ (Gruzevskis, 2004). Iespējām un apstākļiem, kas piesaista atgriešanās migrantus Latvijā, ir būtiska nozīme, jo nozīmīgs emigrantu skaits ir jaunieši vecumā no 20 līdz 30 gadiem. Daļa Lielbritānijā dzīvojošo Latvijas iedzīvotāju parāda zemu atgriešanās migrācijas varbūtību. Daļa personu tomēr domā par atgriešanos un atgriezīsies. Tomēr sakarā ar ekonomiskajiem apstākļiem, neskaidrību, nenoteiktību un augsto bezdarba līmeni Latvijā, pastāv liela iespēja joprojām saglabāt "mītu par atgriešanos" nevis reālu darbību, kas varētu mainīties līdz ar apstākļu uzlabošanu. Poļu reemigrantu plāni ir neskaidri, apmēram viena trešdaļa reemigrantu plāno palikt Polijā pavisam, viena trešdaļa atkārtoti doties uz Lielbritāniju, bet viena trešdaļa nezināja, kur nākotnē vēlētos dzīvot (White, Ryan, 2008; Frelak, Roguska, 2008).

Atkārtotas migrācijas pieredzes mainīgais modelī tika iekļauts, lai pārbaudītu hipotēzi, ka augstāka varbūtība atgriezties ir tiem, kuriem ir iepriekšēja migrācijas pieredze un galvenie aizbraukšanas iemesli ir ekonomiski. Iegūtie rezultāti apstiprina hipotēzi, ka, uzlabojoties

ekonomiskajiem apstākļiem, situācijas stabilizēšanā darbavietu pieejamībā Latvijā reemigrācijas apjoms varētu palielināties.

SECINĀJUMI un PRIEKŠLIKUMI

Promocijas darba mērķis ir sasniegts – pētījumā izvērtēts starpvalstu migrācijas plūsmu raksturs 21.gs. sākumā, analizējot Lielbritānijā iebraukušo Latvijas iedzīvotāju grupas, to saziņu ar dzimteni un reemigrācijas iespējas. Darbā analizēti pieejamie statistikas dati un apkopoti iepriekšējie pētījumi, atspoguļoti interneta aptaujas un strukturēto interviju rezultāti. Datu apstrāde un interpretācija atspoguļota šādos secinājumos.

- Latvijas iedzīvotāju starpvalstu migrācijas plūsmas uz Lielbritāniju 21.gs. sākumā līdzīgi kā no citām Eiropas Savienības jaunajām dalībvalstīm palielinājās, sākot ar 2004.gadu. Galvenie iemesli saistīti ar iespēju doties uz ārzemēm peļņas un dzīves pieredzes nolūkā. Savukārt pārmaiņas plūsmu raksturā vērojamas ekonomiskās lejupslīdes laikā, kad, ekonomisku nepieciešamību spiestas, starpvalstu migrācijā iesaistījās daudzveidīgas Latvijas iedzīvotāju grupas. Laika posmā no 2004. Līdz 2012.gadam Lielbritānijā oficiāli reģistrēti ap 120 tūkstošiem Latvijas valstspiederīgo.
- Pētījumā analizētās Latvijas iedzīvotāju grupas Lielbritānijā ir daudzveidīgas. Galvenās raksturojošās pazīmes nosaka, ka krīzes migrantu vidū ir lielāks vīriešu īpatsvars ar vidējo vai vidējo profesionālo izglītību, kā arī dažādu nozaru speciālisti. Lielākais migrantu īpatsvars ir vecumā līdz 30 gadiem, kuri pēc veiktās analīzes rezultātiem parāda mazāku varbūtību atgriezties. Viens no augstā emigrācijas līmeņa uzturošajiem apstākļiem ir migrantu ciešā saziņa ar dzimteni un migrantu neformālie sociālie tīkli, kas sniedz informāciju un atbalstu potenciālajiem migrantiem. Pāris reizes nedēļā vai biežāk ar Latviju sazinās ap 70% respondentu. Papildus tam ik nedēļu Latvijas TV, radio un ziņu portālus izmanto 60% respondentu, norādot uz augstu ieinteresētības līmeni par Latvijā notiekošajiem procesiem.
- Analīzes rezultāti norāda uz migrantu un palicēju saziņas nozīmi ar dzimteni un neformālo informācijas iegūšanas avotu lomu Latvijas un Lielbritānijas migrācijas izpētes gadījumā. 58% respondentu informāciju par aizbraukšanas iespējām un atbalstu guvuši no saviem radiem un draugiem ar atbilstošu pieredzi. Tie daudziem snieguši informāciju par darba un dzīves iespējām, atbalstot pirmreizējos un atkārtotos migrantus, kā arī viņu ģimenes. 85% respondentu Lielbritānijā uzturas kopā ar kādu no saviem ģimenes locekļiem. Neformālo migrantu sociālo tīklu attīstība starp Latviju un Lielbritāniju norāda uz migrācijas procesa pašuzturošo nozīmi, kam pamatā ir informācijas apmaiņa un tīklu paplašināšanās.
- Vairums Latvijas iedzīvotāju Lielbritānijā līdzīgi kā citi Austrumeiropas migranti raksturojami kā darba jeb ekonomiskie migranti. Tomēr ekonomiskās recesijas apstākļos iepriekšējo vēlmi vairāk nopelnīt un uzlabot sadzīves apstākļus nomainījusi izteikta nepieciešamība nopelnīt, lai varētu veikt ikmēneša maksājumus, kā arī papildus tam vispārēja neskaidrība un stabilitātes trūkums par saviem dzīves apstākļiem Latvijā. Tādēļ, balstoties uz pētījuma rezultātiem, krīzes migranti nošķirami kā jauna migrantu grupa.

- Laika posmā no 2008. līdz 2012.gadam no Latvijas uz Lielbritāniju devušies 79% respondentu. Ekonomiskās krīzes laikā pastiprināti aizbraukusi gados jaunu cilvēku grupa, kuri informāciju par aizbraukšanas iespējām ieguvuši no radiem un draugiem ar atbilstošu pieredzi, vairāk vīriešu nekā sieviešu. Krīzes migranti biežāk aizbraukuši ekonomisku motīvu vadīti un retāk ārvalstī ir kopā ar saviem bērniem un partneri, palielinājies kvalificētu strādnieku/ speciālistu īpatsvars, kā arī aizbraukšana no Rīgas un Pierīgas, kas ir reģions ar augstāko dzīves līmeni Latvijā.
- No visiem respondentiem lielākais aizbraucēju skaits reģistrēts no Rīgas un Pierīgas ekonomiskās lejupslīdes laikā. Papildus tam Eiropas iekšējās migrācijas norisē būtiska nozīme ir atkārtotai migrācijas pieredzei, kas norāda uz cirkulāru, atkārtotu Latvijas iedzīvotāju migrāciju uz ārvalstīm. Savukārt tieši krīzes migranti, kuri izbraukuši no Rīgas un Pierīgas, uz ārzemēm devušies pirmo reizi. Rezultāti arī atklāj, ka no Rīgas un Pierīgas izbraukuši vairāk kvalificēti darbinieki nekā no citiem reģioniem.
- Pamatnodarbošanās Latvijā pirms aizbraukšanas un pēc ierašanās Lielbritānijā atklāj statistiski nozīmīgas atšķirības nodarbinātības statusā. Vairums Lielbritānijā strādājošo, salīdzinot ar Latviju, ir nodarbināti savai iepriekšējai kvalifikācijai un izglītībai neatbilstošā pozīcijā. Uzturēšanās ilguma palielināšanās un ieguldījums cilvēkkapitālā palielina iespēju darba tirgū ieņemt savām prasmēm un pieredzei atbilstošu pozīciju.
- Reemigrācijas plūsmu raksturā būtiska nozīme ir atkārtotai migrācijai uz ārvalstīm. Tie, kuri migrējuši atkārtoti, salīdzinot ar tiem, kuriem šādas pieredzes iepriekš nav bijis, parāda lielāku varbūtību atgriezties. Tādā veidā Eiropas iekšējā telpā parādās veiksmīgs cirkulārās migrācijas piemērs. Šī migrantu grupa gūst labumu no uzturēšanās ārvalstīs, bet tajā pašā laikā saredz iespējas atgriezties Latvijā. Papildus tam atklājas, ka tie, kuri uz ārzemēm devušies kā darba migranti darba iespēju trūkuma dēļ Latvijā, salīdzinājumā ar citiem iemesliem, parāda lielāku varbūtību atgriezties. Tas nozīmē, ka tie, kuri uz ārzemēm devušies peļņā, ekonomiskās situācijas uzlabošanās un stabilizēšanās gadījumā varētu atgriezties dzimtenē.

Priekšlikumi turpmākajiem pētījumiem

Pētījuma gaitā gūtas jaunas atziņas, kuras papildina iepriekšējos pētījumus, tādēļ starpvalstu migrācijas turpmākajiem pētījumiem Latvijā izvirzīti šādi priekšlikumi:

- Nepieciešams turpināt pētījumus, izmantojot iestrādes interneta aptauju veikšanā, lai iegūtu kvalitatīvus, datu apstrādē izmantojamus datus par dažādām iedzīvotāju grupām ārvalstīs.
- Latvijas izpētes gadījuma kontekstā maz pētīts migrantu raksturojums dažādās galamērķa valstīs, kur iespējams salīdzināt kopīgos un atšķirīgos raksturlielumus.
- Iedzīvotāju starpvalstu migrācijas izpētē nepieciešams veikt pētījumus, kas ļauj uzzināt apstākļus un priekšnosacījumus, kas varētu sekmēt reemigrāciju un līdz ar to demogrāfiskās situācijas uzlabošanu Latvijā.

Priekšlikumi politikas pilnveidei

- Migrācija ir komplekss un mainīgs process, un emigrācijas dinamika kādā laika posmā dažādu apstākļu ietekmē mainās, jo īpaši globalizācijas ietekmē un Eiropas Savienības brīvas darbaspēka kustības apstākļos. Tādēļ šādos apstākļos ierobežotās valsts administratīvās funkcijas migrācijas politikā jāizmanto efektīvi, uzturot saziņas saikni, komunicējot par abpusēji interesējošiem jautājumiem un problēmām. Latvijas migrācijas un reemigrācijas politikai jābūt saskaņotai ar Latvijā, Eiropā un pasaulē notiekošajiem procesiem.
- Migrantu veidotajiem neformālajiem informācijas iegūšanas un apmaiņas veidiem emigrantu grupu vidū no Latvijas Lielbritānijā ir būtiska nozīme. Tie migrantus saista ar dzimteni kultūras un piederības saitēm. Informatīvā un saziņas telpa starp Latviju un Lielbritāniju ir būtisks informācijas kanāls, ko saziņas uzturēšanai var izmantot arī oficiālās iestādes, aktualizējot pilsonisko un politisko līdzdalību valsts attīstībā. Tādēļ reemigrācijas politikas veidošanā būtiska un nepieciešama ir savstarpējā saziņa un valsts loma tās uzturēšanā.
- No Latvijas uz Lielbritāniju aizbraukušo Latvijas iedzīvotāju grupu savstarpējās atšķirības ir ievērojamas. Reemigrācijas politikas veidošanā, lai sasniegtu valstij stratēģiski vēlamu rezultātu reemigrācijas apjoma palielināšanā, ir nepieciešama selektīva pieeja dažādām migrantu grupām, nošķirot atgriešanās gatavību starp tiem, kuri ir gatavi atgriezties, un tiem, kuri šo iespēju tikai apsver. Turklāt jāapsver katras piesaistītās reemigrācijas grupas integrācijas iespējas Latvijā.

Izmantotā literatūra

- Acosta, P. (2006) Labor Supply, School Attendance, and Remittances from International Migration: The Case of El Salvador, *Policy Research Working Paper Series* 3903, The World Bank.
- Anjos, C. (2010) The role of social networks in the projection of international migration flows: an agent-based approach, University of Aveiro, and Pedro Campos. Working Paper 24.
- Anniste, K., Tammaru, T., Pungas, E., Paas, T. (2012) Emigration after EU enlargement: was there a brain drain effect in the case of Estonia? University of Tartu, Faculty of Economics and Business, Administration, Working Paper Series, 87, pp. 1 - 20.
- Appadurai, A. (1996) *Modernity at Large*, Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Appleyard, R. (1992) International migration and development—an unresolved relationship, *International Migration* 30 (3,4):251–266.
- Apsite, E., Lundholm, E. and Stjernström, O. (2012) Baltic State migration system: The case of Latvian immigrants in Sweden. *The Journal of Nordic Studies*.
- Arango, J. (2004) Theories of international migration. In: Joly, D. (Ed.) *International Migration in the New Millennium: Global Movement and Settlement*. Ashgate, Aldershot, pp. 15–35.
- Bailey, A. J., Blake, M. K., Cooke, T. J. (2004) Migration, care, and the linked lives of dual-earner households. *Environment and Planning A* 36(9): 1617-1632.
- Baldassar, L. and Baldock, C. (2000) Linking migration and family studies: transnational migrants and the care of ageing parents, in Agozino, B. (ed.) *Theoretical and Methodological Issues in Migration Research*. Aldershot: Ashgate, P.61-91.
- Bampton, R. and Cowton, C. J. (2002) The E-interview. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 3, 2.
- Bauer, V., Densham, P., Millar, J., Salt, J. (2007) Migrants from central and Eastern Europe: Local Geographies, *Population Trends* 129, National Statistics.
- Beets, G., Willekens, F. (2009) The global economic crisis and international migration: An uncertain outlook, *Vienna Yearbook of Population Research*, 2009, pp. 19 – 37. DOI: 10.1553/populationyearbook2009s19
- Bell, M., Ward, G., (2000) Comparing Temporary Mobility with Permanent Migration. *Tourism Geographies* 2 (1): 97-107.
- Bengtsson, T., Johansson, M. (1993) Economic and social factors behind the slowdown of migration in Northern Sweden. In: H. Jussila, L. O. Pettersson and U. Wiberg (eds.) *Shifts in Systems at the top of Europe*. Stockholm, Fora.

- Benítez, J. L. (2012) Salvadoran Transnational Families: ICT and Communication Practices in the Network Society, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:9, pp.1439-1449.
- Best, S. J., Krueger, B. S. (2004) Internet data collection. Sage University Paper 141. Sage. London.
- Bērziņš, M. (2011) Iedzīvotāju ģeogrāfiskās mobilitātes loma suburbanizācijas norisēs Latvijā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte.
- Bičevska, A. (2012) Džimpiņ-rimpiņ pār deviņi novadiņ'Latvijas reģioni 2004 -2012. Latvijas Banka. <http://www.makroekonomika.lv/dzimpin-rimpin-par-devini-novadin>
- Bijak, J. (2006) Forecasting International Migration: selected theories, models, and methods. Central European Forum for Migration Research Working Paper.
- Blanchflower, D.G., Saleheen, J. and Shadforth, C. (2007) The Impact of the Recent Migration from Eastern Europe on the UK Economy. *IZA Discussion Paper*, No. 2615.
- Blunt, A. (2003) Geographies of diaspora and mixed descent: Anglo-Indians in India and Britain. *International Journal of Population Geography* 9 (1), pp. 281-294.
- Bocker, A. (1994) Chain Migration over Legally Closed Borders: Settled Migrants as Bridgeheads and Gatekeepers', *Netherlands Journal of Social Sciences* 30: 87–106.
- Bohle, D., (2010) Countries in distress: transformation, transnationalization, and crisis in Hungary and Latvia. Employment and economy in Central and Eastern Europe. emecon.eu
- Boyd, D. (2008) Why youth (heart) social network sites: the role of networked publics in teenage social life, in Buckingham, (eds.) *Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge, MA: MIT Press, 119 - 42.
- Boyd, M. (1989) Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agendas, *International Migration Review* 23(3): 638–70.
- Boyle, P. (2009) Migration, *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier Ltd. 96-107.
- Boyle, P., Halfacree, K. And Robinson, V. (1998) *Exploring Contemporary Migration*. Harlow, Essex: Longman.
- Bradley, N. (1999) Sampling for Internet surveys. An examination of respondent selection for Internet research. *Journal of the Market Research Society*, 41(4): 387-95.
- Bukowski, M. (1996) The Shifting Meanings of Civil and Civic Society in Poland, in Hann, C., Dunn, E. (eds) (1996) *Civil Society: Challenging Western Models* (London, Routledge).
- Burrell, J., Anderson, K. (2008) I have great desires to look beyond my world: trajectories of information and communication technology use among Ghanians living abroad, *New Media and Society*, 10(2): 203_24.
- Burrell, K. (2011) Going steerage on Ryanair: cultures of migrant air travel between Poland and the UK. *Journal of Transport Geography* 19, pp. 1023–1030.

- Cassarino, J. P. (2008) The Conditions of Modern Return Migrants - Editorial Introduction. *IJMS: International Journal on Multicultural Societies*. Vol.10, No. 2, pp. 95-105.
- Cassarino, J.P. (2004) Theorising Return Migration: the Conceptual Approach to Return Migrants Revisited. *IJMS: International Journal on Multicultural Societies*. 2004, Vol. 6, No.2, pp. 253-279.
- Castells, M. (2006) The Network Society: from knowledge to policy. In *The Network Society: From Knowledge to Policy*, (eds) Castells, M. Cardoso, G. 2 – 21. Washington DC John Hopkins Centre for Transatlantic Relations.
- Castles, S. (2000) International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues. *International Social Science Journal*, 52: 269–281. doi: 10.1111/1468-2451.00258
- Castles, S. (2004) Why migration policies fail. *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 27 No. 2, pp. 205–227.
- Castles, S. (2007) Twenty-first century migration as a challenge to sociology. *Journal of Ethnic and Migration Study*, 33 (3), 351 – 71.
- Castles, S., Miller, M. (2003) *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 3rd edn 2003, 2nd edn 1998)
- Castles, S., Miller, M. J. (2009) *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, 4th edn (Basingstoke: Palgrave Macmillan). P.299.
- Champion, A., Fotheringham, T., Rees, S., Boyle, P., Stillwell, J. (1998) *The Determinants of Migration Flows in England: A Review of Existing Data and Evidence*. Universities of Newcastle and Leeds/DETR: London.
- Chelpi-den Hamer, M., Mazzucato, V. (2010) The Role of Support Networks in the Initial Stages of Integration: The Case of West African Newcomers in the Netherlands. *International Migration*, 48: 31–57. doi: 10.1111/j.1468-2435.2009.00545.x
- Choldin, H.M. (1973) Kinship networks in the migration process, *Demography*, 10(1): 163-75.
- Church, M. *et al.*, (2002) Participation, relationships and dynamic change: new thinking on evaluating the work of international networks, Working Paper No. 121. London: University College of London.
- Civil Aviation Authority statistika: <http://www.caa.co.uk/default.aspx?catid=80&pagetype=88&sglid=3&fld=201208>
- CLICK, H+K Research, (2012) „Sociālo tīklu lietojums Latvijā”, jūnijs. <http://www.db.lv/tehnologijas/noskaidroti-latviesu-socialo-tiklu-lietotaju-paradumi-375332>.
- Coleman, J.S. (1988) Social capital in the creation of human capital, *American Journal of Sociology*, 94S: 95-120.

- Collins, M.P., Berge, Z.L. (1997) Moderating Online Electronic Discussion Groups. Paper presented at the American Educational Research Association Conference. Chicago, IL. March 24-28.
- Conway, D, and Cohen J., H. (1998) Consequences of migration and remittances for Mexican transnational communities. *Economic Geography* 74 (1): 26 – 44.
- Coomber, R. (1997) Using the Internet for survey research. *Sociological Research Online*, 2 (2).
- Coombs, G. (1978) Opportunities, information networks and the migration_distance relationship, *Social Networks*, 1(3): 257-76.
- Couper, M.P., (2007) Issues of Representation in eHealth Research (with a Focus on Web Surveys). *American Journal of Preventive Medicine*. 32 5, S83–S89 pp.
- Dahinden, J. (2009) Are we all transnationals now? Network transnationalism and transnational subjectivity: the differing impacts of globalization on the inhabitants of a small Swiss city, *Ethnic and Racial Studies*, 32:8, pp. 1365 — 1386.
- Dahlman, C.T. (2004). Diaspora. In J. Duncan, N. Johnson & R. Schein, (Eds.) *A companion to cultural geography* (pp. 485-498). Oxford, U.K.: Blackwell Publishers.
- Danzer, M. A., Dietz, B. (2009) Temporary Labour Migration and Welfare at the New European Fringe: A Comparison of Five Eastern European Countries. Working Paper: OSTEUROPA-INSTITUT REGENSBURG, Wirtschaftswissenschaftliche Abteilung.
- Datta, K. (2011) Last hired and first fired? The impact of the economic downturn on low-paid Bulgarian migrant workers in London. *J. Int. Dev.*, 23: 565–582. doi: 10.1002/jid.1793
- De Haas, H. (2008) Migration and development. A theoretical perspective. *International Migration Institute* 9:61.
- De Haas, H. (2010) The Internal Dynamics of Migration Processes: A Theoretical Inquiry, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36: 10, pp. 1587 — 1617.
- Deléchat, C. (2001) International Migration Dynamics: The Role of Experience and Social Networks. *Labour*, 15: 457–486. doi: 10.1111/1467-9914.00173
- Dillman, D. A., Phelps, G., Tortora, R., Swift, K. Kohrell, J., Berck, J. and Messer, B. L. (2009) Response rate and measurement differences in mixed-mode surveys using mail, telephone, interactive voice response (IVR) and the Internet, *Social Science Research*, 38, pp. 1-18.
- Docquier, F. and Rapoport H. (2004) Skilled migration: the perspective of developing countries, World Bank Policy Research Working Paper No 3382, August.
- Dodd, J. (1998) Market research on the Internet- threat or opportunity? *Marketing and Research Today*, 26, 1, pp. 60-66.
- Doyle, N., Hughes, G. and Wadensjö, E. (2006) Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe. Experiences in Ireland and Sweden, SIEPS 2006:5.

- Drinkwater, S., Eade, J. and Garapich, M. (2009) Poles apart? EU enlargement and the labour market outcomes of immigrants in the United Kingdom. *International Migration*, 47(1): 161-190.
- Dunn, K. (2010) Embodied transnationalism: Bodies in Transnational Spaces. *Population Space Place*, 16, pp. 1 – 9.
- Dustmann, C., Kirchkamp, O. (2002) The optimal migration duration and activity choice after remigration, *Journal of Development Economics*, 67, 2: 351-72.
- Dustmann, C., T. Frattini, and C. Halls. "Assessing the Fiscal Costs and Benefits of A8 Migration to the UK." *Fiscal Studies* 31 (2010): 1-41.
- Dustmann, C., Weiss, Y. (2007) Return migration: theory and empirical evidence from the UK. *British Journal of Industrial Relations* 45:2 June 2007 0007-1080, pp.236 – 256.
- Dutton, W.H. (1999) *Society on the Line: Information Politics in the Digital Age*, Oxford: Oxford University Press.
- Duvell, F. (2004) Polish undocumented immigrants, regular high-skilled workers and entrepreneurs in the UK, Institute of Social Studies, Seria: *Prace Migracyjne*, No.54.
- Dzenovska, D. (2012) Aizbraukšana un tukšums Latvijas laukos: starp zudušām un iespējamām nākotnēm. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 198 lpp.
- Eade, J., Drinkwater, S., Garapich, M.P. (2007) *Class and Ethnicity: Polish Migrants in London – Full Research Report*. ESRC End of Award Report, RES-000-22-1294 (Swindon: Economic and Social Research Council).
- Eglīte, P. (2002) Latvijas iedzīvotāju skaita un etniskā sastāva veidošanās XX gs. Latvijas Okupācijas muzeja gadagrāmata 2001 "Nācijas gūstā". Rīga, Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fonds, 94.–110. lpp.
- Eglīte, P. (2005) Pretišķība migrācijas plūsmu prognozēšanā. // Latvijas Universitātes 63. zinātniskā konference „Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne”. – Rīga: Latvijas Universitāte, 34.–35. lpp.
- Eglīte, P. (2007) Migrāciju daudzveidība. Latvijas Universitātes 65. zinātniskā konference ”Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne”. Referātu tēzes. – Rīga: Latvijas Universitāte, 33.–34. lpp.
- Eglīte, P. (2007) Regional Differences of Depopulation in Latvia, *Folia Geographica* 13, pp. 169-174.
- Eglīte, P., I. Mezs (2002) Latvijas kolonizācija un etniska sastāva izmaiņu celoni 1944.-1990. gadā. Okupācijas rezimi Latvija 1940.-1956.gada. Vol.7, 405-440. Rīga: Latvijas vestures instituta apgads.
- Eglīte, P., Krišjāne, Z. (2009) Dimensions and Effects of labour migration to EU countries: The case of Latvia. In: *EU Labour Migration since Enlargement. Trends, impacts and policies*, Eds. Galgoczi, B., Leschke, J. and Watt, A. Ashgate Publishing, pp. 269 – 290.

- Ellison, N.B., Steinfield, C. and Lampe, C. (2007) The benefits of Facebook “Friends”: exploring the relationship between college students’ use of online social networks and social capital, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(3).
- Elrick, T., Lewandowska, E. (2008) Matching and Making Labour Demand and Supply: Agents in Polish Migrant Networks of Domestic Elderly Care in Germany and Italy, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34: 5, pp. 717 — 734.
- Escobar, A. (1994) Welcome to Cyberia: Notes on the anthropology of cyberculture, *Current Anthropology* 35(3): 56–76.
- Eurostat (2011) Europe in Figures, Eurostat Yearbook 2011. Eurostat Statistical Books. Luxemburg.
- Ēriksens, T., H. (2010) Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 528 lpp.
- Faist, T. (2000) The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces. Oxford University Press, pp. 197 – 198.
- Faist, T. (1997) The crucial meso-level, in Hammar, T., Blockmann, G., Tamas K. and T. Faist, T. (eds), *International Migration, Immobility and Development. Multidisciplinary Perspective*, Oxford: Berg, pp. 187 – 217.
- Faist, T., R. Baubock (2010) *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Favell, A. (2008) The New Face of East – West Migration in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 34, No. 5, pp.701 – 716.
- Fawcett, J. T. (1989) Networks, Linkages, and Migration Systems, *International Migration Review* 23: 671–80.
- Fielding, T. (1992) Migration and Social Mobility: South East England as an Escalator Region. *Regional Studies*, Vol. 26, Issue 1.
- Findlay, A., Geddes, A., McCollum, D. (2010) International Migration and Recession. *Scottish Geographical Journal*, Vol 126 (4), pp. 299-320.
- Findlay, A., McCollum, D., Shubin S., Apsite, E., Krisjane, Z. (2012) The role of recruitment agencies in imagining and producing the ‘good’ migrant. Under review *Social and Cultural Geography*.
- Flick, U. (2006) *An Introduction to Qualitative Research*. London: SAGE. P.258-259.
- Frelak, J., Roguska, B. (2008) *Powroty do Polski: Wyniki badan’* (Warsaw, ISP).
- Gamble, A. (2009) *The Spectre of the Feast: Capitalist Crisis and the Politics of Recession*. Palgrave Macmillan, pp. 208.
- Garapich, P. M., (2008) The Migration Industry and Civil Society: Polish Immigrants in the United Kingdom Before and After EU Enlargement. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 34, No. 5, pp. 735 – 752.

- Gorlich, D., Trebesch C. (2008) Seasonal migration and Networks – Evidence on Moldova’s Labour Exodus. *Review of Worlds Economics*, Vol. 144 (1). P107 – 133. Kiel Institute.
- Granovetter, M. (1973) The Strength Of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-80.
- Grieco, M. (1987) Keeping It in The Family: Social Networks and Employment Chance. Tavistock: London
- Gruzevskis, B. (2004) Labour migration in Lithuania. Lithuania Institute of Labour and Social Research. *Public Policy Centre, Romania*, pp. 70 – 77.
- Gurak, D.T., Caces, F. (1992) Migration Networks and the Shaping of Migration Systems. *International Migration Systems*. Ed. M.M. Kritz et al. Oxford: Oxford University Press.
- Halfacree, K. (2004) A utopian imagination in migration’s Terra Incognita? Acknowledging the non-economic worlds of migration decision making. *Population, Space and Place*, 10(2): 239–253.
- Hammond, C. (2005) 'The Wider Benefits of Adult Learning: An Illustration of the Advantages of Multi-method Research', *International Journal of Social Research Methodology*, 8:3, pp. 239 — 255.
- Haour-Knipe, M. and A. Davis (2008) *Return Migration of Nurses*. International Centre on Nurse Migration. Geneva: Switzerland.
- Harris, C., Moran, D., Bryson, J. (2012) EU Accession migration: national insurance numbers allocations and the geographies of polish labour immigration to the UK. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* – 2012, DOI:10.1111/j.1467-9663.2011.00682.x, Vol. 103, No. 2, pp. 209–221.
- Haug, S. (2008) Migration Networks and Migration Decision – Making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 34, No. 4, pp. 585 – 605.
- Hazans, M. (2003) Potential Emigration of Latvian Labour Force after Joining the EU and its Impact on Latvian Labour Market. *Baltic International Center for Economics Policy Studies*. 56.
- Hazans, M. (2011) Latvijas emigrācijas mainīgā seja: 2000-2010. “*Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2010./2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja*” (red. Brigita Zepa un Evija Kļave). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds: 70-91. ISBN 978-9984-45-414-6.
- Hazans, M., Philips, K. (2010) The Post-Enlargement Migration Experience in the Baltic Labor Markets. In: Kahanec, M., Zimmermann, K. F. (Eds.), *EU Labor Markets After Post-Enlargement Migration*. Berlin - Heidelberg: Springer, pp. 255–304.
- Hedberg, C. (2004) The Finland-Swedish Wheel of Migration. Integration, Identities and Networks 1976–2000, *Geografiska regionstudier* 61, Uppsala University, Uppsala.
- Hedberg, C., Kepsu, K. (2003) Migration as a mode of cultural expression? The case of the Finland-Swedish minority's migration to Sweden. *Geografiska Annaler B* 85(2): 67-84.

- Hellerstein, J, McInerney, M., Neumark D. (2008) Measuring the Importance of Labor Market Networks. IZA Discussion paper 3750, October.
- Helmenstein, C., Yegorov, Y. (2000) The dynamics of migration in the presence of chains. *Journal of Economic and Control*, 24, pp. 307-323.
- Hewson, C., Yule, P., Laurent, D., Vogel, C. (2003) *Internet Research Methods – a Practical Guide for the Social and Behavioral Sciences*. London: SAGE.
- Hiller, H. H., Franz, T. M. (2004) New ties, old ties and lost ties: the use of the internet in diaspora. *New Media Society* 6: 731.
- Hugo, G.J. (1981) Village community ties, village norms, and ethnic and social networks: a review of evidence from the Third World, in DeJong, G.F. and Gardner, R.W (eds) *Migration Decision Making*. New York: Pergamon, pp. 186-224.
- Hussey, P. S. (2007) International migration patterns of physicians to the United States: A cross-national panel analysis. *Health Policy*, 84, pp. 298–307.
- Iara, A. (2006) Skill Diffusion by Temporary Migration? Returns to Western European Working Experience in the EU Accession Countries, *Development Working Papers* 210, Centro Studi Luca d'Agliano, University of Milano.
- Illingworth, N. (2001) The Internet matters: Exploring the use of the Internet as a research tool. *Sociological Research Online*, 6, 2.
- Indāns, I., Lulle A., Laizāne – Jurkāne M., Znotiņa L. (2006) Valsts prezidentes Vairas Vīķes – Freibergas dibinātās Stratēģijas analīzes komisijas starpdisciplinārs, uz kvalitatīvām metodēm balstīts pētījums „Brīva darbaspēka kustība Latvijā: Īrijas piemērs”.
- Isard, W. (1960). *Methods of regional analysis: an introduction to regional science*. John Wiley, New York [(1965)].
- Jacobsen, D. (2002) *Place and Belonging in America*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- James, N. (2007) The use of email interviewing as a qualitative method of inquiry in educational research. *British Educational Research Journal*, 33, 6, pp. 963-976.
- Janelle, D. G., Hodge, D. C. (2000) Information, place, cyberspace and accessibility, in Janelle, D. G. and Hodge, D. C. (Eds.) *Information, Place and Cyberspace*. New York. Springer, pp. 3-12.
- Kancs, d’A. (2010) The economic geography of labour migration: competition, competitiveness and development. *Applied Geography* 31(1), pp. 191-200.
- Kazlauskienė, A., Rinkevičius, L. (2006) Lithuanian “Brain Drain” Causes: push and pull factors, The economic conditions of enterprise functioning, *Engineering Economics*, No.1 (46), pp. 27 – 37.
- Kiesler, S., Sproull, L.S. (1986) Response effects in the electronic survey. *The Public Opinion Quarterly*, 50,402-413.

- King, R. (2000) Generalizations from the history of return migration, in Ghosh, B. (ed.) *Return Migration: Journey of Hope or Despair*, Geneva: International Organization for Migration and the United Nations.
- Kivits, J. (2005) Online interviewing and the research relationship, in Hine, C. (Ed.) *Virtual methods: issues in social research on the internet* Oxford. Berg. pp. 35-49.
- Klagge, B., Klein-Hitpaß, K. (2010) High-skilled return migration and knowledge-based economic development in Poland. *European Planning Studies* 18 (10), pp. 1631-1651.
- Komunikāciju portāls: <http://www.draugiem.lv>
- Krieger, H. (2004). Migration trends in an enlarged Europe. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Krišjāne, Z., Bauls, A. (2005) Migrācijas reģionālās iezīmes Latvijā. Demogrāfiskā situācija šodien un rīt. Stratēģiskās analīzes komisija. *Zinātniski pētnieciskie raksti*, 3 (4), 130.–149.lpp.
- Krišjāne, Z., Bauls, A. (2011) Latvijas iedzīvotāju starpvalstu mobilitāte pēc Eiropas Savienības paplašināšanās. *LZA Vēstis A daļa*, 65 (3/4), 71.-85.lpp.
- Krišjāne, Z., Eglīte, P., Bauls, A., Lulle, A., Bērziņš, M., Brants, M., Cunska, Z., Ģņedovska, I., Ivbulis, B., Krūzmētra, Z., Kūle, L., Markausa, I. M., Niklass, M., Pavlina, I., Titova, N., Vanaga, S., Vilciņš, A., Zariņa, I. B. (2007) *Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte, LR Labklājības ministrija, 240 lpp.
- Krupickaite, D. (2007) Demographic Crisis in Lithuania: Regional Aspects, *Folia Geographica* 13: 158-168.
- Krūzmētra, Ž. (2011) Piepilsētas lauku teritorijas apdzīvojuma pārmaiņas Latvijā. Promocijas darbs Latvijas Universitāte.
- Kulu, H. (2004) Determinants of residence and migration in the Soviet Union after World War 2: the immigrant population in Estonia, *Environment and Planning A* 36: 305-325.
- Kūle, L., Krišjāne, Z., Bērziņš, M. (2011) The rhetoric and reality of pursuing territorial cohesion in Latvia. *Territorial Development, Cohesion and Spatial Planning. Regions and cities* edited by Adams, N., Cotella, G., Nunes R., pp.291 – 319.
- Latvijas Republikas Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. PMLP. Latvijas iedzīvotāju reģistra statistika „Latvijas valspiederīgo personu skaits ārvalstīs”. Pieklūts 15.11.2012. <http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html>
- Lee, E. S. (1966) A theory of migration. *Demography*, 3, pp. 47–57.
- Lenhart, A., Madden, M. (2007) Social networking websites and teens: an overview. Pew Internet and American Life Project report.
- Levitt, P., de la Dehesa, R. (2003) Transnational migration and the redefinition of the state: Variation and explanations, *Ethnic and Racial Studies* 26 (4): 587 – 611.
- Lielbritānijas iekšlietu ministrijas publicētie dati: Home Office (2009) Accession Monitoring Report May 2004 – March 2009. Available at: http://www.bia.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/reports/accession_monitoring_report/report-19/may04-mar09?view=Binary Accessed 17th March 2010.

- Lielbritānijas statistikas biroja pieejamie dati (2011) DWP - National Insurance Number Allocations to all adult Overseas Nationals entering the UK: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs06/rdsolr0406.pdf>
- Light, I., Bhachu P., Karageorgis S. (1989) Migration Networks and Immigrant Entrepreneurship. Volume V. California Immigrants in World Perspective: The Conference Papers, April 1990, Institute for Social Science Research, UC Los Angeles.
- Lulle, A. (2007) Sociālo tīklu teorijas migrācijas modeļu skaidrojums, Paudžu nomaiņa un migrācija Latvijā. Zinātniski pētnieciskie raksti 4 (15), 161. – 178.lpp.
- Lundholm, E. (2007) New Motives for Migration? On Interregional mobility in the Nordic context. Doctoral Dissertation. Department of social and cultural geography. Umea University, Sweden, GERUM 2007:2.
- MacDonald, J.S. and MacDonald, L.D. (1964) Chain migration, ethnic neighbourhood formation and social networks. In: The Milbank Memorial Fund Quarterly, Vol. 42, No. 1, pp. 82 – 97.
- Madge, C., O'Connor, H. (2007) Exploring the Internet as a medium for research: web-based questionnaires and online synchronous interviews, ESRC Research Methods Programme Working Paper No 9.
- Mann, C., Stewart, F. (2000) Internet Communication and Qualitative Research – A Handbook for Research Online. London: SAGE.
- Mansoor, A., Quillin, B. (2006) *Migration and Remittances. Eastern Europe and the Former Soviet Union*. The World Bank, Washington DC.
- Markova, E., Black, R. (2007) *East European immigration and community cohesion*, York: Joseph Rowntree Foundation.
- Martin, P. (2009) Recession and Migration: A New Era for Labor Migration? *International Migration Review*, 43: 671–691. doi: 10.1111/j.1747-7379.2009.00781.x
- Martin, P., Manolo, A., Kuptsch, C. (2006) *Managing Labor Migration in the Twenty-first Century*. New Haven: Yale University Press.
- Martinsone, K. (2011) Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes. Rīga: Raka, 284 lpp.
- Massey, D. (1987) *Return to Aztlan*. Berkeley: University of California Press
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouchi, A., Pellegrino, A., Taylor, E. J. (2005) *The world in motion: understanding international migration at the end of the millennium*. Clarendon Press: Oxford, pp. 362.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouchi, A., Pellegrino, A., Eduard J. T. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19 (3), pp. 431 – 466.
- Massey, D.S., Espinosa, K.E. (1997) What's Driving Mexico – U.S. Migration? A Theoretical, Empirical and Policy Analysis. *The American Journal of Sociology*, Vol. 102, No. 4, pp. 939 – 999.

- McCollum, D., Cook, L., Chiroro, C., Platta, A., MacLeod, F., Findlay, A. (2012) Spatial, sectoral and temporal trends in A8 migration to the UK 2004 – 2012 Evidence from the Workers Registration Scheme. Centre for Population Change Working paper Nr. 17.
- McCullough, D. (1998) Market Research on the Web. *Communication World*, 15, pp. 29 – 31.
- McKenzie, D., Rapoport, H. (2007) Network effects and the dynamics of migration and inequality: Theory and evidence from Mexico. *Journal of Development Economics*, 84, pp. 1–24.
- Mesch, G., Talmud, I. (2006) Online friendship formation, communication channels, and social closeness, *International Journal of Internet Science*, 1(1).
- Mesnard, A., (2004) Temporary migration and capital market imperfections, *Oxford Economic Papers*, 56: 242-62.
- Mežs, I. (2011) Dzimstības etniskie un reģionālie aspekti Latvijā 1985. – 2010.gadā. *Latvijas Zinātņu akadēmijas vēstis*, 65 (3/4).
- Mežs, I. E. V. Bunkse, K. Rasa (1994), ‘The Ethno-demographic Status of the Baltic States’ *GeoJournal*, 33 (1): 9-26.
- Munz, R. (2008) *Migration, Labor Markets, and Integration of Migrants: An Overview for Europe*. World Bank Social Protection Discussion Paper No. 0807.
- Nedelcu, M. (2012) Migrants’ New Transnational Habitus: Rethinking Migration Through a Cosmopolitan Lens in the Digital Age. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38 (9), pp. 1339-1356.
- Niedomysl, T., Malmberg, B. (2009) Do Open-ended Survey Questions on Migration Motives Create Coder Variability Problems? *Population, space and place* 15, pp. 79 – 87.
- Nohria, N. (1992) Introduction, *Networks and Organizations*, in N. Nohria and R.G. Eccles (eds), Boston, MA: Harvard Business School Press, pp. 1–22.
- O’Lear, S. R. M. (1996) Using Electronic Mail (E-mail) Surveys for Geographic Research: Lessons from a survey of Russian environmentalists, *The Professional Geographer* 48:2 (May), pp. 213-222.
- Oiarzabal, J. P., Reips, U. D. (2012) Migration and Diaspora in the Age of Information and Communication Technologies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38 (9), pp. 1333-1338.
- Oiarzabal, J.P. (2012) Diaspora Basques and Online Social Networks: An Analysis of Users of Basque Institutional Diaspora Groups on Facebook, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:9, pp. 1469-1485.
- Oiarzabal, P., J. (2011) The Online Social Networks of the Basque Diaspora. Fast Forwarded, 2005-2009. In: Echeverria, J, Alonso, A., and Oiarzabal, J.P. (Eds.), *Knowledge Communities*. Center for Basque Studies, University of Nevada, Reno, pp. 119-142.

- Oiarzabal, P.J. (2006) *The Basque Diaspora Webscape: Online Discourses of Basque Diaspora Identity, Nationhood, and Homeland*. Reno: University of Nevada, unpublished PhD thesis.
- Olofsson, J. (2012) *Go West: East European migrants in Sweden*. Doctoral Dissertation. Umeå University, Faculty of Social Sciences, Department of Geography and Economic History, GERUM 2012:2.
- Olofsson, J., Malmberg, G. (2010) When will the Russians come? On post-Soviet immigration and integration in Sweden, *International Migration*, 49, pp. 93–117.
- Ong, A. (1999) *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationality*. Durham: Duke University press, pp. 325.
- Parker, L. (1992) Collecting Data the E-Mail Way, *Training and Development*, July, pp. 52-54.
- Parutis, V. (2011) Economic Migrants' or 'Middling Transnationals'? East European Migrants' experiences of Work in the UK. *International Migration*, ISSN 0020-7985. Published by Blackwell Publishing Ltd.
- Pellizzari, M. (2004) *Do friends and relatives really help in getting a good job?* Centre for Economic Performance, Discussion Paper 623, March.
- Perez, P. A., McDonough, P.M. (2008) Understanding Latina and Latino College Choice: A Social Capital and Chain Migration Analysis. *Journal of Hispanic Higher Education* 7: 249
- Pessar, P. (1999) The Role of gender, households, and social networks in the migration process: A review and appraisal. In *The Handbook of International Migration: The American Experience*, Hirschman C, Kasinitz P, DeWind J (eds). Russell Sage Foundation: New York; pp. 53–70.
- Pinger, P. (2009) Come Back or Stay? Spend Here or There? Return and Remittances: The case of Moldova. *International Migration* Vol. 48 (5).
- Piore, M.J. (1979) *Birds of Passage: Migrant Labor Industrial Societies*. Cambridge University Press. New York.
- Podgorecki, A. (1994) *Polish Society* (Westport, CN, Praeger).
- Pollard, N., Latorre, M. and Sriskandarajah, D. (2008) *Floodgates or turnstiles? Post-EU enlargement migration flows to (and from) the UK*. Institute for Public Policy Research, London.
- Popov, A. (2010) Making sense of home and homeland: former - Soviet Greeks' motivations and strategies for a transnational migrant circuit, *Journal Of Ethnic And Migration Studies* 36 (1), pp. 67 – 85.
- Portes, A. (1995) *The Economic Sociology of Immigration* (New York, Russell Sage Foundation).
- Portes, A. (1998) Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology, *Annual Review of Sociology* 2, pp. 1 – 24.

- Portes, A., Guarnizo, L.E., Landolt, P. (1999) Transnational Communities, *Ethnic and Racial Studies* 22 (2).
- Pries, L. (2009) Transnationalisation and the challenges of differentiated concepts of Space. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 100, No. 5, pp. 587–597.
- Pungas, E., Toomet, O., Tammaru, T., Anniste, K. (2012) Are Better Educated Migrants Returning? Evidence from Multi-Dimensional Education Data. NORFACE Working Papers, No. 2012-18, pp. 1 - 33.
- Ratha, D. (2003) Workers Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance, *Technical report*, The World Bank.
- Rauhut, D. (2010) DEMIFER Demographic and migratory flows affecting European regions and cities. Applied Research Project 2013/1/3. ESPON. NORDREGIO Stockholm, Sweden.
- Reips, U., Buffardi L. E. (2012) Studying Migrants with the Help of the Internet: Methods from Psychology, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:9, 1405-1424.
- Rindoks, A., Penninx, R., Rath, J. (2006) Gaining from migration: What works in networks? Examining economically related benefits accrued from greater economical linkages, migration processes, and diasporas. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, IMISCOE.
- Rios, M., Adiv, N. (2010) *Geographies of Diaspora: A Review*. Davis, CA: UC Davis Center for Regional Change.
- Ritchey, P.N. (1976) Explanations of migration, *Annual Review of Sociology*, 2: 363_404.
- Rogers, A. (1988) Age patterns of elderly migration: an international comparison. *Demography*, 25 (3), 355–370.
- Roster, C. A., Rogers R. D., Albaum G, Klein D. (2004) A comparison of response characteristics from web and telephone surveys. *International Journal of Market Research* Vol. 46 Quarter 3.
- Ryan, L. (2011) Migrants' social networks and weak ties: accessing resources and constructing relationships post-migration. *Sociological Review* 59 (4): 707-724.
- Ryan, L., Sales R., Tilki M., Siara B. (2008) Social Networks, Social Support and Social Capital: The Experience of Recent Polish Migrants in London. *Sociology*. Volume 42 (4), pp. 672 – 690.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., Siara, B. (2009) Family Strategies and Transnational Migration: Recent Polish Migrants in London. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35:1, pp. 61 – 77.
- Salt, J. C. (1997) International movements of the highly skilled. OECD Occasional Papers 3.
- Scott, J. (2000) *Social Network Analysis: A Handbook*. London: Sage Publications.
- Silbereisen, R. K. (2008) New research on acculturation among diaspora migrants. *International Journal of Psychology*, 43, pp. 2–5.

- Smith, A., Swain, A., (2010) The Global Economic Crisis, Eastern Europe, and the Former Soviet Union: Models of Development and the Contradictions of Internationalization, *Eurasian Geography and Economics*. 51(1), pp. 1-34.
- Smith, M.P., Guarnizo, E.,L., (1998) (eds) Transnationalism from Below, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Sproull, Lee S. (1986) Using electronic mail for data collection in organizational research. *Academy of Management Journal*, 29, pp. 159-169.
- Stamm, S. (2006) Social Networks Among Return Migrants to Post –War Lebanon. CIS Working Paper 9. Published by the Center for Comparative and International Studies.
- Stark, O. (1991) The migration of labour, Oxford: Blackwell.
- Stark, O., Helmenstein, C., Prskawetz, A. (1997) A brain gain with a brain drain. *Economics Letters*, 55, 227-34.
- Stenning, A., A. Smith, A. Rochovksá, and D. Świątek (2010) *Domesticating Neo-Liberalism: Spaces of Economic Practice and Social Reproduction in Post-Socialist Cities*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Straubhaar, T. and Vadean, F. P. (2005) International migrant remittances and their role in development, *Migration, Remittances and Development*, Organisation for Economic Cooperation and Development, Paris.
- Suarez – Orozco, C., Qin – Hillard, D. (2001) Interdisciplinary Perspectives on the New Immigration. Taylor and Francis.
- Sumption, M. (2009) Social Networks and Polish Immigration to the UK. Institute for Public Policy Research. Economics of Migration Working paper 5. P.27
- Taylor, J. E. (1999) The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process. *International Migration* 37(1):63-88.
- Thaut, L. (2009) EU Integration and Emigration Consequences: The Case of Lithuania. *International Migration* 47.1, pp. 191-233.
- Tilly, C., Brown, H.C. (1967) On uprooting, kinship, and the auspices of migration, *International Journal of Comparative Sociology*, 8 (2): 139 - 64.
- Uhlenberg, P. (1973) Noneconomic determinants of nonmigration: sociological considerations for migration theory, *Rural Sociology*, 38(3): 296-311.
- Umbach, D.P. (2004) Web Survey: Best Practices. *New direction for institutional research*, no. 121, Springer 2004. P.23 – 38.
- Todaro, M. P. (1969) A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries, *American Economic Review*, 59, pp. 138-148.
- Vehovar, V., Lozar, M., K. (2008) Overview: Online surveys. In Fielding, N., Lee, R. M. and Blank, G. (Eds.), *The SAGE handbook of Online Research Methods*. London. SAGE, pp. 177-194.
- Vertovec, S. (2001) Transnationalism and identity, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27 (4): 573 – 82.

- Vertovec, S. (2009) *Transnationalism*, Published by Taylor and Francis, New York, pp. 205.
- Walters, W. H. (2002). Place characteristics and later-life migration. *Research on Aging* 24(2): 243–277.
- Waters, J. L. (2010) Becoming a father, missing a wife: Chinese transnational families and the male experience of lone parenting in Canada. *Population, Space and Place* 16 (1): 63 – 74.
- Wedel, J. (1986) *The Private Poland: An anthropological Look at Everyday Life* (New York, NY: Facts on File).
- Weisbrot, M., Ray, R. (2010) *Latvia's Internal Devaluation: A Success Story?* Center for Economic and Policy Research.
- White, A., Ryan, L. (2008) Polish Temporary Migration: The Formation and Significance of Social Network, *Europe –Asia Studies*, Vol. 60. No. 9, November 2008, 1467 – 1502
- White, P., Woods, R. (1980) *The Geographical Impact of Migration*. London: Longman Groups Limited.
- Wilson, S.M., Peterson, L.C. (2002) The anthropology of online communities, *Annual Review of Anthropology* 31: 449–67.
- Wilson, T.D. (1998) Weak Ties, Strong Ties, *Human Organization*. 57 (4). P 393 – 403.
- Woodruff, C., Zenteno, R. (2007) Migration networks and microenterprises in Mexico. *Journal of Development Economics*, 82, pp. 509–528.
- Zelinsky, W. (1971) The Hypothesis of the Mobility Transition. *The Geographical Review*, 61, pp. 219–249.
- Zell, S., Skop, E. (2011) Social networks and selectivity in Brazilian migration to Japan and the United States. *Population Space Place*, 17: 469–488.
- Zhang, Y. (1999) Using the Internet for Survey Research: A Case Study. *Journal of the American Society for Information Science*, 51(1), pp. 57–68.
- Zipf, G. K. (1946). The P1P2/D Hypothesis: On the Intercity Movement of Persons. *American Sociological Review*, 11(6): 677–686.
- Zvidriņš, P. (2004) Depopulācija, *Zinātniski pētnieciskie raksti* 1:74-104.

PIELIKUMS

Pielikums Nr.1. Promocijas darbā izmantotā aptaujas anketa.

draugiem.lv Aptaujas Statistika Rēķini Informācija

Elina Apsīte (Elina Apsīte) iziet

Aptaujas dati 1. pamatdati 2. aptaujas jautājumi 3. kalkulators 4. rezultāti

Jauna aptauja
Cenu aprēķins
Aptauju saraksts

Pārceļšanās uz ārzemēm

1. Vai kopš 2008.gada esat **ATKĀRTOTI**, ilgstoši uzturējies ārzemēs (vismaz 6 mēnešus bez pārtraukuma)?* Q1

Jā
 Nē

----- lapu atdalītājs -----

2. Uz kuru valsti iepriekš bijāt devies? Q2

Lūdzu atzīmējiet arī, ja tā ir tā pati valsts, kurā esat pašlaik

☐ Lielbritānija	☐ Somija
☐ Īrija	☐ Austrija
☐ Vācija	☐ ASV
☐ Norvēģija	☐ Kanāda
☐ Zviedrija	☐ Austrālija
☐ Dānija	☐ Cita valsts

----- lapu atdalītājs -----

UZTURĒŠANĀS ILGUMS

3. Kopš kura laika uzturaties Lielbritānijā?* Q3

Atzīmējiet GADU kopš, kura esat Lielbritānijā:

☐ 2012	☐ 2005
☐ 2011	☐ 2004
☐ 2010	☐ 2003
☐ 2009	☐ 2002

PĀRCELŠANĀS UZ ĀRZEMĒM

1. Vai kopš 2008.gada esat **ATKĀRTOTI** ilgstoši uzturējies ārzemēs (vismaz 6 mēnešus bez pārtraukuma)?*

- Jā
 Nē

2. Uz kuru valsti iepriekš bijāt devies?

Lūdzu, atzīmējiet arī, ja tā ir tā pati valsts, kurā esat pašlaik

☐ Lielbritānija	☐ Somija
☐ Īrija	☐ Austrija

- Vācija
- Norvēģija
- Zviedrija
- Dānija
- ASV
- Kanāda
- Austrālija
- Cita valsts

UZTURĒŠANĀS ILGUMS

3. Kopš kura laika uzturaties Lielbritānijā?*

Atzīmējiet GADU, kopš kura esat Lielbritānijā:

- 2012
- 2011
- 2010
- 2009
- 2008
- 2007
- 2006
- 2005
- 2004
- 2003
- 2002
- 2001
- 2000 un agrāk

4. Atzīmējiet MĒNESI, kopš kura esat Lielbritānijā:*

- Janvāris
- Februāris
- Marts
- Aprīlis
- Maijs
- Jūnijs
- Jūlijs
- Augusts
- Septembris
- Oktobris
- Novembris
- Decembris

5. Kas jūs pamudināja doties prom no Latvijas?*

Atzīmējiet ne vairāk kā 3 svarīgākos iemeslus:

- Bezdarbs
- Augsti kredītmaksājumi
- Nespēja veikt ikmēneša maksājumus
- Neskaidrība/ nedrošība par savu nākotni
- Ģimenes apstākļi
- Darba perspektīvu trūkums Latvijā
- Nekvalitatīva Latvijas izglītības sistēma
- Vēlme ceļot, iepazīt pasauli
- Negatīvu atgrūdošo faktoru nebija

6. Kas jūs Lielbritānijā piesaistīja?*

Atzīmējiet ne vairāk kā 3 svarīgākos iemeslus:

- Nodarbinātības iespējas
- Iespēja vairāk nopelnīt
- Ģimenes/privātie apstākļi
- Lielākas karjeras un izaugsmes iespējas
- Labāki darba apstākļi
- Jauna darba/dzīves pieredze
- Iespēja apgūt/uzlabot svešvalodas zināšanas
- Studiju iespējas

7. Kurš no informācijas iegūšanas veidiem Jums VISVAIRĀK palīdzēja darba meklējumos? *

Atzīmējiet vienu Jums svarīgāko informācijas ieguves veidu:

- Radi un draugi ar šādu pieredzi
- Darbā iekārtošanas aģentūra Latvijā
- Darbā iekārtošanas aģentūra ārzemēs
- Pats saviem spēkiem sazinājos ar darba devēju ārzemēs
- Sludinājumi avīzē, internetā, esot Latvijā
- Sludinājumi avīzē, internetā, esot ārzemēs
- EURES

KONTAKTU UZTURĒŠANA AR LATVIJU

8. Kuri no jūsu ĢIMENES locekļiem ir palikuši Latvijā?*

- Pirmsskolas vecuma bērni
- Skolas vecuma bērni
- Bērni vecāki par 18 gadiem
- Dzīvesbiedrs no Latvijas
- Vecāki
- Brāļi/māšas
- Neviens

9. Kāds ir Jūsu komunikācijas biežums ar LATVIJU?*

Katram saziņas veidam iespējama viena atbilde. Biežums jāatzīmē katram no veidiem!

	Katru dienu	Vairākas reizes nedēļā	2 - 4 reizes mēnesī	2 - 4 reizes gadā	Apmēram 1 reizi gadā	Nekad
Telefons	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Skype	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E-pasts	☐	☐	☐	☐	☐	☐
www.draugiem.lv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
www.facebook.com	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pasta sūtījumi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lasu Latvijas ziņu portālus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skatos Latvijas televīzijas pārraides	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klausos Latvijas radiostacijas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Braucu uz Latviju	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pie manis brauc ciemiņi no Latvijas	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kādā veidā sazināties ar savu dzīvesbiedru, kurš atrodas Latvijā?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Telefons
 www.draugiem.lv
 www.facebook.com
 Skype
 E-pasts
 Pasta sūtījumi

11. Cik bieži sazināties ar savu dzīvesbiedru Latvijā?*

Atzīmējiet vidējo biežumu

- Katru dienu
 2 - 4 reizes nedēļā
 2 - 4 reizes mēnesī
 Retāk

- Nekad

12. Kādā veidā sazināties ar saviem bērniem, kuri atrodas Latvijā?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Telefons www.draugiem.lv www.facebook.com
 Skype E-pasts Pasta sūtījumi

13. Cik bieži sazināties ar saviem bērniem, kuri ir Latvijā?*

Atzīmējiet vidējo saziņas biežumu

- Katru dienu
 2 - 4 reizes nedēļā
 2 - 4 reizes mēnesī
 Retāk
 Nekad

14. Kādā veidā sazināties ar saviem vecākiem, kuri atrodas Latvijā?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Telefons www.draugiem.lv www.facebook.com
 Skype E-pasts Pasta sūtījumi

15. Cik bieži sazināties ar saviem vecākiem, kuri ir Latvijā?*

Atzīmējiet vidējo saziņas biežumu

- Katru dienu
 2 - 4 reizes nedēļā

- 2 - 4 reizes mēnesī
- Retāk
- Nekad

16. Kādā veidā sazināties ar saviem draugiem, paziņām, kolēģiem, kuri atrodas Latvijā?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Telefons www.draugiem.lv www.facebook.com
- Skype E-pasts Pasta sūtījumi

17. Cik bieži sazināties ar radiem, draugiem, kuri ir Latvijā?*

- Katru dienu
- 2 - 4 reizes nedēļā
- 2 - 4 reizes mēnesī
- Retāk
- Nekad

NODARBOŠANĀS

18. Jūsu pamatnodarbošanās Latvijā pirms aizbraukšanas?*

☐ Skolēns, Students	☐ Speciālists, ierēdnis (nestrādā fizisku darbu)
☐ Mājsaimniece/-ks	☐ Sava uzņēmuma īpašnieks
☐ Bezdarbnieks	☐ Zemākā līmeņa vadītājs
☐ Vecuma pensionārs	☐ Augstākā vai vidējā līmeņa vadītājs
☐ Strādnieks (strādāju fizisku darbu)	☐ Radošās profesijas pārstāvis
☐ Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)	

darbu)

19. Jūsu darbības sfēra Latvijā pirms aizbraukšanas?*

- Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zvejniecība
- Rūpniecība (ieguves un apstrādes rūpniecība)
- Būvniecība
- Tirdzniecība, viesnīcu, kafejnīcu, restorānu sfēra
- Transporta, sakara, noliktavu sfēra
- Informācijas tehnoloģiju sfēra
- Finanšu starpniecības (banku, apdrošināšanas) sfēra
- Nekustamo īpašumu tirdzniecība, apsaimniekošana, komunālie un sadzīves pakalpojumi
- Valsts pārvalde, aizsardzība, glābšanas dienests
- Izglītība, zinātne, kultūra, māksla
- Sociālā un veselības aprūpe

20. Jūsu pašreizējā **pamatnodarbošanās** Lielbritānijā:*

- Skolēns, Students
- Mājsaimniece/-ks
- Bezdarbnieks
- Vecuma pensionārs
- Strādnieks (strādāju fizisku darbu)
- Kvalificēts strādnieks (strādā fizisku darbu)
- Speciālists, ierēdnis (nestrādā fizisku darbu)
- Sava uzņēmuma īpašnieks
- Zemākā līmeņa vadītājs
- Augstākā vai vidējā līmeņa vadītājs
- Radošās profesijas pārstāvis

21. Jūsu darbības sfēra Lielbritānijā? *

- Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zvejniecība
- Rūpniecība (ieguves un apstrādes rūpniecība)
- Būvniecība
- Tirdzniecība, viesnīcu, kafejnīcu, restorānu sfēra
- Transporta, sakaru, noliktavu sfēra
- Informācijas tehnoloģiju sfērā
- Finanšu starpniecības (banku, apdrošināšanas) sfēra
- Nekustamo īpašumu tirdzniecība, apsaimniekošana, komunālie un sadzīves pakalpojumi
- Valsts pārvalde, aizsardzība, glābšanas dienests
- Izglītība, Zinātne, Kultūra, māksla
- Sociālā un veselības aprūpe

PAZIŅU LOKS ĀRZEMĒS

22. Kuri no ģimenes locekļiem dzīvo/atrodas kopā ar Jums Lielbritānijā?*

- Pirmsskolas vecuma bērni
- Skolas vecuma bērni
- Bērni vecāki par 18 gadiem
- Dzīvesbiedrs no Latvijas
- Dzīvesbiedrs no ārvalstīm
- Vecāki
- Brāļi/māsas
- Neviens

23. Ar ko Jūs kopā Lielbritānijā STRĀDĀJAT ?*

Atzīmējiet ne vairāk kā 3 atbilžu variantus

- Ar kādu no ģimenes locekļiem
- Ar citiem latviešiem
- Ar britiem
- Ar citiem iebraucējiem
- Viens pats

24. Ar ko Jūs visbiežāk kopā pavadāt savu BRĪVO LAIKU?*

Atzīmējiet ne vairāk kā 3 atbilžu variantus

- Ar ģimenes locekļiem
- Ar citiem latviešiem
- Ar britiem
- Ar citiem iebraucējiem
- Viens pats

25. Kādos latviešu kopienas pasākumos Lielbritānijā piedalāties?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Apmeklēju baznīcas draudzes pasākumus
- Dziedu korī, dejoju deju kolektīvā
- Piedalos latviešu svētku sarīkojumos
- Vedu bērnus uz latviešu skoliņu
- Piedalos Latviešu biedrības organizētajos pasākumos

- Svinu Jāņus "Straumēnos"
- Sportoju latviešu sporta komandā
- Atpūšos krogā
- Piedalos kopīgās izklaidēs ārpus mājām (koncerti, kino)
- Apmeklēju citus latviešu kopienas pasākumus
- Nepiedalos nekādos pasākumos

NĀKOTNES PLĀNI

26. Vai tuvāko 5 gadu laikā plānojat pārcelties uz citu dzīvesvietu?*

- Jā, atgriezīšos uz dzīvi Latvijā
- Nē, plānoju palikt tepat ilgāk nekā 5 gadus
- Nē, plānoju pārcelties uz citu valsti

27. Ja atgrieztos Latvijā, tad pārceltos uz:*

- Savu iepriekšējo dzīvesvietu
- Uz citu vietu

28. Ja es atgrieztos Latvijā, mana dzīvesvieta būtu:*

Atzīmējiet reģionu, kur būtu Jūsu dzīvesvieta:

- Rīga
- Pierīga
- Vidzeme
- Latgale
- Kurzeme

- Zemgale

29. Valsts, uz kuru Jūs varētu pārcelties?*

Atzīmējiet valsti, uz kuru Jūs varētu pārcelties:

☐ Lielbritānija	☐ Austrija
☐ Īrija	☐ Austrālija
☐ Vācija	☐ Kanāda
☐ Norvēģija	☐ Jaunzēlande
☐ Zviedrija	☐ ASV
☐ Dānija	☐ Cita valsts
☐ Somija	

30. Ko esat guvis ārzemēs? (Pieredzi, jaunus draugus, prasmes u.c.)

Aizpildiet, ja vēlaties paust savu viedokli

JŪSU DZĪVESVIETA

31. Jūsu iepriekšējā dzīvesvieta Latvijā (lielākās pilsētas un novadi)*

Izvēlieties atbilstošo pilsētu vai novadu

☒ RĪGA	☐ Ciblas novads	☐ Ķeguma pilsēta	☐ Pārgaujas novads	☐ Skrundas novads
☐ Ādažu novads	☐ Dagdas novads	☐ Ķekavas novads	☐ Pāvilostas novads	☐ Skrundas pilsēta
☐ Aglonas novads	☐ Dagdas pilsēta	☐ Kocēnu novads	☐ Pāvilostas pilsēta	☐ Smiltenes novads
☐ Ainažu pilsēta	☐ Daugavpils novads	☐ Kokneses novads	☐ Piltenes pilsēta	☐ Smiltenes pilsēta
☐ Aizkraukles novads	☐ DAUGAVPILS pilsēta	☐ Krāslavas novads	☐ Pļaviņu novads	☐ Staiceles pilsēta
☐ Aizkraukles pilsēta	☐ Dobeles novads	☐ Krāslavas pilsēta	☐ Pļaviņu pilsēta	☐ Stendes pilsēta

☐ Aizputes novads	☐ Dobeles pilsēta	☐ Krimuldas novads	☐ Preiļu novads	☐ Stopiņu novads
☐ Aizputes pilsēta	☐ Dundagas novads	☐ Krustpils novads	☐ Preiļu pilsēta	☐ Strenču novads
☐ Aknīstes novads	☐ Durbes novads	☐ Kuldīgas novads	☐ Priekules novads	☐ Strenču pilsēta
☐ Aknīstes pilsēta	☐ Durbes pilsēta	☐ Kuldīgas pilsēta	☐ Priekules pilsēta	☐ Subates pilsēta
☐ Alojās novads	☐ Engures novads	☐ Lielvārdes novads	☐ Priekuļu novads	☐ Talsu novads
☐ Alojās pilsēta	☐ Ērgļu novads	☐ Lielvārdes pilsēta	☐ Raunas novads	☐ Talsu pilsēta
☐ Alsungas novads	☐ Garkalnes novads	☐ LIEPĀJAS pilsēta	☐ Rēzeknes novads	☐ Tērvetes novads
☐ Alūksnes novads	☐ Grobiņas novads	☐ Līgatnes novads	☐ RĒZEKNES pilsēta	☐ Tukuma novads
☐ Alūksnes pilsēta	☐ Grobiņas pilsēta	☐ Līgatnes pilsēta	☐ Riebiņu novads	☐ Tukuma pilsēta
☐ Amatas novads	☐ Gulbenes novads	☐ Limbažu novads	☐ Rojas novads	☐ Vaiņodes novads
☐ Apes novads	☐ Gulbenes pilsēta	☐ Limbažu pilsēta	☐ Ropažu novads	☐ Valdemārpils pilsēta
☐ Apes pilsēta	☐ Iecavas novads	☐ Līvānu novads	☐ Rucavas novads	☐ Valkas novads
☐ Auces novads	☐ Ikšķiles novads	☐ Līvānu pilsēta	☐ Rugāju novads	☐ Valkas pilsēta
☐ Auces pilsēta	☐ Ikšķiles pilsēta	☐ Lubānas novads	☐ Rūjienas novads	☐ VALMIERAS pilsēta
☐ Babītes novads	☐ Ilūkstes novads	☐ Lubānas pilsēta	☐ Rūjienas pilsēta	☐ Vangažu pilsēta
☐ Baldones novads	☐ Ilūkstes pilsēta	☐ Ludzas novads	☐ Rundāles novads	☐ Varakļānu novads
☐ Baldones pilsēta	☐ Inčukalna novads	☐ Ludzas pilsēta	☐ Sabiles pilsēta	☐ Varakļānu pilsēta
☐ Baložu pilsēta	☐ Jaunjelgavas novads	☐ Madonas novads	☐ Salacgrīvas novads	☐ Vārkavas novads
☐ Baltinavas novads	☐ Jaunjelgavas pilsēta	☐ Madonas pilsēta	☐ Salacgrīvas pilsēta	☐ Vecpiebalgas novads
☐ Balvu novads	☐ Jaunpiebalgas novads	☐ Mālpils novads	☐ Salas novads	☐ Vecumnieku novads
☐ Balvu pilsēta	☐ Jaunpils novads	☐ Mārupes novads	☐ Salaspils novads	☐ Ventspils novads
☐ Bauskas novads	☐ Jēkabpils novads	☐ Mazsalacas novads	☐ Salaspils pilsēta	☐ VENTSPILS pilsēta
☐ Beverīnas novads	☐ JĒKABPILS pilsēta	☐ Mazsalacas pilsēta	☐ Saldus novads	☐ Viesītes novads
☐ Brocēnu novads	☐ Jelgavas novads	☐ Naukšēnu novads	☐ Saldus pilsēta	☐ Viesītes pilsēta
☐ Brocēnu pilsēta	☐ JELGAVAS pilsēta	☐ Neretas novads	☐ Saulkrastu novads	☐ Viļakas novads
☐ Burtnieku novads	☐ JŪRMALAS pilsēta	☐ Nīcas novads	☐ Saulkrastu pilsēta	☐ Viļakas pilsēta
☐ Carnikavas novads	☐ Kandavas novads	☐ Ogres novads	☐ Sedas pilsēta	☐ Viļānu novads
☐ Cēsu novads	☐ Kandavas pilsēta	☐ Ogres pilsēta	☐ Sējas novads	☐ Viļānu pilsēta
☐ Cēsu pilsēta	☐ Kārsavas novads	☐ Olaines novads	☐ Siguldas novads	☐ Zilupes novads
☐ Cesvaines novads	☐ Kārsavas pilsēta	☐ Olaines pilsēta	☐ Siguldas pilsēta	☐ Zilupes pilsēta
☐ Cesvaines pilsēta	☐ Ķeguma novads	☐ Ozolnieku novads	☐ Skrīveru novads	

32. Lielbritānijā dzīvojat pilsētā vai laukos?*

- Pilsētā
 Laukos

33. Kurā no lielajām Lielbritānijas pilsētām Jūs dzīvojat?*

☐ LONDON	☐ Chester	☐ Lancaster	☐ Oxford	☐ Sunderland
☐ Aberdeen	☐ Chichester	☐ Leeds	☐ Peterborough	☐ Swansea
☐ Armagh	☐ Coventry	☐ Leicester	☐ Plymouth	☐ Truro
☐ Bangor	☐ Derby	☐ Lichfield	☐ Portsmouth	☐ Wakefield
☐ Bath	☐ Dundee	☐ Lincoln	☐ Preston	☐ Wells
☐ Belfast	☐ Durham	☐ Lisburn	☐ Ripon	☐ Westminster
☐ Birmingham	☐ Edinburgh	☐ Liverpool	☐ Salford	☐ Winchester
☐ Bradford	☐ Ely	☐ Londonderry	☐ Salisbury	☐ Wolverhampton

☐ Brighton	☐ Exeter	☐ Manchester	☐ Sheffield	☐ Worcester
☐ Bristol	☐ Glasgow	☐ Newcastle upon Tyne	☐ Southampton	☐ York
☐ Cambridge	☐ Gloucester	☐ Newport	☐ St Albans	☐ Cita mazāka pilsēta
☐ Canterbury	☐ Hereford	☐ Newry	☐ St Davids	
☐ Cardiff	☐ Hull	☐ Norwich	☐ Stirling	
☐ Carlisle	☐ Inverness	☐ Nottingham	☐ Stoke-on-Trent	

34. Jūsu dzīvesvieta Lielbritānijā *

Atzīmējiet atbilstošo reģionu

☐ East Midlands	☐ South East England
☐ East of England	☐ South West England
☐ Greater London	☐ Wales
☐ North East England	☐ West Midlands
☐ North West England	☐ Yorkshire and the Humber
☐ Northern Ireland	☐ Precīzi nezinu. Ierakstiet savu ciematu: ____
☐ Scotland	

35. Jūsu izglītība*

Atzīmējiet augstāko izglītības līmeni, kuru līdz šim esat ieguvis:

- Pamatizglītība (Latvijā)
- Pamatizglītība (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)
- Vidējā izglītība (Latvijā)
- Vidējā izglītība (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)
- Vidējā profesionālā izglītība (Latvijā)
- Vidējā profesionālā izglītība (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)
- Nepabeigta augstākā (Latvijā)
- Nepabeigta augstākā (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)
- Augstākā (bakalaura) izglītība (Latvijā)
- Augstākā (bakalaura) izglītība (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)

- Augstākā (maģistra) izglītība (Latvijā)
- Augstākā (maģistra) izglītība (Lielbritānijā vai citās ārzemēs)

JŪSU ATBALSTS MĀJINIEKIEM

36. Vai mēdzat materiāli atbalstīt savus tuviniekus Latvijā?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Sūtu sadzīvē nepieciešamās lietas (drēbes, sadzīves tehniku u.c.)
- Sūtu naudu
- Sūtu dāvanas un apsveikumus
- Nē, neko nesūtu uz Latviju

37. Vai mēdzat veikt naudas pārskaitījumus ģimenes locekļiem, piederīgajiem vai citām personām uz Latviju?*

Atzīmējiet vienu tipiskāko sūtīšanas biežumu

- Vismaz reizi mēnesī
- Vairākas reizes gadā
- Reizi gadā
- Nekad nesūtu naudu

38. Kam Latvijā mēdzat palīdzēt finansiāli?*

Iespējamās vairākas atbildes

- Dzīvesbiedram/-ei
- Bērniem
- Vecākiem

- Citiem radniekiem
- Citai personai
- Nevienam nesūtu naudu

Ja esat ar mieru, uzrakstiet, lūdzu, kāds bija Jūsu ikmēneša atalgojums Latvijā un kāds ir pašlaik Lielbritānijā?

Jūsu vidējā mēnešalga Latvijā (LVL), ko saņēmat uz rokas:

Jūsu vidējā mēnešalga Lielbritānijā (GBP), ko saņemat uz rokas: